MEMENTO
ISTORIJSKE GRAMATIKE GRČKOG JEZIKA

—

Orsat Ligorio

Kratice

***** – (rekonstrukcija)
> – daje
< – postaje od
= – jednako je
≠ – nije jednako

C – konsonant
H – laringal
R – rezonant
V – vokal

et sim. – *et simile*, i slično
ibid. – *ibidem*, na istom mjestu
id. – *idem*, isto
loc.cit. – *loco citato*, na navedenom mjestu
q.v. – *quod vide*, što vidi
op.cit. – *opus citatum*, navedeno djelo

sc. – *scilicet*, dakako
sq. – *et sequens*, i sljedeći
sq. – *et sequentes*, i sljedeći (pl.)
v. – 1. *vide*, vidi; 2. *versus*, stih
vel sim. – *vel simile*, ili slično
vv. – *versūs*, stihovi

alb. – albanski
ark-kip. – arkadsko-kiparski
at. – atički
av. – avestički
beot. – beotski
dor. – dorski
eng. – engleski
eol. – eolski
frig. – frigijski
germ. – germanski
got. – gotski
grč. – grčki
het. – hetitski
hom. – homerski
ie. – indoevropski
iir. – indoiranski
ital. – italski
jon. – jonski

kelt. – keltski
kor. – korintski
krit. – kritski
lat. – latinski
let. – letonski
lezb. – lezbijski
lit. – litavski
mik. – mikenski
njem. – njemački
pgrč. – pragrčki
sh. – srpskohrvatski
skr. – sankrit
slov. – slovenski
stir. – staroirski
stsl. – staroslovenski
tes. – tesalski
toh. – toharski (A, B)
ved. – vedski

acc – *accusativus*, akuzativ
abl – *ablativus*, ablativ
act – *activus*, aktiv
aor – *aoristus*, aorist
dat – *dativus*, dativ
du – *dualis*, dual
f – *femininum*, ženski rod
fut – *futurum*, futur
gen – *genitivus*, genitiv
inst – *instrumentalis*, instrumental
ipv – *imperativus*, imperativ
imp – *imperfectum*, imperfekat
inf – *infinitivus*, infinitiv
loc – *locativus*, lokativ

m – *masculinum*, muški rod
med – *medium*, medij
n – *neutrum*, srednji rod
nom – *nominativus*, nominativ
opt – *optativus*, optativ
pass – *passivum*, pasiv
perf – *perfectum*, perfekat
pl – *pluralis*, plural
pl – *plusquamperfectum*, pluskvamperfekt
praes – *praesens*, prezent
ptcp – *participium*, particip
sg – *singularis*, singular
subj – *subiunctivus*, konjunktiv
voc – *vocativus*, vokativ

Izgovor

Hetitski: 1. <ḫ> = [x̆]; 2. <š> = [s]; 3. <z> = [ts].

Toharski: 1. <a> = [ə]; 2. <ā> = [a]; 3. <ä> = [ɨ]; 4. etc. cf. Skt.

Sanskrit: 1. <c> = [tɕ]; 2. <j> = [dʑ]; 3. <Vṁ> = [Ṽ]; 4. <ś> = [ɕ]; 5. <ṭ> = [ʈ] et sim.; 6. <th> = [tʰ] et sim.; 7. <y> = [j].

Avestički: 1. <ą> = [ā]; 2. <å> = [ɒː]; 3. <β> = [β]; 4. <δ> = [ð]; 5. <ə> = [ə]; 6. <γ> = [ɣ]; 7. <θ> = [θ]; 8. <ń> = [ɲ] et sim.; 9. <ţ> = [t̪] et sim.; 10. <x> = [χ].

Staropersijski: 1. <θ> = [θ]; 2. <x> = [χ].

Gotski: 1. <ai> = [ɛ] /_ *r, h, ƕ*; 2. <au> = [ɔ] /_ *r, h, ƕ*; 3. <gC> = [ŋC]; 4. <ei> = [iː]; 5. <þ> = [θ]; 6. <ƕ> = [xʷ].

Staroirski: 1. <á> = [aː] et sim.; 2. <c> = [k]; 3. <ch> = [x]; 4. <dh> = [ð]; 5. <th> = [θ]; 6. <s> = [s], [h] /_V; 7. <iC> = [Cʸ];

Staroslovenski: 1. <c> = [ts]; 2. <č> = [tʃ]; 3. <ě> = [æ]; 4. <ę> = [ẽ]; 5. <ĭ> = [ə]; 6. <ǫ> = [õ]; 7. <š> = [ʃ] 8. <ŭ> = [ə]; 9. <y> = [ɯ]; 10. <x> = [x]; 11. <ž> = [ʒ].

Litavski: 1. <ą> = [aː]; 2. <c> = [ts]; 3. <č> = [tʃ]; 4. <ė> = [ę]; 5. <ę> = [ɛː]; 6. <y> = [iː]; 7. <š> = [ʃ]; 8. <ž> = [ʒ].

Letonski: 1. <c> = [ts]; 2. <č> = [tʃ]; 3. <ģ> = [ɟ]; 4. <ķ> = [c]; 5. <ļ> = [ʎ]; 6. <ņ> = [ɲ]; 7. <o> = [uo]; 8. <š> = [ʃ]; 9. <ž> = [ʒ].

Jermenski: 1. <c> = [ts]; 2. <č> = [tʃ]; 3. <j> = [dz]; 4. <ǰ> = [dʒ]; 5. <kh> = [χ]; 6. <ł> = [ɬ, ɣ]; 7. <pʿ> = [pʰ] et sim.;

Albanski: 1. <c> = [ts]; 2. <ç> = [tʃ]; 3. <dh> = [ð]; 4. <ë> = [ə]; 5. <gj> = [ɟ]; 6. <ll> = [ɫ]; 7. <nj> = [ɲ]; 8. <q> = [c]; 9. <r> = [ɾ]; 10. <rr> = [r]; 11. <sh> = [ʃ]; 12. <th> = [θ]; 13. <x> = [dz]; 14. <xh> = [dʒ]; 15. <zh> = [ʒ].

ISTORIJSKA FONOLOGIJA

PREGLED GRČKIH (ATIČKIH) I INDOEVROPSKIH GLASOVA

labijali	π	β	φ	*p	*b (?)	*b^h	okluzivi	konsonanti
alveolari	τ	δ	θ	*t	*d	*d^h		
velari	κ	γ	χ	*k	*g	*g^h		
palatovelari	-	-	-	*ḱ	*ǵ	*$ǵ^h$		
labiovelari	-	-	-	*k^w	*g^w	*g^{wh}		
frikativi	σ	ζ	-	*s	-	-		
	῾	-	-	-	-	-		
likvide	-	λ	-	-	*l	-	rezonanti	
	-	ρ	-	-	*r	-		
nazali	-	μ	-	-	*m	-		
	-	ν	-	-	*n	-		
semivokali	-	ι [j]	-	-	*i̯	-		
	-	F	-	-	*u̯	-		
laringali	-	-	-	*h_1	-	-		
	-	-	-	*h_2	-	-		
	-	-	-	*h_3	-	-		
kratki zatvoreni	-	ε	-	-	*e, *h_1e	-	slogotvorni rezonanti	vokali
	-	ο	-	-	*o, *h_3e, *Ho	-		
kratki otvoreni	-	α	-	-	*a (?), *h_2e	-		
dugi otvoreni	-	η [ę̄]	-	-	*ē, *eh_1	-		
	-	ω [ǭ]	-	-	*ō, *eh_3	-		
	-	ᾱ [ą̄]	-	-	*ā (?), *eh_2	-		
dugi zatvoreni	-	ει [ē]	-	-	-	-		
	-	ου [ō]	-	-	-	-		
kratki visoki	-	υ	-	-	*u	-		
	-	ι	-	-	*i	-		
dugi visoki	-	ῡ	-	-	*uH	-		
	-	ῑ	-	-	*iH	-		
kratke slogotv. likvide	-	-	-	-	*$\underset{\circ}{l̥}$	-		
	-	-	-	-	*$\underset{\circ}{r̥}$	-		
duge slogotv. likvide	-	-	-	-	*$\underset{\circ}{l̥}$H	-		
	-	-	-	-	*$\underset{\circ}{r̥}$H	-		
kratki slogotv. nazali	-	-	-	-	*$\underset{\circ}{m̥}$	-		
	-	-	-	-	*$\underset{\circ}{n̥}$	-		
dugi slogotv. nazali	-	-	-	-	*$\underset{\circ}{m̥}$H	-		
	-	-	-	-	*$\underset{\circ}{n̥}$H	-		
slogotv. laringali	-	-	-	*$\underset{\circ}{h̥_1}$	-	-		
	-	-	-	*$\underset{\circ}{h̥_2}$	-	-		
	-	-	-	*$\underset{\circ}{h̥_3}$	-	-		

1 Vokalizam

1.1 Kratki vokali

1.1.1 Ie. *a > grč. α

Grč. α = skr. av. lit. jerm. alb. het. lat. pkelt. got. *a*; toh. *ā*; stsl. *o*.

δάπτω 'žderati' < *dap-, up. lat. *daps*, stnord. *tafn*
κάπη 'jasle' < * kap-, up. skr. *kapā́la-*, lat. *capis*
κάπρος 'vepar' < *kapro-, up. skr. *kápr̥th-*, lat. *caper*

a. Prema Dioniziju iz Halikarnasa, grč. α je otvoren vokal;[1] ne zna se da li je otvoreno bilo samo kratko ili i dugo α. No, znakovito je da indijske pozajmljenice mjesto ᾰ imaju dug vokal, up. skr. *āpoklima-* od grč. ἀπόκλιμα.

b. Grč. α u pravilu ne potiče od ie. *a, koje je poprilično rijetko, nego od *h_2e, *h_2C, *Ch_2C, *m̥, *n̥ i *R̥. Slično i ᾱ, koje se u okviru laringalne teorije tumači kao ie. *eh_2 ili *R̥H. Svejedno, biće par primjera gdje grč. αι vjerovatno ne predstavlja ie. *$h_2$ei nego prosto *ai, i to *laiu̯o- 'lijev' > grč. λαιός, lat. *laevus*; *skaiu̯o- 'ljevoruk' > grč. σκαιός, lat. *scaevus*.[2]

1.1.2 Ie. *e > grč. ε

Grč. ε = lat. pkelt. stsl. lit. jerm. *e*; het. *e, i*; skr. av. *a*; got. *i, aí* ispred *r, h, hv*; alb. *je/ie/e/i, ja* u zatvorenom slogu; toh. *ä*.

γένος 'rod' < ie. *ǵenh$_1$os, up. lat. *genus*, skr. *jánas*
πέντε 'pet' < ie. *penkʷe, up. skr. *páñca*, lat. *quinque*, stsl. *pętĭ*
φέρω 'nosim' < ie. *bʰer-, up. lat. *ferō*, stsl. *berǫ*, skr. *bhára-*

a. Grč. ε je zatvoren vokal. Na to ukazuju pozajmljenice iz latinskog u kojima lat. *ĭ*, tj. vlat. *ẹ, ne odgovara grč. ι nego ε, up. κομέτιον < *comitium* 'skupština'. U jonsko-atičkom se ε [ẹ] od η [ę:] razlikuje ne samo dužinom nego i stepenom otvorenosti. U ostalim dijalektima ε je otvoren vokal.

b. U arkadsko-kiparskom i kritskom ie. *e ispred nazala prelazi u ι, up. ark-kip. ἰν 'u' prema jon.-at. ἐν. Nije jasno odakle je ι u mik. *i-qo*, tj. jon.-at. ἵππος 'konj' < ie. *h_1eḱu̯os i hom. πίσυρες 'četiri' < ie. *kʷetu̯res.

c. Iza labijala ie. *e kadšto prelazi u *o pa u υ, up. ie. *kʷekʷlos > *kʷokʷlos > *kʷukʷlos > grč. κύκλος 'krug'. [3]

d. U par primjera nalazimo metatezu ie. *e—o > grč. ο—ε. Primjeri: ie. *kerh$_3$-s- > pgrč. *keros- > grč. infaor κορέσαι 'napuniti'; ie. *leuh$_3$-tro- > pgrč. *leu̯otrom > *λοϜετρόν > hom. λοετρόν 'kupelj';[4] *sterh$_3$-s- > pgrč. *steros- > grč. aor στορέσαι 'rašriti'.

[1] *De comp.* XIV: "αὐτῶν δὲ τῶν μακρῶν πάλιν εὐφωνότατον μὲν τὸ α, ὅταν ἐκτείνηται· λέγεται γὰρ ἀνοιγομένου τε τοῦ στόματος ἐπὶ πλεῖστον καὶ τοῦ πνεύματος ἄνω φερομένου πρὸς τὸν οὐρανόν".

[2] Mimo grčkoga i *kaiko- 'slijep' > skr. *kekara-*, lat. *caecus*.

[3] Do delabijalizacije tipa *kʷukʷlom > *kukʷlom dolazi i u toharskom, up. toh. A *kukāl* < *kukʷlom.

[4] Up. mik. re-wo-te-re-jo.

1.1.3 Ie. *o > grč. ο

Grč. ο = lat. pkelt. stsl. *o*; het. got. lit. alb. *a*; skr. *a, ā* Brugmanovim zakonom; jerm. *o, a*; toh. *a, e*.

βορά 'hrana' < ie. *$g^{w}orh_3$-, up. lat. *vorō*
δόρυ 'drvo, koplje' < ie.*doru, up. het. *taru-*, skr. *dáru*
πόσις 'muž, suprug' < ie. *potis, up. lat. *potis est, potest*, skr. *páti-*

a. Grč. ο je zatvoren vokal; na to ukazuju pozajmljenice iz grčkog u kojima lat. *ŭ*, tj. vlat. *o̯, ne odgovara grč. ο nego υ, up. *amurca* < ἀμόργη 'murga', *empurium* < ἐμπόριον 'tržnica'. U jonsko-atičkom se ο [o̯] od ω [o̯:] razlikuje i dužinom i stepenom otvorenosti. U ostalim je dijalektima ο otvoren vokal.

b. Kougilov zakon: ie. *o > grč. υ između ie. labijala (*m, *k^{w}, *g^{w}, *g^{wh}, *b^{h}) i sonanata (*m, *n, *r, *l). Primjeri: ie. *$nok^{w}t$- 'noć' > grč. νύξ - ali ved. *nák*, lat. *nox*; ie. *$b^{h}oli̯o$- 'list' > grč. φύλλον- ali lat. *folium*; ie. *h_3nog^{wh}- 'nokat'> grč. ὄνυξ - ali stvnj. *nagal*; ie. *$moleh_2$ 'mlin' > grč. μύλη, ali lat. *mola*; ie. *$nog^{w}no$- 'go, nag' >> *$g^{w}og^{w}no$- > *$g^{w}omno$- > grč. γύμνος - ali skr. *nagná-*; ie. *mormo- 'mrav' > grč. μύρμηξ - ali lat. *formīca*, i sl. Kougilovog zakona nema u at. ὄνομα 'ime' gdje se υ asimiliralo u o, ali up. eol. ὄνυμα 'id.' ili νώνυμος 'bezimen' gdje asimilacije nema.

c. U mikenskom, arkadsko-kiparskom i lezbijskom ie. *o na kraju riječi kadšto prelazi u υ. Primjer: mik. *a-pu* i ark-kip. lezb. ἀπύ prema jon.-at. ἀπό od ie. *h_2epo.[5]

1.1.4 Ie. *i > grč. ι

Grč. ι = het. skr. av. lat. pkelt. lit. jerm. *i*; got. *i, aí* ispred got. *r, h, hv*; stsl. *ĭ*; alb. *i, e* ispred ie. *ā u idućem slogu; toh. *ä*.

δίς 'dvaput' < ie. *du̯is, up. skr. *dvís*, lat. *bis*
ἰδεῖν 'znati' < ie. *u̯id-, up. skr. *vid-*, lat. *videō*
ἵστημι 'stajati' < ie. *s(t)i-$steh_2$-, up. skr. *tíṣṭhati*, lat. *sistō*

a. Grč ι se od ῑ [i:] razlikuje dužinom, a od ε [ę] i ει [ę:] stepenom zatvorenosti, odnosno stepenom zatvorenosti i dužinom. U pozajmljenicama iz grčkoga grč. ι odgovara lat. *ĭ*, up. δίκροτος > *dicrotus* 'koji dvostruko šumi'.

b. Anaptiksa. U nazalnom prezentu kadšto se umeće ι radi lakšeg izgovora. Primjer: 1sg πίτνημι 'raširiti' prema infaor πετάσαι < ie. *$peth_2$-; 1sg πιτνέω 'pasti' prema 1sg aor ἔ-πετον < ie. *$peth_1$-; 1sg σκίδναμαι 'rasuti' prema inf aor σκεδάσαι < ie. *(s)$kedh_2$-.

c. U mikenskom i eolskom *i kadšto prelazi u *i̯*, up. lezb. ζά 'kroz, po' prema jon.-at. διά. [6]

[5]Drukčiji je slučaj sa riječi ὄνομα, tj. ὄνυμα q.v. 1.1.3 b.

[6]Također, *metri causa*, i kod Homera. (Tzv. siniceza.) Primjer: gensg πόλιος 'grad' (= 2 sloga) u *Il.* II 811: "ἔστι δέ τις προπάροιθε πόλιος αἰπεῖα κολώνη".

1.1.5 Ie. *u > grč. υ

Grč. υ = het. skr. av. lat. lit. jerm. *u*; stsl. *ŭ*; got. *u, aú* ispred *r, h, hv*; pkelt. *u, *o ispred *wa; alb. *u, y* ispred *i* u idućem slogu; toh. *ä*.

ἐρυθρός 'crven' < ie. *h_1rud^h-ro-, up. lat. *ruber*, skr. *rudhirá-*
ζυγόν 'jaram' < ie. *Hi̯ugom, up. skr. *yugá-*, got. *juk*
νυός 'snaha' < ie. *snusos, up. lat. *nurus*, stsl. *snŭxa*

a. Izvorno, grč. υ je [u]. Na ovo ukazuju kojekakve onomatopeje, ali i vrijednost koju υ ima u drugom dijelu diftonga, tj. [u].[7] U jonsko-atičkom [u] je rano prešlo u [y]. Tomu svjedoči Herodot koji u VI vijeku znakom υ bilježi ne stpers. *ŭ* nego stepers. *vi-*, up. Μαρδόνιος < stpers. *Marduniya*, ali Ὑστάσπης < stpers. *Vištaspa-*. Kasnije, u indo-grčka vremena, u pozajmljenicama grč. υ odgovara iir. *i*. No, ovomu se protive pozajmljenice u latinskom u kojima se grč. υ u isto vrijeme bilježi znakom *y*.[8] Grč. [y] i [i] konačno se stapaju u [i], kao u novogrčkom.

b. Pošto u dorskom [u] nije prešlo u [y], starije grčke pozajmljenice u latinskom, tj. one koje zapravo potiču iz dorskog sa juga Italije, imaju *u* a ne *y* mjesto grč. υ, up. lat. *cubus* < dor. κύβος 'kocka'. Kasnije pozajmljenice u pravilu imaju *y*, up. lat. *stylus* < grč. στῦλος 'stilus'.

c. Grč. υ na početku riječi (i gdje ima i gdje nema istorijskih razloga za to) prima *asper*. Primjer: ὕδωρ 'voda' < ie. *udōr prema umbr. *utur* ili skr. gensg *udnás*. Tog *asper*-a nema u jonskom, lezbijskom, elejskom, kiparskom i kritskom. Ova pojava zove se psiloza.

1.2 Dugi vokali

1.2.1 Ie. *ē > grč. η

Grč. η = het. *e, i*; skr. av. *ā*; lat. *ē*; pkelt. *ī; stsl. *ě*; lit. *ė*; got. *e*; jerm. *i*; alb. *o, ua*; toh. *a, e* (?), *ā* u zatvorenom slogu.

δῆρις 'bitka' < ie. *dēri-, up. skr. *dāri-*
ἡμι- 'polu-' < ie. *sēmi-, up. lat. *sēmi-*, stvnj. *sāmi-*
μήτηρ 'mati' < ie. *$meh_2tēr$, up. skr. *mātā́*, lat. *māter*

a. Grč. η je dug otvoren vokal. Na to ukazuju onomatopeje, poput βῆ βῆ 'bee bee', i onomatopejski glagoli, poput μηκάομαι 'mekati' i βληχάομαι 'blejati'. [9] U jonsko-atičkom se η [ę:] od ει [ę:] i ε [ę] razlikuje stepenom otvorenosti, odnosno stepenom otvorenosti i dužinom. U latinskim pozajmljenicama grč. η odgovara lat. *ē*, up. lat. *sēpia* < grč. σηπία.

b. U jonskom se ie. *ē stopilo sa *eh_2, tj. *ā u η: ie. *$meh_2tēr$ 'mati' > jon. μήτηρ - ali dor. μᾱ́τηρ. Istu promjenu, iako samo dijelom, opažamo u atičkom, up. at. μήτηρ. U atičkom stapanja

[7] Također, grafija po natpisima, kao npr. kor. Ἀχιλλεούς, jon. αFὐτῶ, lokr. ΝαFπακτίον, krit. ἀμεFύσασθαι, σποFδδάν.

[8] Kvintilijan (*Inst. Or.* XII 10, 27) svjedoči da glasa koji se bilježi znakom *y* u latinskom nije bilo: "[…] iucundissimas ex Graecis litteras non habemus, vocalem alteram, alteram consonantem…quas mutari solemus quotiens illorum nominibus utimur […] ut in Zephyris".

[9] O detaljima artikulacije svjedoči Dionizije iz Halikarnasa, *De Comp.* XIV: "δεύτερον δὲ τὸ η, διότι κάτω τε περὶ τὴν βάσιν τῆς γλώττης ἐρείδει τὸν ἦχον ἀλλ' οὐκ κάτω, καὶ μετρίως ἀνοιγομένου τοῦ στόματος".

nema iza ε, ι, ρ, kao npr. u jon. αἰτίη prema at. αἰτία 'uzrok', jon. ἰητρός prema at. ἰᾱτρός 'ljekar', jon. πρήσσειν prema at. πρᾶττειν 'činiti'.[10]

1.2.2 Ie. *ō > grč. ω

Grč. ω = skr. av. *ā*; het. stsl. *a*; lat. *ō*; pkelt. *ā, *ū u zadnjem slogu; got. *o*; lit. *uo*; jerm. *u*; alb. *e*; toh. *a/ā, ū* u zadnjem slogu.

κύων 'pas' < ie. *kṵōn, up. skr. *ś(u)vā*, lit. šuõ
χθών 'zemlja' < ie. *dʰǵʰōm, up. het. locsg *tēkan*, stir. *dú*
ὠιόν 'jaje' < ie. *h$_2$ōu̯i̯o-, up. stpers. *xāya*, lat. *ōvum*

a Grč. ω je dug otvoren vokal. Na to ukazuju onomatopejski glagoli poput βρωμάσθαι, za njakanje magaraca, κρώζειν, za grakanje vrana, ili μωκᾶσθαι, za glasanje kamila. U jonsko-atičkom ω [ǫ:] se od ου [o:] i o [ǫ] razlikuje stepenom otvorenosti, odnosno stepenom otovorenosti i dužinom. V. i vijesti Dionizija iz Halikarnasa.[11]

b. Semerenjijev zakon:[12] ie. *-VRs prelazi u ie. *-VR uslijed čega se *e i *o produžuju u *ē i *ō, up. χθών 'zemlja' < *dʰǵʰōm <ie. *dʰǵʰom-s i πατήρ 'otac' < *ph$_2$tēr < ie.*ph$_2$ter-s.

c. Stangov zakon:[13] ie. *-VRm, -VHm prelazi u ie. *-V̄m uslijed čega se *e i *o produžuju u *ē i *ō. Primjeri: accsg hom. βών 'vo' < *gʷōm < ie *gʷoum; accsg Ζήν 'Zevs' < *di̯ēm < ie. *di̯eum.[14]

1.3 Kratki diftonzi

1.3.1 Ie. *ei > grč. ει

Grč. ει = het. got. *ei*; skr. toh. *e*; av. *ōi*; lat. *ī*; pkelt. *īa, *ē ispred palatalnih konsonanata; stsl. jerm. alb. *i*; lit. *ei, ie* pod akcentom.

δείκνῡμι 'pokazati' < ie. *deiḱ-, up. skr. *diś-*, lat. *dīcō*, got. *ga-teihan*
λείπω 'ostaviti' < ie. *leikʷ-, up. av. *raēca-*, got. *leihvan*
χειμών 'zima' < ie. *ǵʰeim-, up. skr. locsg *heman*, lit. *žiemà*

a. Grč. ει je dug zatvoren vokal. Na to ukazuju pozajmljenice poput παράδεισος od ir. *par(i)dēza* 'vrt' gdje ει stoji mjesto ir. *ē*. Staro [ei] monoftongiralo se u [e:] oko V vijeka, a od IV je vijeka počelo prelaziti u [i], up. lat. *pīrāta* < grč. πειρατής 'gusar', lat. *Aristīdēs* < grč. Ἀριστείδης i sl. (Ovu promjenu opaža i Priscijan.)[15] U jonsko-atičkom se ει [e:] od η [ę:] i ε [ę] razlikuje stepenom otvorenosti, odnosno dužinom.

b. U atičkom se znakom ει od V vijeka bilježi i ono [e:] koje postaje kontrakcijom, up. inf φέρειν 'nositi' od φέρε-εν i 2pl φιλεῖτε 'volite' od φιλέ-ετε.

---

[10] At. δέρη 'vrat', κόρη 'djevojka' potiče od pgrč. *deru̯ā, *koru̯ā.

[11] *De Comp.* XIV: "τρίτον δὲ τὸ ω - ἔτι δ' ἧττον τούτου τὸ υ˙ περὶ γὰρ αὐτὰ τᾶ χείλη συστολῆς γινομένης ἀξιολόγου πνίγεται καὶ στένος ἐκπίπτει ὁ ἦχος".

[12] V. više 5.4

[13] V. više 5.4

[14] Također Ζῆνα, krit. Δῆνα, Τῆνα analogijom prema imenicama konsonantskih osnova. Odakle i novi nomsg Ζήν.

[15] *GL*, II: "...consonante sequente pro *ei* diphthongo logam *i* ponimus, ut Νεῖλος *Nīlus*". No, u heterosilabičkom položaju u latinskom mjesto ει nalazimo ē, up. lat. *platēa* < grč. πλατεῖα 'ulica', lat. *Dārēus* (i *Dārīus*) < grč. Δᾱρεῖος.

1.3.2 Ie. *eu > grč. ευ

Grč. ευ = het. toh. *u*; skr. *o*; av. *āu, ao* u otvorenom slogu; lat. *ū*; pkelt. *uā, *ō ispred velara i u nenaglašenim slogovima; got. *iu*; stsl. *ju*; lit. *iau*; jerm. *oy*; alb. *e*.

γεύομαι 'okusiti' < ie. *ǵeus-, up. av. *zaošta*, got. *kiusan*
λευκός 'bio, bijel' < ie. *leuk-, up. av. *raoxšna-*, lat. *lūx*, steng. *leoht*
πεύθομαι 'pitati' < ie. *bʰeudʰ-, up. skr. *bódhati*, stsl. *bljusti*

a. Grč. ευ je uzlazni diftong [eu].

b. Disimilacija: ie. *-u̯eu- kadšto prelazi u *-u̯ei-, up ie. aor *h$_1$e-u̯e-uk^{w}-om > *e-u̯e-ik^{w}-om > hom. ἔFειπον > 1sg aor εἶπον 'reći', prema skr. *avocam*, i ie. *h$_2$u̯e-ud-oh$_2$ > *au̯e-id-ō > 1sg praes ἀείδω 'pjevati'.

1.3.3 Ie. *oi > grč. οι

Grč. οι = het. *ai*; skr. *e*; av. *ōi*; lat. *ū*; pkelt. *oe; got. *ái*; stsl. *ě*; lit. *ai, ie* u naglašenom slogu; jerm. toh. *e*.

οἶδα 'znati' < ie. *u̯oid-, up. skr. *véda*, got. *wait*
οἶκος 'kuća' < ie. *u̯oiḱ-, up. skr. *veś-*, lat. *vīcus*, lit. *vieš-*
οἴνη 'jedinica na kocki' < ie. *Hoino-, up. lat. *ūnus*, got. *ains*

a. Grč. οι je uzlazni diftong [oi]; na to ukazuju latinske pozajmljenice poput *Phoebus* < grč. Φοῖβος. No, od IV vijeka [oi] prelazi u [i:]. Tukidid (II 54) tako priča da jednom prilikom nije bilo jasno koji je odgovor proročište dalo, λοιμός 'kuga' ili λῖμός 'glad'.

1.3.4 Ie. *ou > grč. ου

Grč. ου = het. *u*; skr. *o*; av. *āu, ao* u otvorenom slogu; toh. *o, au*; lat. *ū*; pkelt. *ūa, *ō ispred velara i u nenaglašenim slogovima; stsl. *u*; got. *áu*; lit. *au*; jerm. *oy*; alb. *a*.

ἀκούω 'čuti' < *h$_2$kous-, up. got. *hausjan*
hom. 1sg perf εἰλήλουθα 'ići' < ie. *h$_1$le-h$_1$loudʰ-
σπουδή 'preša' < ie. *spoud-, up. lit. *spaudà*

a. Grč. ου je dug zatvoren vokal. Staro se [ou] monoftongiralo u [o:] oko V vijeka, a od IV vijeka je počelo prelaziti u [u], up. lat. *Thucydides* < grč. Θουκυδίδης i grč. Ῥουφῖνος < lat. *Rufīnus*. U jonsko-atičkom se ου [o:] od ω [ɔ:] i [ɔ] razlikuje stepenom otvorenosti, odnosno stepenom otvorenosti i dužinom.

b. U atičkom se znakom ου od V vijeka bilježi i ono [o:] koje postaje kontrakcijom, up. 1pl praes ἀξιοῦμεν 'visoko cijeniti' od ἀξιό-ομεν i gensg αἰδοῦς 'stid' od αἰδό-ος.

1.4 Dugi diftonzi

datsg -ῃ < ie. *ēi
datsg -ῳ < *ōi < *o-ei, up. skr. *-āy-a*, lat. *-ō*
datsg -ᾳ < *-āi < ie. *-eh$_2$ei, up. skr. *-āy-ai*, lat. *-ae*

a. Izvorno, ῃ, ῳ, ᾳ su dugi uzlazni diftonzi [e:i], [o:i] i [a:i]. Na to ukazuju latinske pozajmljenice poput *tragoedus* < grč. τραγῳδός 'tragički glumac' i *comoedus* < grč. κωμῳδός 'komički glumac'. No, ῃ, ῳ, ᾳ od IV vijeka monoftongiraju se u [ę:], [ǫ:], [a:],[16] up. pozajmljenice iz toga doba: *rhapsōdus* < grč. ῥαψῳδός 'rapsod' i *melōdus* < μελῳδός 'melod'. O tome svjedoče i Dionizije Tračanin i Kvintilijan.[17] [18] Dugi diftonzi αυ [a:u], ηυ [ę:u], ωυ [ǫ:u] ne monoftongiraju se.

b. Dugi difonzi u indoevropskom uglavnom su sekundarnoga porijekla i nastaju: 1) krazom, poput *-ōi < ie. *-o-ei; ili 2) sekundarnim duženjem, poput *g^{w}ōus, mjesto *g^{w}ous prema accsg *g^{w}ōm gdje je vokal produžen prema Stangovu zakonu.[19]

c. Osthofov zakon: ie. *-V̄RC prelazi u *-VRC uslijed čega se dugi difonzi skraćuju, up. ie. *di̯ēus > *di̯eus > grč. Ζεύς 'Zevs' i accpl *-eh$_2$ns > *-āns > *-ans > grč. *-ᾱς.

1.5 Laringali

1.5.1 Ie. *HV

i. Ie. *h$_1$e ≈ ie. *e
ἔδω 'jesti' < *h$_1$ed-, up. lat. *edō*, stsl. *jasti*
ἐλλος 'lane' < *h$_1$el-no-, up. stsl. *jelenĭ*, lit. *elnís*
3sg ἐστί 'biti' < *h$_1$esti, up. skr. *ásti*, lat. *est*

ii. Ie. *h$_2$e ≈ ie. *a[20]
ἀγρός 'polje' < ie. *h$_2$eǵro-, up. lat. *ager*, got. *akrs*
ἄξων 'os' < *h$_2$eḱs-, up. skr. *ákša-*, lat. *axis*, stsl. *osĭ*
ἀρόω 'orati' < ie. *h$_2$erh$_3$-, up. lat. *arō*, lit. *árti*

iii. Ie. *h$_3$e ≈ ie. *o
hom. ὄις, at. οἷς 'ovca' < ie. *h$_3$euis, up. skr. *ávi-*, lat. *ovis*
nomdu ὄσσε 'oči' < ie. *h$_3$ek^w-, up. lat. *oculus*, stsl. *oko*
ὄφις 'zmija' < ie. h$_3$eg^{wh}-, up. skr. *áhi-*, av. *aži-*

iv. Ie. *Ho ≈ ie. *o
ὄγμος 'jarak' < ie. *h$_2$oǵ-mo-, up. skr. *ájma*
ὄκρις 'šiljak' < ie. *h$_2$oḱ-, up. lat. *ocris*
οὐ 'ne' < ie. *h$_2$oiu, up. jerm. *oč* (ie. *h$_2$oiu k^{w}id)

---

[16] Monoftongizacija je dovršena do II vijeka. (Počeci ovog procesa u jonskom naziru se od VI vijeka.)

[17] *Inst. Or.*: "Idque iis praecipue qui ad lectionem instituentur, etiam impedimento erit; sicut in Graecis accidit adiectione *i* litterae, quam non solum dativis casibus in parte ultima adscribunt sed quibusdam etiam interponunt, ut in ΛΗΙΣΤΗΙ, quia etymologia ex divisione in tris syllabas facta desideret eam litteram."

[18] *Ars. Gramm.* 58: "διὰ τῆς ᾳ διφθόγγου, προσγραφομένου τοῦ ι, μὴ συνεκφωνουμένου δέ, οἷον βοῶ βοᾷς βοᾷ."

[19] V. 1.2.2 c.

[20] Ie. *h$_2$e već u praindoevropskome postalo je *h$_2$a. Nema jezika potamka koji pokazuje refleks oblika *h$_2$e. Taj oblik pretpostavlja se iz strukturalnih razloga.

a. Ie. *h_1e se odražava kao *e, ie. *h_2e kao *a, ie. *h_3e i *Ho kao ie. *o. [21]

1.5.2 Ie. *VH

i. Ie. *eh_1 ≈ ie. *ē
3sg ἄησι 'puhati' < ie. *h_2ueh_1-, up. av. *vāta*, stsl. *vetrŭ*
μήν 'mjesec' < ie. *meh_1ns, up. skr. *mā́s*, lat. *mēnsis*
τίθημι 'staviti' < ie. *d^hi-d^heh_1-, up. lat. perf *fēcī*, stsl. *děti*

ii. Ie. *eh_2 ≈ ie. *ā
dor. ἁδύς, jon-at. ἡδύς 'sladak' < ie. *$sueh_2du$-, up. skr. *svādú-*
dor. ἵστᾱμι, jon-at. ἵστημι 'stajati' < ie. *si-$steh_2$-mi, up. *tíšṭhati*
dor. φᾱμί, jon-at. φημί 'reći' < ie. *b^heh_2-, up. lat. *fāma*

iii. Ie. *eh_3 ≈ ie. *ō
δίδωμι 'dati' < ie. *$dideh_3$-, skr. *dádāti*, stsl. *dati*
γίγνωσκω 'znati' < ie. *$ǵneh_3$-sḱ-, up. lat. *cognōscō*, stsl. *znati*
lezb. πώνω < ie. *peh_3-, up. skr. *pā́ti*, lat. *pōtō*

iv. Ie. *oH ≈ ie. *ō
θωμός 'gomila' < ie. * d^hoh_1-, up. het. *dai-*, lat. *sacer-dōt-*
nomdu -ω < ie. *oh_1, up. skr. *-ā*, lat. *-ō*
1sg -ω < ie. *-oh_2, up. av. *-ā*, lat. *-ō*

v. Ie. *iH > grč. ῑ

1pl opt εἶμεν 'da budemo' < ie. *h_1s-ih_1-me, up. lat. *sīmus*
ἴς 'snaga, sila < ie. *uiH-s, up. lat. *vīs*
πί̱ων 'debeo, bogat' < ie. *piHu̯ōn, up. skr. *pívan-*

vi. Ie. *uH > grč. ῡ

θυμός 'srce, duša' < ie. *d^huHmo-, up. skr. *dhūmá-*, lat. *fūmus*, stsl. *dymŭ*
μῦς 'miš' < ie. *muHs, up. skr. *mūš*, lat. *mūs*, stsl. *myšĭ*
ὗς 'svinja' < ie. suHs, up. av. *hū-*, lat. *sūs*, steng. *sú*

a. Ie. *eh_1 se odražava kao *ē, ie. *eh_2 kao *ā, ie. *eh_3 i *oH kao ie. *ō. No, laringali duže vokale samo u tautosilabičkom položaju; u heterosilabičkom laringali nestaju bez duženja, up. πῶυ 'stado' < ie. *poh_2iu, ali ποιμήν 'pastir' < ie. *poh_2imēn.

b. Grč. ῑ = skr. av. lat. pkelt. *ī*; stsl. jerm. alb. *i*; toh. *i* (ie. *ih_1), *yā* (ie. *ih_2, *ih_3); got. *ei* [i:]; lit. *y* [i:]. Ie. *iH ustvari vrijedi kao *ī.

c. Grč. ῡ = het. jerm. *u*; skr. av. lat. pkelt. got. lit. *ū*; toh. *u* (ie. *ih_1), *wā* (ie. *ih_2, *ih_3); stsl. *y*; alb. *y, i* na kraju riječi. Ie. *iH ustvari vrijedi kao *ū.

d. Za ie. *ā, koje se u jonskom i (dijelom) u atičkom, stapa sa *ē, u jonskom v. 1.2.1 b.

[21] Sa izuzetkom hetitskog gdje se, na početku, laringali odražavaju kao konsonanti. Ie. *h_2e i *h_3e stapaju se i odražavaju kao *ḫa*, up. het. *ḫaran* 'orao' < ie. *$h_3$er-. Za razliku od toga ie. *h_1e ne ostavlja traga. Up. het. 3sg *ēšzi* 'biti' od ie. *$h_1$esti, 3sg *ēzz(a)zzi* 'jesti' od ie. *$h_1$edti.

1.5.3 Ie. *Heu i *Hei

εἶμι 'ići' < ie. *$h_1$ei-, up. skr. *émi*, lat. *eō*, stsl. *iti*, lit. *eĩti*
εὔχομαι 'moliti se' < ie. *$h_1$eug^h-, up. skr. *óhate*, av. *aoxta*
αἴθω 'paliti' < ie. *$h_2$eid^h-, up. av. aēsma, lat. *aestus*
αὔξω 'povećati' < ie. *$h_2$eug-, up. skr. *ójas*, lat. *augeō*
οἶδος 'otok, oteklina' < ie. *$h_3$eid-, up. stsl. *jadŭ*, jerm. *aitnum*

a. Ie. *$h_1$ei se odražava kao *ei, ie. *$h_1$eu kao *eu, ie. *$h_2$ei kao *ai, ie.*$h_2$eu kao *au, ie. *$h_3$ei kao *oi; za *$h_3$eu nema primjera. Osim *$h_2$ei i * $h_2$eu, drugi su diftonzi tipa *HVV popriličnо rijetki.

1.5.4 Ie. *Ḫ, tj. *HC-, *-CHC-, *-CH

i. Ie. *h_1C-, *-Ch$_1$C-, *-Ch$_1$
ἐρυθρός 'crven' < ie. *$h_1$rud^h-ro-, up. skr. *rudhirá-*
2pl τίθετε 'staviti' < ie. *d^{h}i-d^{h}h$_1$-te
nomdu παῖδε 'dva djeteta' < ie. *pa̯u̯idh$_1$

ii. Ie. *h_2C-, *-Ch$_2$C-, *-Ch$_2$
aor ἄεσα 'spavati' < ie. *$h_2$ues-, up. skr. *vásati*, got. *wisan*
πατήρ 'otac' < ie. *ph$_2$tēr, up. skr. *pitā́*, lat. *pater*
neut. τρία 'tri' < ie. *trih$_2$, up. skr. *trī́*, lat. *tria*

iii. Ie. *h_3C-, *-Ch$_3$C-, *-Ch$_3$
ὀφρύς 'obrva' < ie. *h_3b^{h}ruH-s-, up. skr. *bhrū́-*, stsl. *brŭvĭ*
ἄροτρον 'plug' < ie. *$h_2$erh$_3$-tro-, up. skr. *áritram*, lat. *arātrum*
*-Ch$_3$ nema primjera.

1.6 Druge promjene

1.6.1 Duženje vokala

U nekim se dijalektima vokali duže nakon gubitka *s, *i̯ i *u̯ ispred ili iza susljednog konsonanta. Načelno, u jonsko-atičkom ε se duži u ει, a ο u ου; za sekundarno ει i ου v. 1.3.1 b i 1.3.4 b. Za razliku od toga, u dorskom ο se duži u ω, a ε u η itd. Tip duženja zavisi od grupe. Primjeri: 1. *-VsN- > -V̄N-, up. εἰμί, krit. ἠμί 'biti' < ie. *$h_1$esmi; 2. *-VRs- > -V̄R-, up. aor ἤγγειλα 'javiti' < pgrč. *ēngelsa; 3. *-VNs > -V̄s, up. accpl jon.-at. τούς, lak. τώς, ali krit. τόνς; 4. *-VNCs > - V̄s, up. πᾶσα, lezb. παῖσα 'sva' < pgrč. *pansa, ali ark. πάνσα; 5. *-VRi̯- > -V̄R-, up. jon.-at. φθείρω 'uništiti', ark. φθήρω < *p^{h}t^{h}eri̯ō, ali lezb. φθέρρω; 6. *-VNi̯- > -V̄N-, up. jon.-at. κρίνω 'suditi' < *kriṇi̯ō, ali lezb. κρίννω; 7. *-VNu̯- > -V̄N-, up. jon. κοῦρος 'mladić' < pgrč. *koru̯os, ali at. κόρος.

1.6.2 Kraćenje vokala

Vokali se skraćuju Osthofovim zakonom (v. 1.4 c), up. jon. μεσ-ἄμβρίη 'podne', ali dor. ἁμέρα 'dan'. No, u slučaju grupe *-VNs dolazi do sekundarnog duženja nakon prvobitnog kraćenja, up. *meh$_1$ns > *mēns > *mens > at. μείς 'mjesec'.[22] U atičkom vokali se skraćuju i po pravilu *vocalis ante vocalem corripitur*, up. hom. ζωή 'život', ali at. ζοή, hom. ἠώς 'zora', ali at. ἕως.

[22]Neskraćeni primjeri poput 3pl λέγωνται posljedica su analogije (u ovom slučaju prema 1sg λέγωμαι).

1.6.3 Kontrakcija vokala

ε + ε > ει, up. ποιέ-ετε > ποιεῖτε
ο + ο > ου, up. δηλό-ομαι > δηλοῦμαι
ο + ου > ου, up. δηλο-ουσα > δηλοῦσα
ε + ε > ει, up. ποιέ-ε > ποίει
ε + η > η, up. ποιέ-ητε > ποιῆτε
ο + ω > ω, up. δουλόω > δουλῶ
ο + ε > ου, up. δουλό-ετε > δουλοῦτε
ε + ο > ου, up. ποιέ-ομεν > ποιοῦμεν
ο + η > ω, up. δουλό-ητε > δουλῶτε
ε + ω > ω, up. ποιέ-ωμεν >ποιῶμεν
α + ᾱ > ᾱ, up. ίστά-ᾱσι > ίστᾶσι
α + ο > ω, up. τιμά-ομεν > τιμῶμεν

α + ε > ᾱ, up. τιμά-ειν > τιμᾶν
α + η > ᾱ, up. τιμά-ητε > τιμᾶτε
ε + α > η, up. γένε-α > γένη
ε + ῃ > ῃ, up. ποιέ-ῃς > ποι-ῇς
ε + οι > οι, up. ποιέ-οις > ποιοῖς
ο + οι > οι, up. δηλό-οις > δηλοῖς
ο + ει >οι, up. δηλό-εις > δηλοῖς
ε + ει > ει, up. ποιέ-εις > ποιεῖς
α + οι > ῳ, up. τιμά-οις > τιμῷς
α + ῃ > ᾳ, up. τιμά-ῃς > τιμᾷς
α + ει > ᾳ, up. τιμά-εις > τιμᾷς

a. U atičkom dva susljedna vokala istog kvaliteta stežu se u dugi vokal istog kvaliteta, up. ε + η > η ili α + ᾱ > ᾱ. No, ε + ε > ει i ο + ο > ου. Dva vokala različitog kvaliteta stežu se u diftong: ο + ε > ου, ε + ο > ου. Za iznimke v. gore. Načelno, glas tipa *o* je jači od glasova tipa *a* i *e*, a glas tipa *a* od glasa tipa *e*.

b. U jonskom, koji se inače podudara sa atičkim, ο + ε > ευ, up. jon. σεῦ prema at. σοῦ 'tebe'.

c. Izvan jonsko-atičkoga u pravilu α, ᾱ + ο, ω, ου > ᾱ i ο, ω + ᾱ > ᾱ, up. dor. beot. ἆς prema at. ἕως 'zora' < pgrč. *āos i lezb. βᾱθόημι prema at. βοηθέω 'pomoći' < pgrč. *bou̯ā-.

d. U dorskom, sjeverozapadnom grčkom i beotskom α, ᾱ + ε, η, ει > η, up. dor. 3sg imp ἐνίκη 'pobijediti' < * enikae i beot. 2pl φυσῆτε < *p^{h}usaēte 'puhati'. [23]

e. U onim dijalektima u kojima se ε izgovara kao [ę] a ο kao [ǫ] ε + ε > η, a ο + ε, ο > ω, up. ark. 1sg ἦχον 'imati' < *e(h)ek^{h}on i lak. lezb. beot. gensg δᾱ́μω 'narod'< *dāmoo

1.6.4 Metateza kvantiteta

U jonsko-atičkom ηο > εω i ηα > εᾱ, up. pgrč. *lāu̯os > hom. λᾱός > ληός > jon.-at. λεώς 'narod' i gensg Πηληιάδᾱο > Πηληιάδηο > jon.-at. Πηληιάδεω. Metateza kvantiteta očevidno je mlađa od jon.-at. promjene ᾱ > η pošto λᾱός > λεώς, a ne **λᾰ́ώς. Ono ᾱ koje nastaje ovom metatezom stoga ne podliježe tom zakonu, kao npr. u accsg βασιλῆα > βασιλέᾱ 'kralj' (a ne **βασιλέη).

1.6.5 Manje promjene

a. Elizija: gubitak vokala na kraju riječi ispred druge riječi koja počinje vokalom. Npr. ἐπὶ ἐμοί > ἐπ' ἐμοί i νύκτα ὅλην > νύχθ' ὅλην.U Homera se kadšto mogu elidirati i -αι -οι, up. βούλομαι ἅπαξ > βούλομ' ἅπαξ.

b. Apokopa: gubitak vokala na kraju riječi ispred druge riječi koja počinje konsonantom ili u izolaciji. Npr. lezb. ἄπ πατέρων mjesto ἀπὸ πατέρων, hom. ἄμ πεδίον mjesto ἀνὰ πεδίον. Apokopa je naročito česta u eolskom.

c. Kraza: stapanje dva vokala u jedan vokal. Npr. τὸ ὄνομα > at. τοὔνομα i τὰ ἄλλα > at. τἆλλα. U pismu znak kraze je tzv. koronida.

[23] Ali dor. ἅλιος, lezb. ἄλιος 'sunce' (sa ᾱ) od pgrč. *(h)āu̯elios.

2 Sonanti

2.1 Semivokali

2.1.1 Ie. *i̯ > grč. /h/

Grč. /h/ = jerm. stir. ø, het. toh. skr. av. *y*; lat. *i*; stsl. lit. got. *j*; alb. *gj*.

ἧπαρ 'jetra' < *i̯ekʷr̥, up. skr. *yakr̥t*, lat. *iecur*
ὅς 'koji' < *i̯os-, up. skr. *yás*, av. *yō*, nfrig. ıos
ὥρα 'godište' < *i̯eh₃ro-, up. av. *yārə*, stvnj. *jār*

a. Grč. /h/ je glotal [h]. Za IV vijek pr.n.e. Aristotel navodi minimalni par ὅρος-ὅρος.[24] Da se izgovor očuvao do helenističkih vremena, vidi se iz pozajmljenica poput skr. *horā* od grč. ὥρα 'razdoblje' i lat. *historia* od grč. ἱστορία 'istorija'. No, u lezbijskom i jonskom (tzv. psilotičkim dijalektim) *spiritus* je rano iščezao.

b. Za razliku od ie. *i̯ > grč. /h/, ie. *Hi̯- > grč. ζ, up. ζυγόν 'jaram' < ie. *Hi̯ugom, ζέω 'vreti' < ie. *Hi̯es- i ζῆλος 'ljubomora' < *Hi̯eh₂-, ζόρξ 'srna' < ie. *Hi̯ork-.

c. Ie. *Vi̯V > grč. ø, up. ie. *i̯ii̯eh₁mi > grč. ἵημι 'poslati'. Up i ie. *trei̯es > krit. τρέες, bez stezanja, i jon.-at. τρεῖς i lezb. τρῆς, sa stezanjem.[25]

d. Nije jasan *asper* u riječi ἵππος 'konj' < ie. *h₁eḱu̯os. U riječi ἡμεῖς, ἄμμες 'mi' < ie. *n̥sme *asper* vjerovatno stoji analogijom prema ὑμεῖς (gdje pak stoji prema 1.1.5 c).

2.1.2 Ie. *u̯ > mik. *w*, grč. ø

Grč. F = het. toh. *w* skr. av. stsl. lit. alb. lat. *v*; jerm. *g/w*; stir. *f,* ø između vokala.

jon-at. οἶκος 'kuća', tes. Foῖκος < ie. *u̯oiḱ-, up. lat. *vīcus*, stsl. *vĭsŭ*
mik. *wa-tu*, jon.-at. ἄστυ 'grad'< *u̯eh₂stu, up. skr. *vā́stu*
οἶδα 'znati' < ie. *u̯oid-, up. skr. *vid-*, lat. *vīdī*

a. U jonsko-atičkom digama [w] je rano iščezla. U Homera taj glase se ne piše ali igra a značajnu metričku ulogu. Uporedi npr. ἐνὶ οἰκῳ od ἐνὶ Fοικῳ (bez elizije) i καὶ ἴδμεν ἅπαντες od καὶ Fίδμεν ἅπαντες (bez epske korepcije). Gdjedje se digama pisala i kao β, npr. u lakonskom i kritskom, a najduže je, kao glas, očuvana u lakonskom, beotskom i eolskom.

b. Nije jasan *asper* koji protiv pravila odgovara ie. u̯ koji se javlja u εἶμα 'odjeća' < ie. *u̯es-mn-, ἕσπερος 'veče' < ie. *u̯espero-, ἴστωρ 'znalac' < ie. *u̯id-tōr, ἑκών 'rado' < ie. *u̯eḱ-ont-.

c. Ie. *Vu̯V > grč. ø, up. ie. *neu̯o- 'nov' > jon.-at. νέος - ali mik. *ne-wo* i kip. νεFοσ. Po natpisima se vidi da je gubitak digame u intervokalnoj poziciji stariji od gubitka sa početka riječi.

[24] Arist. *Soph. El.* 177b: 'εἴπερ μὴ καὶ τὸ ὄρος καὶ ὅρος τῇ προσῳδίᾳ λεχθὲν σημαίνει ἕτερον. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς γεγραμμένοις τὸ αὐτὸ τὸ ὄνομα, ὅταν ἐκ τῶν αὐτῶν στοχείων γεγραμμένον ᾖ καὶ ὡσαύτως (κἀκεῖ δ' ἤδη παράσμημα ποιούνται), τὰ δὲ φθεγγόμενα οὐ ταὐτά.'

[25] Pazi na metatezu u nekim slučajevima poput 3sg aor *e-i̯ēk-e 'poslati' > *ehēke > *heēke > hom. ἧκε, at. ἧκε.

2.2 Nazali

2.2.1 Ie. *m > grč. μ

Grč. μ= skr. av. stsl. lit. alb. jerm. het. toh. lat. pkelt. got. *m*.

μέθυ 'vino' < ie. *med^{h}u, up. skr. *mádhu*, stsl. *medŭ*
μέσος 'srednji' < ie. *med^{h}i̯o-, up. skr. *mádhya-*, got. *midjis*
accsg τόν < ie. *tom, up. skr. *tám*, lat. *is-tum*

a. Grč. μ je bilabijalni nazal [m].[26]

b. Ie. *-m na kraju riječi prelazi u grč. ν, up. ie. accsg *tom > grč. τόν - ali skr. *tám*, lat. *is-tum*.[27]

c. Ie. *m̥ > grč. α = het. jerm. *am*; skr. av. alb. *a*; toh. *äm*; lat. *em*; pkelt. *em, *am; stsl. *ę*; lit. *iñ, uñ* u susjedstvu labiovelara; got. *um*. Up. grč. βάσις, skr. *gáti-* < ie. *g^{w}m̥ti- 'hod'.

d. U zavisnosti od laringala, ie. *CRHC > grč. μη, μᾱ (> jon-at. μη), μω[28] = skr. av. alb. *ā*; toh. lat. pkelt. *mā; jerm. *ama*; stsl. *ę*; lit. *ìm, ùm* u susjedstvu labiovelara; got. *um*. Up. jon.-at. ἄ-δμητος, dor. νεό-δμᾱτος, lat. *māteries* < ie. *dm̥h$_2$-to- 'ukroćen'.

e. Ie. CRHV > grč. αμ = skr. av. jerm. pkelt. *am*; stsl. *ĭm/ŭm*; lat. *em*; alb. *a*; lit. *im, um* u susjedstvu labiovelara; got. *um*.

2.2.2 Ie. *n > grč. ν

Grč. ν = het. toh. skr. av. lat. pkelt. alb. stsl. lit. got. *n*.

νέφος 'oblak' < ie. *neb^{h}-, up. skr. *nábha-*, stsl. *nebo*
νύξ, νυκτός 'noć' < ie. *nok^{w}t-, up. lat. *nox, noctis*, stsl. *noštĭ*
ἕνος 'prošli' < ie *sen-, up. skr. *sána-*, lat. *senex*

a. Grč. ν je dentalni nazal [n].[29]

b. Ie. *n̥ > grč. α = het. jerm. *an*; skr. av. alb. *a*; toh. *än*; lat. *en*; pkelt. *en, *an; stsl. *ę*; lit. *iñ, uñ* u susjedstvu labiovelara; got. *un*. Up. grč. αὐτό-ματος, lat. *mēns, mentis*, stsl. *pa-mętĭ* < ie. *mn̥t- 'misao'.

c. U zavisnosti od laringala, ie. *CR̥HC > grč. νη, νᾱ (> jon.-at. νη), νω[30] = skr. av. *ā*; toh. *nā*; jerm. *ana*; lat. pkelt. *nā*; alb. *a*; stsl. *ę*; lit. *ìn, ùn*; got. *un*. Up. jon.-at. θνητός, dor. θνᾱτός, skr. *dhvāntá-* < ie. *d^{h}u̯n̥h$_2$to- 'smrtan'.

d. Ie. *CR̥HV > grč. αν = skr. av. jerm. pkelt. *an*; lat. *en*; stsl. *ĭn, ŭn*; lit. *iñ, uñ*; got. *un*. Up. grč. τανύς, skr. *tanú-*, lat. *tenuis* < ie. *tn̥h$_2$u- 'tanak'.

---

[26] Dionizije iz Halikarnasa, *De comp.* XIV: 'τὸ δὲ μ τοῦ μὲν στόματος τοῖς χείλεσι πιεσθέντος, τοῦ δὲ πνεύματος διὰ τῶν ῥωτώνων μεριζομένου'.

[27] Izvorne *m*-osnove zbog toga postaju *n*-osnove, up. ie. *d^{h}ǵ^{h}ōm 'zemlja' > grč. χθών, prema čemu onda gensg *χθομός > χθονός.

[28] Možda ἐμε, ἀμα, ὀμο u naglašenom slogu. V. 2.2.2 c.

[29] *De comp.* XXII: 'τοῦ μὲν γὰρ ν περὶ δὲ πνεύματος διὰ τὸν οὐρανὸν γίνεται ὁ ἦχος καὶ τῆς γλώττης ἄκροις τοῖς ὀδοῦσι προσανισταμένης καὶ τοῦ πνεύματος διὰ τῶν ῥωτώνων μεριζομένου'.

[30] Samo u nenaglašenom slogu. (Možda.) U naglašenom ἐνε, ἀνα, ὀνο. Up. *´_-ǵn̥h$_1$tos u Διόγνητος, κασίγνητος 'brat' prema *ǵn̥h$_1$tis u γένεσις 'rođenje' ili *d^{h}u̯n̥h$_2$tós u θνᾱτός, θνητός 'smrtan' prema *n̥d^{h}u̯n̥h$_2$tos u ἀθάνατος 'besmrtan'.

e. Neetimološko *-n*, ili tzv. ν ἐφελκυστικόν, dolazi u jon.-at. u datpl na σι, instpl na -φι, u datpl zamjenica poput ἡμῖν i σφῶιν, 3sg i pl na -ε i -σι, i još nekim riječima poput εἴκοσι 'dvadeset' i πέρυσι 'lane'. U Homera i u sufiksu -θε i partikuli κε.

2.3 Likvide

2.3.1 Ie. *r > grč. ρ

Grč. ρ = het. toh. skr. av. jerm. lat. pkelt. stsl. lit. got. *r*; alb. *r, rr* između vokala.

ἀνήρ 'muškarac' < ie. *h_2nēr, up. skr. *nára-*, nfrig. *аναρ*
ῥέω 'teći' < ie. *sreu-, up. skr. *srávati*, stsl. *struja*
ὀρφανός 'siroče' < ie. *$h_3$erb^h-, up. lat. *orbus*, stsl. *rabŭ*

a. Grč. ρ je alveolarni vibrant [r] o čemu pišu Platon[31] i Dionizije iz Halikarnasa[32]. Pošto nema ie. riječi koje počinju sa *r, grč. ῥ- odražava ie. *Hr-, *u̯r ili *sr. Na početku riječi i u grupi -ρρ- grč. [r] bilo je aspirirano,[33] up. latinske pozajmljenice *rhetor* 'govornik' < grč. ῥήτωρ i *Pyrrhus* < grč. Πύῤῥος.

b. Ie. *r̥ > dor. i jon.-at. ρα, αρ = het. jerm. *ar*; toh. *är*; skr. *ṛ*; av. *ərə*; lat. *or*; pkelt. *ri; alb. *ir, ur*; stsl. *rĭ/rŭ*; lit. *ĩr, ur̃*; got. *aúr*. Up. at. καρδίᾱ, lat. *cor, cordis*, stsl. *sŭrdĭce* < ie. *ḱr̥d- 'srce', ali hom. κραδίη. U mik. i ark-kip. *r̥ daje *or/ro*, odnosno ορ, a u eolskom ρο, up. ark-kip. gensg θορσέως prema jon.-at. θρασύς 'smio' < ie. *dʰr̥su; mik. *qe-to-ro* 'četiri' < ie. *kʷetu̯r̥.

c. U zavisnosti od laringala, ie. *CṛHC > grč. ρη, ρᾱ (> jon.-at. ρη), ρω[34] = skr. *ūr, ūr* u susjedstvu labijala; av. *arə*; toh. lat. pkelt. *rā*; jerm. *ara*; alb. *ra*; stsl. *rĭ/rŭ*; lit. *ùr, ùr* u susjedstvu labiovelara; got. *aúr*. Up. grč. στρωτός, lat. *strātus* < ie. *str̥h$_3$-to- 'položen'.

d. Ie. *CṛHV > grč. αρ = skr. *ir, ur* u susjedstvu labijala; av. jerm. lat. pkelt. *ar*; stsl. *ĭr/ŭr*; lit. *ir, ur* u susjedstvu labiovelara; got. *aúr*. Up. grč. βαρύς, got. *kaurus* < ie. *gʷrh$_2$u- 'težak'.

2.3.2 Ie. *l > grč. λ

Grč. λ = het. toh. stsl. lit. jerm. lat. pkelt. got. *l*; skr. *l, r*; av. *r*; alb. *l, ll* između vokala.

λίμνη 'jezero' < ie. *liH-, up. lat. *līmus*, stsl. *liti*
λοιπός 'koji preostaje' < ie. *loikʷ-, up. stsl. *otŭ-lěkŭ*, lit. *ãt-laikas*
μύλη 'mlin' < ie. *molH-, up. lat. *molō*, got. *malan*

a. Grč. λ je lateral [l].

b. Ie. *l̥ > grč. λα, αλ = het. jerm. *al*; toh. *äl*; skr. *ḷ*; av. *ərə*; lat. *ol*; pkelt. *li; alb. *il, ul*; stsl. *lĭ/lŭ*; lit. *il̃, ul̃* u susjedstvu labiovelara; got. *ul*. Up. grč. βλαδύς, skr. *mṛdú-* < *ml̥du- 'mekan' - ali ἀμαλδύνω 'umekšati'. U mik. i ark-kip. *l̥ daje *ro/or,* odnosno ολ, a u eolskom λο.

---

[31] *Crat.* 426E: 'ἑώρα γάρ, οἶμαι, τὴν γλῶτταν ἐν τούτῳ ἥκιστα μένουσαν, μάλιστα δὲ σειομένην'.

[32] *De comp.* XIV: 'τὸ δὲ ρ τῆς γλώττης ἄκρας ἀπορριπιζούσης τὸ πνεῦμα καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐγγὺς τῶν ὀδόντων ἀνισταμένης'.

[33] Her. I 546: 'Τὸ ρ ἀρχόμενον λέξεως δασύνεσθαι θέλει ῥά, ῥανίς, ῥάξ, χωρὶς τοῦ Ῥᾶρος (ἔστι δὲ ὄνομα κύριον) καὶ χωρὶς τῶν ἐξ αὐτοῦ. [...] Τὸ ρ, ἐὰν δισσὸν γένηται ἐν μέσῃ λέξει, τὸ μὲν πρῶτον ψιλοῦται, τὸ δὲ δεύτερον δασύνεται οἷον συῤῥάπτω.'

[34] U naglašenom slogu možda ἐρε, ἀρα, ὀρο. (V. 2.2.2 c.) Up. 3sg perf ἔστρωται prema eol. ἐστόροται od ie. *sestr̥h$_3$-.

c. U zavisnosti od laringala, ie. *C̥HC > grč. λη, λᾱ (> jon.-at. λη), λω[35] = skr. *īr, ūr*; av. *arə*; toh. lat. pkelt. *lā*; jerm. *ala*; alb. *al*; stsl. *lĭ/lŭ*; lit. *il, ùl* u susjedstvu labiovelara; got. *ùl*. Up. jon.-at. λῆνος, dor. λᾶνος, skr. *ūrṇā*, lat. *lāna* < ie. *u̯l̥h$_2$neh$_2$ 'vuna'.

d. Ie. *C̥HV > grč. αλ = skr. *ir, ur* u susjedstvu labijala; av. *ar*; jerm. *al, la*; lat. *el*; pkelt. *al; stsl. *ĭl/ŭl*; lit. *il, ul* u susjedstvu labijala; got. *ul*. Up. χάλαζα < ie. *g^{h}lh$_2$ed̥eh$_2$ 'mraz'. Od ovog se pravila eventualno izuzima πολύς 'mnog' < ie. *plh$_1$-u- gdje *C̥HV daje ολ mjesto αλ.

2.4 Sonanti u grupama

a. Pgrč. *-dm-, *-t^{h}m- > grč. -σμ-. Primjer: *pe-peit^{h}-mai 'uvjeriti' > πέπεισμαι, *e-pseud-mai 'lagati' > ἔψευδμαι.

b. Pgrč. *-km-, *-k^{h}m- > grč. -γμ-. Primjer: *pe-p^{h}ulak-mai 'čuvati' > πεφύλαγμαι, *ērk^{h}-mai 'početi' > ἦργμαι.

c. Ie. *-l̥- > grč. -λλ-. Primjer: *angel̥ō > ἀγγέλλω 'javiti'.[36]

d. Ie. *-ln- > jon.-at. λ i dor. λ sa duženjem prethodnog vokala i lezb. tes. λλ bez duženja. Primjer: ie. *steh$_2$-ln-eh$_2$ 'stela' > jon.-at. στήλη, dor. στᾱ́λᾱ, lezb. tes. στά́λλᾱ. No, uoči duženje u jon.-at. ὀφείλω prema lezb. ὀφέλλω 'dugovati'. Obrnuto, pgrč. *-nl- daje grč. λλ, kao u *sun-legō 'skupiti' > συλλέγω.

e. Ie. -Vl̥̆-, -Vn̥̆-, -Vr̥̆- > at. -Vλ-, -Vν-, -Vρ-, hom. jon. dor. -V̄λ-, -V̄ν-, -V̄ρ-, beot. kor. ark. -VλF-, -VνF-, -VρF-. Primjer: pgrč. *kal̥̆os 'lijep' > beot. καλFός, at. κᾰ̄λός, jon. hom. κᾱ̄λός, pgrč. *ksen̥̆os 'stran' > kor. ξένFος, at. ξένος, hom. jon. ξεῖνος. Tip duženja zavisi od dijalekta.

f. Ie. *-mi̯-, *-ni̯- *-ri̯- > grč. -ιν-, -ιρ-. Primjer: ie. *kom̥̆os > κοινός 'zajednički', *p^{h}an̥̆ō > φαίνω 'otkriti', pgrč. *p^{h}t^{h}eri̯ō > jon-at. φθείρω 'uništiti', lezb. φθέρρω, ark. φθήρω, *pgrč. *kteni̯ō > jon-at. κτείνω, lezb. κτέννω. Ali pgrč. *krin̥̆ō > κρῑ́νω 'suditi' i *amun̥̆ō > ἀμύ́νω 'braniti'.

g. Ie. *mr- > grč. βρ-. Primjer: ie. *mr̥to- > hom. βροτός 'smrtnik'.

h. Pgrč. *-nk-, *-ng-, *nk^{h}- > grč. γκ, γγ, γχ. Primjer: *en-klīnō 'nasloniti' > ἐγκλί́νω, *en-grap^{h}ō 'urezati' > ἐγγράφω i *sun-k^{h}eō 'miješati' > συγχέω.[37]

i. Pgrč. *-nm- > grč. μμ. Primjer: *en-menō 'ostati u' > ἐμμένω.

j. Pgrč. *-np-, *-nb- > grč. -μπ-, -μβ-. Primjer: ie. *penk^{w}tos > grč. πέμπτος 'peti', pgrč. *la-n-banō > grč. λαμβάνω 'uzimati'.

k. Ie. *-nr- > grč. -νδρ-. Primjer: ie. gensg *h$_2$nros > grč. ἀνδρός 'muškarac'.

l. Ie. *-nt# > grč. -ν. Primjer: ie. 3pl *-ont > grč. -ον.

m. Pgrč. *-ons#, *-āns > jon.-at. -ους, -ᾱς, kip. -ονς, -ανς, lezb. -οις, -αις.Isto i ispred sekundarnog *-ns-, up. *pant̥ā 'sva' > pgrč. *pansa > jon.-at. πᾶσα, kip. πάνσα, lezb. παίσα.

---

[35]U naglašenom slogu možda έλε, άλα, όλο. V. 2.2.2 c.

[36]Ali kip. αἶλος 'drugi' < ie. *h$_2$el̥ios.

[37]Grč. -γ- u ovim grupama je velarni nazal [ŋ].

n. Pgrč. *-pm-, *-pʰm- > grč. -μμ-. Primjer: *le-leip-mai 'ostaviti' > λέλειμμαι, *ge-grapʰ-mai 'pisati' > γέγραμμαι.

o. Ie. *-si̯- > pgrč. *-i̯i̯- > grč. ι. Primjer: ie. *$h_1$si̯eh_1m > pgrč. *ei̯i̯ēn > grč. 1sg opt εἴην 'da sam'.

p. Ie. *su̯- > grč. /h/. Primjer: grč. ἑκυρός < ie. *su̯eḱuro- 'svekar'.

q. Ie. *-Vsl- > jon. -V̄λ-, lezb. -Vλλ-. Primjer: ie. *ǵʰeslo- > jon. χείλιοι, lezb. χέλλιοι '1 000'.[38] Ie. *-rs- > at. -ρρ-, jon. lezb. -ρσ-. Primjer: ie. *u̯r̥s-n- > ἄρσην 'muško' prema jon. lezb. ἔρσην < ie. *u̯ers-n-.

r. Ie. *u̯i̯ > pgrč. *i̯i̯ > grč. ι. Primjer: ie. *su̯eh$_2$deu̯i̯ih$_2$ 'slatka' > pgrč. *hādei̯i̯a > grč. ἡδεῖα. U mik. od ie. *-u̯i̯- nalazimo *j*.[39]

s. Ie. *u̯r- > grč. ῥ. Primjer: *u̯rētrā > jon. ῥήτρᾱ i at. ῥήτρη 'dogovor'.[40]

t. De Sosirov efekat:[41] ie. *HRo-, *-oRHC- > *Ro-, *-oRC-. Primjer: ie. *h$_3$moigʰ- > μοιχός 'preljubnik', ali ὀμείχω 'urinirati' < ie *h$_3$meigʰ-; τόρμος < ie. *torh$_1$mo- 'rupa', prema terh$_1$- 'bušiti'. Također, ὅλμος 'avan, stupa' prema ἔλεμος 'proso', τόλμα 'hrabrost' prema τελαμών 'kaiš', λοιγός 'propast' prema ὀλίγος 'malen, malen brojem'.

3 Ie. *s > grč. /h/

Grč. /h/ = het. *š*; lat. *s, r* između vokala; pkelt. *s, *h između vokala; got. *s, z* Vernerovim zakonom; skr. lit. *s, š* RUKI-pravilom; av. *h, š* RUKI-pravilom; stsl. *s, x* RUKI-pravilom; alb. *sh, gj* ispred naglašenog vokala, *h* između vokala; jerm. *h*, *ø* između vokala.

ἕπομαι 'ići za' < ie. *sekʷ-, up. skr. *sácate*, lat. *sequor*
ἑπτά 'sedam' < ie. *septm̥, up. lat. skr. *saptá*, lat. *septem*
ἵστημι 'stajati' < ie. *si-steh$_2$-, up. up. skr. *tišṭhati*, lat. *sistō*

a. Za izgovor *asper*-a v. 2.1.1 a.

b. Ie. *VsV > grč. VV. Primjer: ie. gensg *ǵenh$_1$esos > hom. γένεος, up. skr. *jánasas*, lat. *generis*. Pazi na stezanje u jon.-at. γένους! Slično, *pʰeresai 'nositi' > hom. φέρεαι - ali jon.-at. φέρῃ.

c. Ie. *-VsR- > grč. V̄R sa tipom duženja koje zavisi od dijalekta. Up. ie. accpl *ǵʰesr̥ns 'ruka' > jon.-at. χεῖρας, arg. χῆρας - ali uoči geminaciju u lezb. χέρρας. Slično, pgrč. *selasnā 'Mjesec' > jon.-at. σελήνη, dor. σελᾱ́νᾱ, lezb. σελάννᾱ.[42]

d. Ie. *-VRs- > grč. V̄R sa tipom duženja koje zavisi od dijalekta, up. kriptosigmatske aoriste (tzv. aoriste sa nadoknadom) pgrč. *ekrinsa 'suditi' > ἔκρῑνα, pgrč. *epʰansa 'otkriti' > ἔφηνα i pgrč. *edersa 'odrijeti' > ἔδειρα. Na kraju riječi ie. *-ns daje grč. -ς, up. accpl τούς < ie. *tons.

[38] Što se tiče atičkoga (koji u riječi χίλιοι ima ῑ protiv pravila) up. pgrč. 1sg aor *estelsa > ἔστειλα.

[39] To jest, *j* u riječi *i-e-re-ja*, at. ἱέρεια 'svештenica'.

[40] U lezbijskom βρ, kao u βρόδον 'ruža' < pgrč. *u̯rodon.

[41] I De Sosir-Hirtov efekat.

[42] Ali ie. *rs i *ls daju ρρ u atičkom, jonskom (dijelom) i sjeverozapadnom grčkom, up. at. κόρρη 'sljepoočnica' prema lezb. κόρσᾱ od pgrč. *korsā.

e. Pgrč. grupe sa ie. *s: 1) pgrč. *ps, *bs, *p^{h}s > grč. ψ, up. pgrč. aor *epempsa 'voditi' > ἔπεμψα, pgrč. aor *etribsa 'trti' > ἔτριψα, pgrč. aor *egrap^{h}sa 'pisati' > ἔγραψα; 2) pgrč. *ks, *gs, *k^{h}s > grč. ξ, up. pgrč. aor *ediōksa 'goniti' > ἐδίωξα, pgrč. aor *emeigsa 'miješati' > ἔμειξα, pgrč. aor *ērk^{h}sa 'početi' > ἦρξα.

f. Pgrč. grupe *ts, *ds, *t^{h}s > hom. dor. σσ > at. -σ-. Naprimjer, up. hom. datpl ποσσί prema at. ποσί od ie. *podsi.

g. Ie. *-CsC- > grč. -CC-, up. pgrč. *hekskaideka 'šesnaest' > grč. ἑκκαίδεκα.

h. Ie. *s > grč. ζ ispred zvučnih okluziva, up. ie. *h$_{3}$esdo- > *ozdos > grč. ὄζος 'grana'.

4 Ie. okluzivi

4.1 Napomena o izgovoru

Grč. π, β, ϰ, γ, τ, δ su neaspirirani okluzivi [p, b, k, g, t, d]; φ, θ, χ su aspirirani okluzivi [p^{h}, t^{h}, k^{h}]. Aspirirani okluzivi ili aspirate imaju izvjesnu 'τὴν τοῦ πνεύματος προσθήκην' (Dion. *De comp.* XIV). Na to ukazuje i grafija tipa πh, τh, ϰh mjesto φ, θ, χ iz natpisâ u Teri. Ni u rimska vremena φ, θ, χ nisu bili čisti frikativi.[43] Što se pak grč. τ, δ, θ tiče, da ti glasovi nisu retrofleksi nego dentali, vidi se iz pozajmljenica poput prakr. gensg *Evukrātidasa* < grč. Εὐκρατίδης, prakr. gensg *Diyamedasa* < grč. Διομήδης, prakr. gensg *Agathukreyasa* < grč. Ἀγαθοκλῆς - gdje su τ, δ i θ posuđeni upravo kao dentali a ne retrofleksi.

4.2 Labijali

4.2.1 Ie. *p > grč. π

Grč. π = het. *p-, -pp-* Sturtevantovim zakonom; skr. av. lat. stsl. lit. alb. toh. *p*; jerm. *h-, w* iza vokala; pkelt. *ø*; got. f, b Vernerovim zakonom.

πατήρ 'otac' < ie. *ph$_{2}$tēr, up. lat. *pater*, got. *fadar*
πέσσω 'peći' < ie. *pek^{w}-, up. stsl. *pešti*, alb. *pjek*
πούς, gensg ποδός 'noga' < ie. *pods, up. skr. *pā́t*, got. *fōtus*

4.2.2 Ie. *b > grč. β

Grč. β = het. toh. jerm. *p* skr. av. stsl. lit. lat. pkelt. alb. *b*; got. *p*

komp. βελτίων 'bolji' < ie. *bel-, up. skr. *bála-*, lat. *dē-bilis*

a. Ie. *b marginalna fonema. Primjera je malo.

4.2.3 Ie. *b^{h} > grč. φ

Grč. φ = het. toh. *p*; skr. *bh*; av. jerm. stsl. lit alb. got. *b*; lat. *f-, b*.

γόμφος 'kolac' < ie. *ǵomb^{h}o-, up. skr. *jámbha-*, stsl. *zǫbŭ*
νέφος 'oblak' < ie. *neb^{h}o-, up. skr. *nábha-*, stsl. *nebo*
dor. φράτηρ 'član bratstva' < ie. *b^{h}reh$_{2}$tēr, up. skr. *bhrā́tā*, lat. *frāter*

[43] Quint. I 4, 14: 'nam contra Graeci aspirare f ut φ solent, ut pro Fundanio Cicero testem, qui primam eius litteram dicere non possit, irridet.'

4.3 Dentali

4.3.1 Ie. *t > grč. τ

Grč. τ = het. *t-, -tt-* Sturtevantovim zakonom, *z* ispred ie. *i, *e; *t, c* ispred ie. *i, *e; skr. av. stsl. lit. lat. pkelt. alb. *t*; jerm. *t'*; got. *th, d* Vernerovim zakonom.

τανύς 'tanak' < ie. *tn̥h$_2$u-, up. skr. *tanú-*, lat. *tenuis*
τό < ie. tod 'taj', up. skr. tád, stsl. *to*, stir. *tó*
τρέμω 'drhtati' < ie. *trem-, up. lat. *tremō*, toh. A. *träm̈äṣ*

4.3.2 Ie. *d > grč. δ

Grč. δ = het. got. *t*; toh. *ts, ś* ispred *i, *e; skr. av. stsl. lit. lat. pkelt. *d*; alb. *d, dh* između vokala.

δεξιός 'desni' < ie. *deḱs-, up. skr. *dákšina-*, lat. *dexter*
δόμος 'dom' < ie. *dom-, up. lat. *domus*, stsl. *domŭ*
ἔδομαι 'jesti' < ie. *h$_1$ed-, up. lat. *edō*, got. *ita*

4.3.3 Ie. *d^h > grč. θ

Grč. θ = het. *t*; toh. *t, c* ispred ie *i, *e; skr. *dh*; av. stsl. lit. alb. jerm. pkelt. got. *d*; lat. *f-, -d-, -b-* iza *u̯, *r i ispred *r, *l.

ἐρυθρός 'crven' < ie. *h$_1$rud^{h}ro-, up. lat. *ruber*, stsl. *rŭdrŭ*
ἠίθεος 'udovica' < ie. *h$_1$u̯id^{h}eu̯eh$_2$, up. skr. *vidhávā*, lat. *vidua*
θῡμός 'srce, duh' < ie. *d^{h}uHmo-, up. lat. *fūmus*, stsl. *dymŭ*

4.4 Velari

4.4.1 Ie. *k > grč. κ

Grč. κ = het. lit. alb. pkelt. *k*; lat. *c*; toh. *k, ś* ispred sonoranata; jerm. *k'*; skr. av. *k, c* ispred ie. *i, *e; stsl. *k, č* ispred ie. *i, *e, *c* ispred pslav. prednjih vokala; got. *h, g* Vernerovim zakonom; jerm. *k'*.

dor. κλᾱ́ς 'ključ' < ie. *kleh$_2$u̯i-, up. lat. *clāvis*, stsl. *ključĭ*
κλάσις 'razbijanje' < ie. *klh$_2$-, up. lat. *per-cellō*, stsl. *klati*
λευκός 'bio, bijel' < ie. *leuk-, up. skr. *roká-*, lat. *lūx*

4.4.2 Ie. *g > grč. γ

Grč. γ = het. toh. jerm. got. *k*; lat. pkelt. lit. alb. *g*; skr. av. *g, j* ispred ie. *i, *e; stsl. *g, ž* ispred ie. *i, *e, *dz* ispred pslav. prednjih vokala.

γέρανος 'ždral' < ie. *gerh$_2$no-, up. kimr. *garan*, steng. *cran*
ζυγόν 'jaram' < ie. *Hi̯ugo-, up. skr. *yugá-*, stsl. *igo*
στέγος 'krov' < ie. *stego-, up. lat. *tegō*, stsl. *stogŭ*

4.4.3 Ie. *g^h > grč. χ

Grč. χ = het. toh. *k*; skr. *gh, h* ispred ie. *i, *e; av. *g, j* ispred ie. *i, *e; stsl. *g, ž* ispred ie. *i, *e, *dz* ispred pslav. prednjih vokala; lat. *h*; lit. alb. pkelt. got. *g*; jerm. g, ǰ ispred *i, *e.

ὀμίχλη 'magla' < ie. *$h_3mig^hleh_2$, up. stsl. *mĭgla*, alb. *mjegull*
στείχω 'gaziti' < ie. steig^h-, up. skr. *stigh-*, got. *steigan*
χρόμος 'buka' < ie. *g^hrom-, up. got. *gramjan*, stsl. *gromŭ*

4.5 Palatovelari

4.5.1 Ie. *ḱ ≈ ie. *k

ἑκατόν 'sto' < ie. *ḱm̥tom, up. av. *satəm*, lat. *centum*
inf ἐνεγκεῖν 'donijeti' < ie. *$h_1neḱ$, up. skr. *náśati*, av. *nasaiti*
jon.-at. καρδίᾱ 'srce' < ie *ḱr̥d-, up. lat. *cor, cordis*, stsl. *srŭdĭce*

4.5.2 Ie. *ǵ ≈ ie. *g

ἀγρός 'polje' < ie. *$h_2eǵro$-, up. skr. *ájra-*, lat. *ager*
ἄγω 'voditi' < ie. *$h_2eǵ$-, up. skr. *ájati*, lat. *agō*
γέρων 'starac' < ie. *ǵerh$_2$-, up. skr. *járati*, stsl. *zĭrěti*

4.5.3 Ie. *ǵ^h ≈ ie. *g^h

ὄχος 'kola' < ie. *u̯og^h-, up. skr. *váhati*, lat. *vehō*
χειμών 'zima' < ie. *ǵ^{h}eim-, up. skr. locsg *heman*, stsl. *zima*
χείρ 'ruka' < ie. *ǵ^{h}esr̥, up. het. *keššar*, skr. *hasta-*

4.6 Labiovelari

4.6.1 Ie. *k^w > grč. π, τ ispred ie. *e, *i, ϰ ispred ie. *u

Grč. π, τ, ϰ = het. *ku-*; toh. *k, ś* ispred sonoranata; lat. *qu, c* ispred *o, u*; pkelt. *k; got. *hv*; skr. av. *k, c* ispred ie. *i, *e; jerm. *k'*; stsl. *k, č* ispred ie. *i, *e, *c* ispred pslav. prednjih vokala; lit. *k*; alb. *k, s* ispred ie. *i, *e, *q* ispred palb. prednjih vokala.

ποινή 'kazna' < ie. *k^woineh$_2$, up. av. *kaēnā*, stsl. *cěna*
τε, mik. -qe 'i' < ie. -k^we, skr. *-ca*, lat. *-que*
κύκλος 'krug' < *k^wuk^{w}lo- << ie. *k^wuk^{w}lo-, up. skr. *cakrá-*

a. Eolski ima π i ispred ie. *e. Primjer: eol. πέσ(σ)υρες '4' < ie. *k^wetur-, *kwetu̯r̥-, eol. πέμπε '5' < ie. *penk^{w}e.

4.6.2 Ie. *g^{w} > grč. β, δ ispred ie. *e, γ ispred ie. *u

Grč. β, δ, γ = het. *ku*; toh. *k, ś* ispred sonoranata; lat. *u, gu* iza ie. *n; pkelt. *b; got. *q*; skr. av. *g, j* ispred ie. *i, *e; jerm. *k*; stsl. *g, ž* ispred ie. *i, *e, *dz* ispred pslav. prednjih vokala; lit. *g*; alb. *g, z* ispred ie. *e, *e, *gj* ispred *palb.* prednjih vokala.

βούς 'govedo' < ie. *g^{w}ōus, up. skr. *gáuš*, stir. *bó*
δειράς 'brdo' < ie. *g^{w}er-i̯-, up. stsl. *gora*, alb. *gur*
γυνή 'žena' < *g^{w}unh$_2$ << ie. *g^{w}enh$_2$, up. stsl. *žena*

a. Eolski ima β i ispred ie. *e. Primjer: eol. Βελφοί 'Delfi' < *g^{w}elb^{h}-o-.

4.6.3 Ie. *g^{wh} > grč. φ, θ ispred ie. *e, χ ispred ie. *u

Grč. φ, θ, χ = het. *ku*; toh. *k, ś* ispred sonoranata; lat. *f-, g/u, gu* iza ie. *n; pkelt. *g; got. *g-, w, gw* iza ie. *n; skr. *gh, h* ispred ie. *i, *e; av. *g, j* ispred ie. *i, *e; stsl. *g, ž* ispred ie. *i, *e, *dz* ispred pslav. prednjih vokala; lit. *g*; alb. *g, z* ispred ie. *e, *e, *gj* ispred *palb.* prednjih vokala.

3sg νείφει 'sniježi' < ie. *sneig^{wh}-, up. skr. *sneha-*, stsl. *sněgŭ*
θείνω 'ubiti' < ie. *g^{wh}en-, up. het. *kuenzi*, skr. *hánti*
ἐλαχύς 'malen' < ie. *h$_1$lṇg^{wh}u-, up. skr. *raghú-*, lat. *levis*

4.6.4 Druge promjene

a. Apokopa: ie. *-C > grč. ø. Primjeri: ie. *k^{w}id > τί 'što'; ie. *tod > τό 'to'; ie. *melit > μέλι 'med'; pgrč. *sōmat-ø > σῶμα 'tijelo'; pgrč. vocsg *paid-ø > παῖ 'dječače'; pgrč. vocsg *gwonaik-ø > γύναι 'ženo'; pgrč. 3sg imp *ep^{h}eret > ἔφερε 'nosio je', itd. Također, *-CC > grč. ø. Primjer: pgrč. vocsg *u̯anakt-ø > ἄνα 'gospodaru'.

b. Grasmanov zakon: ie. *C^{h}—C^{h} > grč. C—C^{h}.[44] Primjer: pgrč. *t^{h}rep^{h}ō 'hraniti' > grč. τρέφω - ali aor ἔθρεψα gdje pgrč. *et^{h}rep^{h}sa > *et^{h}repsa; pgrč. gensg *t^{h}rik^{h}os 'kosa' > grč. τριχός - ali nomsg θρίξ gdje pgrč. *t^{h}rik^{h}s > t^{h}riks; ie. *seǵ^{h}- > pgrč. *hek^{h}ō 'imati' > grč. ἔχω - ali fut ἕξω gdje pgrč. *hek^{h}sō > *heksō.[45][46]

c. Regresivna asimilacija, up. pgrč. aor *ediōk-t^{h}ēn 'goniti' > grč. ἐδιωχθην.[47]

d. Ie. *-ti(-) u jon.-at. prelazi u -σι(-), up. ie. k^{w}itis 'osveta' > jon.-at. τίσις, pgrč. *euergetiā 'dobro djelo' > jon.-at. εὐεργεσίᾱ, ie. 3pl *b^{h}eronti 'nositi' > jon.-at. φέρουσι.[48] (Boetski, tesalski i pamfilski nemaju ovu promjenu.) U jonsko-atičkom iznimka od ovog pravila je 3sg ἐστί 'biti' < ie. *h$_1$esti.

e. Običnije konsonantske grupe: ie. *i̯ palatalizuje prethodeće okluzive, i to 1) pgrč. *pi̯, *bi̯, *p^{h}i̯ > pt, up. pgrč. krupi̯ō 'kriti' > κρύπτω, pgrč. blabi̯ō 'škoditi' > βλάπτω, pgrč. t^{h}ap^{h}i̯ō 'sahraniti' > θάπτω; 2) pgrč. *ki̯, *k^{h}i̯ > at. ττ, jon. σσ up. pgrč. *p^{h}ulaki̯ō 'čuvati' > φύλαττω, pgrč. *tarak^{h}i̯ō 'promiješati' > ταράττω, jon. ταράσσω; 3) pgrč. *ti̯, *t^{h}i̯

[44] Zove se i zakon disimilacije aspirata.

[45] Ima slučajeva naknadne asimilacije, npr. krit. θιθέμενος mjesto τιθέμενος, ark. φαρθένος mjeto παρθένος

[46] Ie. *d^{h}h$_1$sos > pgrč. *t^{h}ehos > θεός Grasmanov zakon je iznimno progresivan. (To jest, *C^{h}—C^{h} > C^{h}—C, ne *C—C^{h}.)

[47] Alveolari mesto asimilacije daju σ kao u pgrč. *epeit^{h}-t^{h}ēn 'uvjeriti' > grč. ἐπείσθην, pgrč. *epeud-t^{h}ēn 'lagati' > grč. ἐψεύσθην, pgrč. *penēt-tatos > grč. πενέστατος.

[48] Up. ark. φέρονσι, lezb. φέροισι.

> hom. dor. σσ > jon.-at. σ, up. pgrč. ptcp *pʰerontia̯ > *pʰeronsa > grč. φέρουσα, pgrč. *metʰi̯os 'srednji' > hom. dor. μέσσος, jon.-at. μέσος; 4) pgrč. *di̯, *gi̯ > grč. ζ, up. pgrč. *elpidi̯ō 'nadati se' > grč. ἐλπίζω, pgrč. *oimōgi̯ō 'oplakivati' > grč. οἰμώζω;[49] 5) pgrč. pgrč *tu̯-, -tu̯- > grč. σ-, jon.-σσ-/at. ττ-, up. pgrč. *tu̯̥rks > grč. σάρξ 'meso', *kʷetu̯̥r- 'četiri' > hom. τέσσαρες, at. τέτταρες.[50]

4.7 Index a tergo

Ponovimo:

α pravilno potiče: 1) od ie. *a, v. 1.1.1; 2) od ie. *ā, putem Osthofovog zakona, v. 1.4 i 1.6.2; 3) od ie. *h_2e, v. 1.5.1 ii; 4) od ie. *m̥, v. 2.2.1 c; 5) od ie. grupe *Cm̥HV u grupi αμ, v. 2.2.1 e; 6) od ie. *n̥, v. 2.2.2; 7) od ie. grupe *Cn̥HV u grupi αν, v. 2.2.2 d; 8) od ie. *r̥ u grupi αρ, ρα, v. 2.3.1; 9) od ie. grupe *Cr̥HV u grupi αρ, v. 2.3.1 d; 10) od ie. *l̥ u grupi αλ, λα, v. 2.3.2 b; 11) od ie. grupe *Cl̥HV u grupi αλ, v. 2.3.2 d.

ᾱ pravilno potiče: 1) od ie. *ā, v. 1.1.1; 2) od ie. *eh_2, v. 1.5.2 ii; 3) od ie. grupe *Cm̥h_2C u grupi μᾱ, v. 2.2.1 d; 4) od ie. grupe *Cn̥h_2C u grupi νᾱ, v. 2.2.2 c; 5) od ie. grupe *Cr̥h_2C u grupi ρᾱ, v. 2.3.2 c; 6) od ie. grupe *Cl̥h_2C u grupi λᾱ, v. 2.3.2 c; 7) od pgrč. grupe *-ans u grupi -ᾱς u jonsko-atičkom, v. 2.4 m; 8) od αα, αε, αη, kontrakcijom, u atičkom, v.1.6.4. Takođe, 9) u od pgrč. grupe *-aln- u grupi -ᾱλ-, duženjem, u dorskom, v. 2.4 d; 10) od pgrč. grupe *-asn- u grupi -ᾱν-, duženjem, u dorskom, v. 3 c.

ε pravilno potiče: 1) od ie. *e, v. 1.1.2; 2) od ie. *ē, *eh_1, putem Osthofovog zakona, v. 1.4 i 1.6.2; 3) od ie. *h_1e, v. 1.5.1 i; 4) od pgrč. *ē, kraćenjem ispred vokala, v. 1.6.2; 5) od pgrč. *ē u grupi *ēo, metatezom kvantiteta.

η pravilno potiče: 1) od ie. *ē, v. 1.2.1; 2) od ie. *eh_2, *ā, u jonskom, v. 1.2.1 b i 1.5.2 ii; 3) od ie. *eh_2 *ā, u atičkom (i to samo ako to *eh_2, ā ne stoji iza ε, ι, ρ), v. 1.2.1 b i 1.5.2. ii; 4) od ie. *e, putem Semerenjijevog zakona, v. 1.2.2 b; 5) od ie. *e, putem Stangovog zakona, v. 1.2.2 c; 6) od ie. *eh_1, v. 1.5.2 i; 7) od ie. grupa *Cm̥h_1C u grupi μη, tj. od grupa *Cm̥h_1C i *Cm̥h_2C u jonsko-atičkom, v. 2.2.1 d; 8) od ie. grupa *Cn̥h_1C u grupi νη, tj. od ie. grupa *Cn̥h_1C i *Cn̥h_2C u jonsko-atičkom, v. 2.2.2 c; 9) od ie. grupa *Cr̥h_1C u grupi ρη, tj. od ie. grupa *Cr̥h_1C i *Cr̥h_2C u jonsko-atičkom, v. 2.3.1 c; 10) od ie. grupa *Cl̥h_1C u grupi λη, tj. od ie. grupa *Cl̥h_1C i *Cl̥h_2C u jonsko-atičkom, v. 2.3.1 c; 11) od pgrč. grupe *-asn- u grupi -ᾱν-, duženjem, u jonsko-atičkom, v. 3 c; 12) od pgrč. grupe *-aRs-, duženjem, u atičkom, v. 3 d; 13) od εη, εα, kontrakcijom, u atičkom, v. 1.6.3. Takođe, 14) od pgrč. *e iz grupe *-esN-, duženjem, u kritskom, v. 1.6.1; 15) od pgrč. *e iz grupe *eRi̯, u kritskom, v. 1.6.1; 16) od pgrč. grupe *-aln- u grupi -ηλ-, u jonsko-atičkom, v. 2.4 d.

ο pravilno potiče: 1) od ie. *o, v. 1.1.3; 2) od ie. *h_3e, v. 1.5.1 iii; 3) od ie. *Ho, v. 1.5.1 iv; 4) od pgrč. *ō, kraćenjem ispred vokala, v. 1.6.2. Takođe, 5) od ie. *r̥ u grupi ορ, ρο, u mikenskom, eolskom i arkadsko-kiparskom, v. 2.3.1 b; 6) od ie. *l̥ u grupi ολ, λο, u mikenskom, eolskom i arkadsko-kiparskom, v. 2.3.2 b.

ω pravilno potiče: 1) od ie. *ō, v. 1.2.2; 2) od ie. *o, putem Semerenjijevog zakona, v. 1.2.2 b; 3) od ie. *o, putem Stangovog zakona, v. 1.2.2.c; 4) od ie. *eh_3, v. 1.5.2 iii; 5) od ie. grupe *Cm̥h_3C u grupi μω, v. 2.2.1 d; 6) od ie. grupe *Cn̥h_3C u grupi νω, v. 2.2.2 c; 7) od ie. grupe *Cr̥h_3C u grupi ρω, v. 2.3.1 c; 8) od ie. grupe *Cl̥h_3C u grupi λω, v. 2.3.2 c; 9) od

[49] Lezbijski ima ζά, κάρζα, Ζόννυσος i sl. mjesto διά, καρδία, Διόνυσος, kiparski κορζία mjesto καρδία. V. 1.1.4 c.

[50] Takođe ie. *tu̯e > grč. σέ 'tebe', odakle je onda analogijom nomsg σύ (prema ie. *tuH).

οω, οη, εω, αο, kontrakcijom, u atičkom, v. 1.6.3. Također, 10) od pgrč. *o iz grupa *-oNs-, u lakonskom, v. 1.6.1.

ι pravilno potiče: 1) od ie. *i, v. 1.1.4. Također: 2) od ø, anaptiksom u nazalnom prezentu nekih glagola, 1.1.4 b; 3) od ie. *h_1e, nepravilno, u riječi ἵππος, v. 1.1.2 b; 4) od ie. *e, u arkadsko-kiparskom, v. 1.1.2 b. U heterosilabičkoj poziciji ι potiče 5) od ie. grupe *sḭ, v. 2.4. o; 6) od ie. grupe *u̯ḭ, v. 2.4 r.

ῑ pravilno potiče: 1) od ie. *iH, v. 1.5.2 v; 2) od pgrč. grupe -iRḭ-, u atičkom, v. 1.6.1; 3) od pgrč. grupe *-iRs-, duženjem, u atičkom, v. 3 d.

υ pravilno potiče: 1) od ie. *u, v. 1.1.5; 2) od ie. *o, putem Kougilovog zakona, v. 1.1.3 b. Također, 3) od ie. *o na kraju riječi u mikenskom, arkadsko-kiparskom i lezbijskom, v. 1.1.3 c.

ῡ pravilno potiče: 1) od ie. *uH, v. 1.5.2 vi; 2) od pgrč. grupe -uRḭ-, u atičkom, v. 1.6.1. 3) od pgrč. grupe -uRs-, u atičkom.

αι pravilno potiče: 1) od ie. *ai, v. 1.1.1 b; 2) od ie. *$h_1$ei, v. 1.5.3. Također 3) od pgrč. grupe *-ans u grupi -αις u lezbijskom, v. 2.4 m.

αυ pravilno potiče: 1) od ie. *$h_2$eu, v. 1.5.3.

ει pravilno potiče: 1) od ie. *ei, v. 1.3.1; 2) od ie. *$h_1$ei, v. 1.5.3; 3) od pgrč. *e iz grupa *-esN-, *-eRs-, duženjem, u atičkom, v. 1.6.1; 4) od pgrč. e iz grupe *-eNs, duženjem, u atičkom, v. 1.6.2; 5) od pgrč. grupe *-eln- u grupi -ειλ-, duženjem, u atičkom, v. 2.4 d; 6) od ie. grupe *-esR- u grupi -ειρ-, duženjem, v. 3 c; 7) od pgrč. grupe *-eRs-, duženjem, u atičkom, v. 3 d; 8) od pgrč. grupe *-eRḭ-, u atičkom, v. 1.6.1; 9) od εε, εει, kontrakcijom, u atičkom, v. 1.6.3.

ευ pravilno potiče: 1) od ie. *eu, v. 1.3.2; 2) od ie, *ēu, putem Osthofovog zakona, v. 1.4; 3) od ie. *$h_1$eu, v. 1.5.3. Također, 4) od ie. *ei, disimilacijom, u riječima ἔϝειπον ι ἀείδω, v. 1.3.2 b; 5) od οε, kontrakcijom, u jonskom, v. 1.6.3 b.

οι pravilno potiče: 1) od ie. *oi, v. 1.3.3; 2) ie. ie. *$h_3$ei, v. 1.5.3; 3) od εοι οοι οει, kontrakcijom, u atičkom, v. 1.6.3. Također, 4) od ie. *o iz grupe *oNs u lezbijskom, v. 2.5. m.

ου pravilno potiče: 1) od ie. *ou, v. 1.3.4; 2) od ie. *o iz grupe *oNs, u jonsko-atičkom, v. 1.6.1 i 2.4 m; 3) od οο, οου, οε, εο, kontrakcijom, u atičkom, v. 1.6.3.

ῃ pravilno potiče: 1) od ie. *ēi, v. 1.4; 2) od εῃ, kontrakcijom, u atičkom, v. 1.6.3.

ῳ pravilno potiče: 1) od ie. *ōi, v. 1.4; 2) od αοι, kontrakcijom, u atičkom, v. 1.6.3.

ᾱ̓ pravilno potiče: 1) od ie. *āi, *eh_2i, v. 1.4; 2) od αῃ, αει, kontrakcijom, u atičkom, v. 1.6.4.

μ pravilno potiče: 1) od ie. *m, v. 2.2.1; 2) od ie. grupa *Cm̥h_1C, Cm̥h_2C, Cm̥h_3C u grupama μη, μᾱ, μω, tj. μη, μω u jonsko-atičkom, v. 2.2.1 d; 3) od ie. grupe *Cm̥HV u grupi αμ, v. 2.2.1 e; 4) od pgrč. grupe *-nm- u grupi μμ, v. 2.4 i; 5) od pgrč. grupa *-np-, *-nb- u grupama -μπ-, -μβ-, v. 2.4 j; 6) od pgrč. grupa *-pm-, *-p^{h}m- u grupi μμ, v. 2.4. n.

ν pravilno potiče: 1) od ie. *n, v. 2.2.2; 2) od ie. *m na kraju riječi, v. 2.2.1 b; 3) od ie. grupa *Cn̥h_1C, Cn̥h_2C, Cn̥h_3C u grupama νη, νᾱ, νω, tj. νη, νω u jonsko-atičkom, v. 2.2.2 c; 4) od ie. grupe *Cn̥HV u grupi αν, v. 2.2.2 d. Također, 6) od pgrč. *-n u nekim oblicima i riječima (tzv. ν ἐφελκυστικόν), v. 2.2.2 e.

ρ pravilno potiče: 1) od ie. *r, v. 2.3.1; 2) od ie. grupa *C$_{\text{̥}}$rh$_1$C, C$_{\text{̥}}$rh$_2$C, C$_{\text{̥}}$rh$_3$C u grupama ρη, ρᾱ, ρω, tj. ρη, ρω u jonsko-atičkom, v. 2.2.2 c; 3) od ie. grupe *C$_{\text{̥}}$RHV u grupi αρ, v. 2.3.1 d.

λ pravilno potiče: 1) od ie. *l, v. 2.3.2; 2) od ie. grupa *C$_{\text{̥}}$lh$_1$C, C$_{\text{̥}}$lh$_2$C, C$_{\text{̥}}$rh$_3$C u grupama λη, λᾱ, ρω, tj. λη, λω u jonsko-atičkom, v. 2.2.2 c; 3) od ie. grupe *C$_{\text{̥}}$LHV u grupi αλ, v. 2.3.1 d; 4) od ie. grupe *-li̯- u grupi λλ, v. 2.4 c; 5) od ie. grupe *-ln- u jonsko-atičkom i dorskom, v. 2.4. Takođe, 6) od ie. grupe *-ln- u grupi λλ u tesalskom i lezbijskom, v. 2.4 c; 7) od ie. grupe *-nl-, v. 2.4 d.

῾ (tj. *spiritus asper*) pravilno potiče: 1) od ø u riječima koje počinju na ie. *u, v. 1.1.5 c; 2) od ie. *i̯-, v. 2.1.1; 3) od ie. *u̯-, nepravilno, u riječima εἶμα, ἕσπερος, ἵστωρ, ἑκών, v. 2.1.2 b; 4) od ie. *s-, v. 3; 5) od ie. grupe *su̯-, v. 2.4 p; 6) od ie. grupa *sr-, *u̯r-, *Hr- u ῥ-. Takođe, 7) od nepoznatog faktora u riječi ἵππος, v. 2.1.1 d.

σ pravilno potiče: 1) od ie. *s u ie. grupama *sp, *st, *sk v. 3; 2) od pgrč. grupa *-dm-, *-t^{h}m- u grupi -σμ-, v. 2.4 a; 3) od pgrč. grupa *-ts-, *-ds-, *-t^{h}s u grupi -σσ-, v. 3 f; 4) od pgrč. grupe *-ti- u grupi -σι-, u jonsko-atičkom, v. 4.6.4 d; 5) od pgrč. grupa *-tt-, *-dt^{h}-, *-t^{h}t^{h}- u grupama -στ-, -σθ-, v. 4.6.4 e 3; 6) od pgrč. grupa *t̡, *t^{h}i̯, u atičkom, v. 4.6.4 e 3; 7) od pgrč. grupe *tu̯, 4.6.4 e 5. Takođe, 8) od pgrč. grupa *k̡, *k^{h}i̯ u grupi σσ, u jonskom, v. 4.6.4 e 2; 9) od pgrč. grupa *t̡, *t^{h}i̯ u grupi σσ, u dorskom, v. 4.6.4 e 3.

ζ pravilno potiče: 1) od ie. Hi̯- u riječima ζυγόν, ζέω, ζῆλος, ζόρξ, v. 2.1.1; 2) od pgrč. grupe *-sd-, v. 3 h. 3) od pgrč. grupa *d̡, *g̡, v. 4.6.4. e 4.

π pravilno potiče: 1) od ie. *p, v. 4.2.1; 2) od ie. *k^{w} (osim ispred ie. *i, *e, *u), v. 4.6.1; 3) od pgrč. *p^{h}—C^{h}, Grasmanovim zakonom, v. 4.6.4 b.

β pravilno potiče: 1) od ie. *b, v. 4.2.2; 2) od ie. *g^{w} (osim ispred ie. *e, *u), v. 4.6.2; 3) od ie. grupe *mr u grupi βρ, v. 2.4 g.

φ pravilno potiče: 1) od ie. *b^{h}, v. 4.2.3; 2) od ie. *g^{wh} (osim ispred ie. *e, *u), v. 4.6.3.

τ pravilno potiče: 1) od ie. *t, v. 4.3.1; 2) od ie. *k^{w} ispred ie. *i, *e, v. 4.6.1; 3) od pgrč. *t^{h}—C^{h}, Grasmanovim zakonom, v. 4.6.4 b; 4) od pgrč. grupa *p̡, *b̡, *p^{h}i̯ u grupi πτ, , v. 4.6.4 e 1; 5) od pgrč. grupa *k̡, *k^{h}i̯ u grupi ττ, u atičkom, v. 4.6.4 e 2.

δ pravilno potiče: 1) od ie. *d, v. 4.2.3; 2) od ie. *g^{w} ispred ie. *e, v. 4.6.2; 3) od ie. grupe *nr u grupi νδρ, ekskrescencijom, v. 2.4 l.

θ pravilno potiče: 1) od ie. *d^{h}, v. 4.3.3; 2) od ie. *g^{wh} ispred ie. *e, v. 4.6.3.

κ pravilno potiče: 1) od ie. *k, v. 4.4.1; 2) od ie. *ḱ, v. 4.5.1; 3) od ie. *k^{w} ispred ie. *u, v. 4.6.1; 4) od pgrč. *k^{h}—C^{h}, Grasmanovim zakonom, v. 4.6.4 b.

γ pravilno potiče: 1) od ie. *g, v. 4.4.2; 2) od ie. *ǵ, v. 4.5.2; 3) od ie. *g^{w} ispred ie. *u, v. 4.6.2; 4) od pgrč. grupa *-km-, *-k^{h}m- u grupi -γμ-, v. 2.4 b.

χ pravilno potiče: 1) od ie. *g^{h}, v. 4.4.3; 2) od ie. *ǵ^{h}, v. 4.5.3; 3) od ie. *g^{wh} ispred ie. *u, v. 4.6.3; 4) od pgrč. grupe *kt^{h} u grupi χθ, v. 4.6.4 c.

ψ pravilno potiče: 1) od pgrč. grupa *ps, *bs, *p^{h}s, v. 3 e 1.

ξ pravilno potiče: 1) od pgrč. grupa *ks, *gs, *k^{h}s, v. 3 e 2.

FONOLOŠKE PODUDARNOSTI INDOEVROPSKIH JEZIKA

ie.	het.	skr.	av.	toh.	grč	lat.	stir.	got	stsl.	lit.	alb.	arm.
*p	p-, pp	p, ph[b]	p, f[d]	p	π	p	Ø	f, b[n]	p	p	p	h, w[e]
*t	t-, tt, z[a]	t, th[b]	t, θ[d]	t, c[a]	τ	t	t, th[j]	þ, d[n]	t	t	t	t[c]
*k	k-, kk	k, c,[a] kh[b]	k, c,[a] x[d]	k, ś[a]	ϰ	c	c, ch[j]	h, g[n]	k, č,[a] c[o]	k	k	k[c]
*b	p	b	b, β[e]	p	β	b	b	p	b	b	b	p
*d	t	d	d, ð[e]	t, ts[a]	δ	d	d	t	d	d	d, dh[j]	t
*g	k	g, j[a]	g, j,[a] γ[e]	k, ś[a]	γ	g	g	k	g, ž,[a] dz[o]	g	g	k
*b[h]	p	bh	b, β[e]	p	φ	f-, b	b	b	b	b	b	b
*d[h]	t	dh	d, ð[e]	t, ts[a]	θ	f-, d, b[k]	d	d	d	d	d	d
*g[h]	k	gh, h[a]	g, j,[a] γ[e]	k, ś[a]	χ	h	g	g	g, ž,[a] dz[o]	g	g	g, j[a]
*ḱ	kk	ś	s	k, ś[a]	ϰ	c	c, ch[j]	h, g[n]	s	š	th	s
*ǵ	k	j	z	k, ś[a]	γ	g	g	k	z	ž	dh	c
*ǵ[h]	k	h	z	k, ś[a]	χ	h	g	g	z	ž	d	j
*k[w]	kku	k, c,[a] kh[b]	k, c,[a] x[d]	k, ś[a]	π, τ,[a] ϰ[h]	qu, c[l]	c, ch[j]	hʊ	k, č,[a] c[o]	k	k, s,[a] q[o]	k[c]
*g[w]	ku	g, j[a]	g, j,[a] γ[e]	k, ś[a]	β, δ,[a] γ[h]	u, gu[m]	b	q	g, ž,[a] dz[o]	g	g, z,[a] gj[o]	k
*g[wh]	ku	gh, h[a]	g, j,[a] γ[e]	k, ś[a]	φ, θ,[a] χ[h]	f-, u/b	g	w	g, ž,[a] dz[o]	g	g, z,[a] gj[o]	g, j[a]
*s	š	s, ṣ[c]	h, s,[f] š[c]	s, ṣ[a]	ʿ-, σ,[j] Ø[j]	s, r[j]	s, h[j]	s, z[n]	s, x[c]	s, š[c]	sh, h[j]	h, Ø[j], š[c]

Bilješke: a. ispred ie. *i, *e; b. ispred ie. *H; c. iza ie. *r, *u, *k, *i (= RUKI pravilo); d. ispred ie. *C ili *H; e. iza V; f. ispred ie. *p, *t, *k; g. ispred ie. *R; h. ispred ie. *u; i. ispred ili iza C i na kraju riječi; j. u intervokalnoj poziciji; k. iza ie. *u, *r ili ispred ie. *r, *l; l. ispred ie. *u, *o; m. iza ie. *n; n. iza ie. nenaglašenog V (= Vernerov zakon); o. ispred post-ie. prednjih vokala.

ie.	het.	skr.	av.	toh.	grč.	lat.	stir.	got.	stsl.	lit.	alb.	arm.
*r	r	r	r	r	ρ	r	r	r	r	r	r, rr[b]	r
*l	l	r/l	r	l	λ	l	l	l	l	l	l, ll[b]	l
*m	m, -n	m	m	m	μ, -ν	m	m	m	m	m	m	m
*n	n	n	n	n, ñ[a]	ν	n	n	n	n	n	n	n
*i̯	y	y	y	y	ʿ, Ø[b]	i, Ø[b]	Ø	j	j	j	gj	Ø
*u̯	w	v	v	y-, w	ʿ/Ø, Ø[b]	v	f, Ø[b]	w	v	v	v	g

Bilješke: a. ispred ie. *i, *e; b. u intervokalnoj poziciji.

ie.	het.	skr.	av.	toh.	grč.	lat.	stir.	got.	stsl.	lit.	alb.	arm.
*ṛ	ar	ṛ	ərə	är	ρα/ρα	or	*ar	aur	rĭ/rŭ	ir/ur	ri	ar
*ḷ	al	ṛ	ərə	äl	λα/αλ	ol	*al	ul	lĭ/lŭ	il/ul	li	al
*ṃ	am	a	a	äm	α	em	*am	um	˛	im/um	a	am
*ṇ	an	a	a	än	α	en	*an	un	˛	in/un	a	an
*i	i	i	i	ä	ι	i	i	i	ĭ	i	i	i
*u	u	u	u	ä	υ	u	u	u	ŭ	u	u	u
*h$_1$	a-	Ø-, i	Ø-, i/Ø	Ø	ε	Ø-, a	Ø-, a	Ø-, a/Ø	Ø	Ø	Ø	e-/i-, a/Ø
*h$_2$	h̯V-	Ø-, i	Ø-, i/Ø	Ø	α	Ø-, a	Ø-, a	Ø-, a/Ø	Ø	Ø	Ø	a-, a/Ø
*h$_3$	h̯V-	Ø-, i	Ø-, i/Ø	Ø	ο	Ø-, a	Ø-, a	Ø-, a/Ø	Ø	Ø	Ø	o/a-, a/Ø

*e	e/i	a	a	ä	ε	e	e	i	e	e	je, ja[c]	e
*o	a	a, ā[a]	a, ā[a]	e	ο	o	o	a	o	a	a	o/a
*h$_2$e/a	h̯a	a	a	ā	α	a	a	a	o	a	a	a
*ē/*eh$_1$	e	ā	ā	a/e	η	ē	í	ē	ě	ė	o	i
*ō/eh$_3$	a	ā	ā	ā	ω	ō	á	ō	a	uo	e	u
*eh$_2$	ah̯	ā	ā	ā	ᾱ, η[b]	ā	á	ō	a	o	o	a

*iH	i	ī	ī	yā	ῑ	ī	í	ei	i	y	i	i
*uH	u	ū	ū	wā	ῡ	ū	ú	ū	y	ū	y	u

*ei	e	e	aē/ōi	i	ει	ī	ía/é	ei	i	ie/ei	i	ē
*oi	e/ai	e	aē/ōi	e/ai	οι	oe/ū	óe	ai	ě	ie/ai	e	ē
*h$_2$ei/ai	e/ai	e	aē/ōi	e/ai	αι	ae	áe	ai	ě	ie/ai	e	ay
*eu	u	o	ao/əū	u	ευ	ū	úa/ó	iu	ju	iau	e	oy
*ou	u/au	o	ao/əū	o/au	ου	ū	úa/ó	au	u	au	a	oy
*h$_2$eu/au	u/au	o	ao/əū	o/au	αυ	au	úa/ó	au	u	au	a	aw

Bilješke: a. u otvorenom slogu (= Brugmanov zakon); b. u jonsko-atičkom; c. u zatvorenom slogu.

*HV: *h$_1$e ≈ *e, *h$_2$e ≈ *a, *h$_3$e ≈ *o, *Ho ≈ *o, *Hē ≈ ē; *VH: *eh$_1$ ≈ *ē, *eh$_2$ ≈ *ā, *eh$_3$ ≈ *ō, *oH ≈ *ō; *RH: *iH ≈ *ī, *uH ≈ *ū.

ISTORIJSKA MORFOLOGIJA

5 Ie. fonotaktika

5.1 Uvod

$$\overbrace{\underbrace{korijen + \overbrace{sufiks}^{\text{završetak}} + nastavak}_{\text{riječ}}}^{\text{osnova}}$$

Promjenjive riječi sastoje se od korijena, sufiksa i nastavka.

U nomsg *ph_2-ter-s 'otac' *ph_2- je korijen, *-ter- je sufiks, *-s je nastavak; u 1sg *$g^w\underset{\circ}{m}$-sḱ-oh_2- 'idem' *$g^w\underset{\circ}{m}$- je korijen, *-sḱ- je sufiks, *-oh_2 je nastavak.

(Nastavak može biti i nulti morf, kao u vocsg *$\overset{\wedge}{\underset{\circ}{u}}lk^w$-e-ø 'vuče'.)

Korijen i sufiks čine osnovu. U nomsg *ph_2-ter-s osnova je *ph_2-ter-; u vocsg *$\overset{\wedge}{\underset{\circ}{u}}lk^w$-e-ø to je *$\overset{\wedge}{\underset{\circ}{u}}lk^w$-e-; a u 1sg *$g^w\underset{\circ}{m}$-sḱ-$oh_2$ to je *$g^w\underset{\circ}{m}$-sḱ-.

Stapanjem sufiksa i nastavka nastaje završetak. U nompl *$\overset{\wedge}{\underset{\circ}{u}}lk^w$ōs stopila se *o*-osnova sa nastavkom *-es. Tako nastade završetak *-ōs.

Prema tome, promjenjive riječi sastoje se ili od korijena, sufiksa i nastavka ili od korijena i završetka ili od osnove i nastavka.

Ili, ako nemaju sufiks, od korijena i nastavka. Takve riječi zovu se korijenske riječi.

5.2 Struktura indoevropskog korijena

Minimalna struktura ie. korijena je *CVC, maksimalna *CCCVCC.

Između *CVC i *CCCVCC dozvoljene su ove kombinacije:

$$\underbrace{\underbrace{\underbrace{\underbrace{\begin{Bmatrix}*C\\ \oslash\end{Bmatrix}^{1}}_{}\underbrace{\begin{Bmatrix}*C\\ *u\\ *m\\ \oslash\end{Bmatrix}^{2}}_{}\underbrace{\begin{Bmatrix}*C\\ *l\\ *r\\ *i\\ *n\\ \oslash\end{Bmatrix}^{3}}_{}}_{\text{pristup sloga}}\underbrace{\begin{Bmatrix}*\bar{e}\\ *\bar{o}\\ *e\\ *o\\ \oslash\end{Bmatrix}^{4}}_{\text{jezgro sloga}}}_{}\underbrace{\begin{Bmatrix}*l\\ *r\\ *i\\ *n\\ \oslash\end{Bmatrix}^{5}\begin{Bmatrix}*C\\ *u\\ *m\\ \oslash\end{Bmatrix}^{6}\begin{Bmatrix}*C\\ \oslash\end{Bmatrix}^{7}}_{\text{odstup sloga}}}$$

*ph_2- 'otac' = 3 + 6
*b^hreh_2- 'brat' = 2 + 3 + 4 + 6
*d^hugh_2- 'kći' = 1 + 2 + 6 + 7
*snus- 'snaha' = 2 + 3 + 6 + 7

*$h_1\underset{\circ}{u}id^h$- 'udovica' = 1 + 2 + 3 + 5
*neb^h- 'nebo' = 3 + 4 + 6
*$sneig^wh$- 'snijeg' = 2 + 3 + 4 + 5 + 6
*$h_3$dont- 'zub' = 2 + 3 + 4 + 5 + 6

*$\overset{\wedge}{\underset{\circ}{u}}lk^w$- 'vuk' = 2 + 3 + 6
*h_1leud^h- 'ljudi' = 2+ 3 + 4 + 6 + 7
*$h_2\underset{\circ}{r}kt$- 'medvjed' = 3 + 5 + 6 + 7
*$Hi\underset{\circ}{u}g$- 'jaram' = 2 + 3 + 6 + 7

Sve ostale kombinacije zabranjene su. Također, zabranjene su kombinacije zvučnih i zvučnih okluziva i zvučnih aspiriranih i bezvučnih okluziva.[51]

*TeT	*TeD	~~*TeD^h~~
*DeT	~~*DeD~~	*DeD^h
~~*D^{h}eT~~	*D^{h}eD	*D^{h}eD^h

[51] Osim u korijenima postalim po Zipsovom zakonu (5.4.), tj. ondje gdje *s-DeD^h- > *sTeD^h-.

5.3 Prevoj

Prevoj je pravilna smjena vokala koja je u indoevropskom imala morfološku funkciju.

$$*o \xleftarrow{o\text{-prevoj}} V \xrightarrow{e\text{-prevoj}} *e$$

Kvalitativni prevoj

Primjer: ie. accsg *ph_2-ter-m̥ prema accsg *n̥-ph_2-tor-m̥; grč. πα-τέρ-α, ἀ-πά-τορ-α.[52] [53] Također, nomsg *nok^{w}ts prema gensg *nek^{w}ts; grč. νύξ, lat. *nox* prema het. *nekuz*.

$$\oslash \xrightarrow{e\text{-punina}} *e \xrightarrow{e\text{-duljina}} *\bar{e}$$

Kvantitativni prevoj *e*-stepena

Primjer: ie. gensg *ph_2-tr-es prema accsg *ph_2-ter-m̥ prema nomsg *ph_2-tēr; grč. πα-τρ-ός, πα-τέρ-α, πα-τήρ.[54]

$$\oslash \xrightarrow{o\text{-punina}} *o \xrightarrow{o\text{-duljina}} *\bar{o}$$

Kvantitativni prevoj *o*-stepena

Primjer: ie. *ph_2-tr-es prema accsg *n̥-ph_2-tor-m̥ prema nomsg *n̥-ph_2-tōr; grč. πα-τρ-ός, ἀπά-τορ-α, ἀπά-τωρ.[55]

*h_1e- : *h_1ø	>	*e : *'ə'	*eh_1 : *øh_1	>	*ē : *'ə'
*h_2e : *h_2ø	>	*a : *'ə'	*eh_2 : *øh_2	>	*ā : *'ə'
*h_3e : *h_3ø	>	*o : *'ə'	*eh_3 : *øh_3	>	*ō : *'ə'

Prevoj u korijenima sa laringalom[56]

5.4 Fonotaktički zakoni indoevropskog prajezika

Asimilacija. Regresivno ozvučenje: ie. *TD > *DD. Primjer: ie. *ped- 'noga, stopalo' → *pd- > av. *fra-bd-əm*, grč. ἐπι-βδ-α; ie. sed- 'sjesti' → *sd- > *ni-zd-o- > skr. *nīḍa-*, lat. *nīdus.*[57] Regresivno obezvučenje: ie. *Hi̯ug-to- 'vezan' > skr. *yukta*, av. *yaoxta*.

Bartolomeov zakon: ie. *-C^{h}C- > ie. -CC^h. Primjer: ie. *bud^{h}to- > skr. *buddhá-* 'probuđen'.[58]

Ziversov zakon: ie. *-VCi̯C-, ali *-V̄Ci̯V- > *-V̄Cii̯V i *-CCi̯V- > *-CCii̯V-; i ie. VCu̯C-, ali *-V̄Cu̯V- > *-V̄Cuu̯V i *-CCu̯V- > *-CCuu̯V-. Primjer: ie. datpl *-Cb^{h}i̯os > skr. *-Cbhias*, ne *-Cbhyas*.

---

[52] Osim *CeC punina e-stepena uključuje *Cei, *Ceu, *Cer, *Cel, *Cem, *Cen, *Ceh$_1$, *Ceh$_2$, *Ceh$_3$.

[53] Osim *CoC punina o-stepena ukjlučuje *Coi, *Cou, *Cor, *Col*, *Com, *Con, *Coh$_1$, *Coh$_2$, *Coh$_3$. C u *o*-stepenu - kada je okluziv - u pravilu nije *Ḱ nego *K ili *K^w.

[54] Osim *CC praznina uključuje *CiC, *Cuc, *C̥rC, *C̥lC, *C̥mC, *C̥nC, *Ch$_1$C, *Ch$_2$C, *Ch$_3$C.

[55] Duljina u indoevropskom prajeziku rijetka je. Najčešće ne potiče od samoga prevoja nego je rezultat kojekakvih duženja ili stezanja, i to duženja po Semerenjijevom zakonu (5.4), npr. ie. *ph_2-ter-s > ie. *ph_2-tēr ili ie. *k^{w}on-s > *k^{w}ōn; duženja po Stangovom zakonu (5.4), npr. ie. accsg *g^{w}oum > ie. *g^{w}ōm ili accsg *-e$_2$m > *-ām; duženja po kontrakciji, npr. ie. nompl *-o-os > *-ōs ili datsg *-o-oi > *-ōi ili 3sg konj *-e-eti > *-ēti i sl.

[56] Korijeni sa laringalom zovu se i *seṭ*-korijeni; oni bez laringala - *aniṭ*-korijeni.

[57] Ie. *z u *ni-zd-o- alofon je ie. *s.

[58] Slično je u grč. πάσχω 'trpjeti' < ie. *k^{w}n̥d^{h}sḱoh$_2$ i λέσχη 'ležaljka' < ie. *leg^h-sḱ-eh$_2$ - ali sa *-C^{h}sC- > *-sC^h-!

Lindemanov zakon: *-C *C̯V-, *-C *C̯uV- > *-C *CiV-, *-C CuV-. Primjer: ie. *ḱu̯ōn > skr. *śvā́* 'pas', ali *-C *ḱu̯ō > *śuvá́*.[59] Lindemanov zakon je Ziversov zakon u sandhiju.

Stangov zakon: ie. *-VRm, *-VHm > ie. *V̄m. Primjer: ie. accsg *-eh$_2$m > ie. *-ām; accsg *g^{w}oum > ie. *g^{w}ōm 'govedo'; accsg ie. *di̯eum > ie. *di̯ēm 'nebo'. V. i 1.2.2 c.

Semerenjijev zakon: ie. *-VRs, -VRH > ie. *-V̄R. Primjer: ie. *ph$_2$ter-s > ie. *ph$_2$tēr 'otac'; ie. *su̯e-sor-s > *su̯e-sōr 'sestra'; ie. *k^{w}on-s > *k^{w}ōn 'pas'; *ud-or-h$_2$ > *udōr 'voda'. Također, u nomsg *s*-osnova: ie. *-es-s > ie. *-ēs ili ie. -os-s > ie. *-ōs.[60] V. i 1.2.2 b.

s-*mobile je ono ie. *s- koje se u ie. jezicima čas vidi, čas ne. Primjer: ie. *s-teg- 'pokriti' > grč. στέγω, ali lat. *tegō* < *teg-; ie. *s-neh$_2$- 'plivati' > skr. *snā́ti*, ali grč. *νήχω* < *s-neh$_2$-.

Zipsov zakon: ie. *s-*mobile* + *b^{h}-, *d^{h}-, *g^{h}- itd. > *sp^{h}-, *st^{h}-, *sk^{h}-. Primjer: ie. *b^{h}r̥Hg- > lat. *fragor* 'buka', ali skr. *sphūrjati* 'bučati' < *s-b^{h}r̥Hg-, tj. ne *sbhūrjati*.

***s-epenteza:** ie. *-dt-, *-dt^{h}- > ie. *-dst-, *-dst^{h}- odakle u grčkom -στ- i -σθ-. Primjer: ie. *u̯idtos 'viđen' > *u̯idstos > skr. *vittá-*, av. *vistō*, grč. ἱστός; 3sg *h$_1$ēdti 'jesti' > het. *ēzz(a)zzi*, lat. *ēst*, stlit. *ést*; ie. 2sg *u̯oidth$_2$e > grč. οἶσθα, got. *waist*.

Degeminacija grupe *-ss-: ie. *-ss- > ie. *-s-. Primjer: 2sg *h$_1$es-si > *esi 'biti' odakle je skr. *asi* i grč. εἶ - ali het. *ēššši* i hom. ἔσσι![61]

Grupe sa *þ: ie. *-tk-, *-tḱ-, *-d^{h}g^{wh}- i sl. > ie. *-kþ-, *-g^{wh}þ-. Primjer: ie. *h$_2$rḱto- 'medvjed' > grč. ἄρκτος, skr. *ṛkša-, lat. *ursus*; ie. *d^{h}ǵ^{h}ōm 'zemlja' > grč. χθών, skr. *kšam-*.[62] Ie. *þ alofon je ie. *t ili *s.

***h$_2$-aspiracija:** ie. *-Ch$_2$- > *-C^{h}-. Primjer: nomsg ie. *pentoh$_2$s, gensg *pn̥th$_2$es > av. *paϑō, pathás* 'put'; ie. 2sg *-th$_2$e > skr. -thās; *eǵh$_2$om > ved. *aham* 'ja'. Ovo je pravilo dokumentirano samo u indoiranskim jezicima. U grčkom *h$_2$-aspiracija ograničena je tako da *-Ch$_2$C- daje -CαC-, kao u grč. θυγάτηρ 'kći' od ie. *d^{h}ugh$_2$tēr, a *-Ch$_2$V- daje -C^{h}V-, kao u grč. 2sg perf -θα < ie. *-th$_2$e.

Gubitak laringala: laringali se gube putem Sosirovog efekta, Pinoovog zakona, tzv. *Wetter*-pravila i Hakštajnovog zakona.

Sosirov efekat: ie. *HRo-, *-oRHC- > ie. *Ro-, *-oRC-. Primjer: ie. *h$_3$moig^{h}- > μοιχός 'preljubnik', ne ὀμοιχός; τόρμος < ie. *torh$_1$mo- 'rupa', ne τόρεμος.

Pinoov zakon: *-Hi̯- > ie. *-i̯-. Primjer: ie. *u̯erh$_1$-i̯e- 'kazati' > grč. εἴρει, ne ἐρέει; *kreuh$_2$-i̯o- 'krv' > skr. *kravya-*, ne *kraviya*.

***Wetter*-pravilo:** ie. *VHCRV > ie. *VCRC. Primjer: ie. *h$_1$u̯eh$_1$-d^{h}ro- 'vrijeme' > njem. *Wetter*; ie. *meh$_1$-tro- 'mjera' > grč. μέτρον, ne μῆτρον.[63]

Hakštajnov zakon: ie. *VCH-CC > ie. *VC-CC gdje je '-' granica sloga. Primjer: ie. *d^{h}ugh$_2$-tr- > *d^{h}ug-tr- odakle got. *daúhtar*, ne *daúhatar*.[64]

Duženje u monosilabima. Primjer: ie. *tu 'ti' > dor. τύ, ali *tu > *tū > lat. *tū*, stsl. *ty*; ie. *nu 'sada' > ved. *nu*, grč. νυ, lat. *nu-nc*, ali *nu > *nū > ved. *nū́*, grč. νῦν, stsl. *ny-ne*.

---

[59] Grč. κύων nastavlja Lindemanovu varijantu.

[60] Up. grč. -ης od ie. *-ēs i -ως od ie. *-ōs, kao u eol. αὔως, skr. *uśás* 'zora' od ie. *h$_2$eus-os-s.

[61] Ili arhaizam ili restitucija.

[62] U grčkom *TK > KT (kao u τίκτω 'rađati' < *ti-tk-ō).

[63] To jest, pod uslovom da μέτρον potiče od korijena *meh$_1$- a ne *med-, kako se još tumači.

[64] Ali ne u prvom slogu! Primjer: ie. *d^{h}h$_1$s-no-m > pit. *fasnom > lat. *fānum* 'hram'.

6 Ie. Morfologija

6.1 Imenice

6.1.1 *o*-osnove

i. Singular

	ie.	grč.	skr.	lat.	stsl.
nom	m *-os, n *-om	m -ος, n -ον	m *-as*, n *-am*	m *-os*,[c] *-us*, n *-om*,[c] *-um*	-
gen	*-osi̯o[a]	-οιο[b]	*-asya*	*-osio*[c]	-
dat	*-ōi[d]	-ῳ	-	*-ō*	*-u*
acc	m *-om, n *-om	m -ον, n -ον	m *-am*, n *-am*	m *-om*,[c] *-um*, n *-om*,[c] *-um*	m *-ŭ*, n -
voc	m *-e, n *-om	-ε, -ον	m *-a*, n -	m *-e*, n *-om*,[c] *-um*	m *-e*, n -
loc	*-oi	-οι	*-e*	*-ei*,[c] *-ī*	*-ě*
inst	*-oh$_1$	-	*-ā*[e]	-	-
abl	*-ōd	-ω[f]	*-ād*	*-ōd*,[c] *-ō*	*-a*

[a] *-os u indohetitskom, *-aš* u hetitskom.
[b] Homerski.
[c] Starolatinski.
[d] Od *-o-ei.
[e] Vedski.
[f] Samo u izrazu Ϝοικω 'od kuće'.

a. N, G, D, A, V, L, Ab u grčkom postaju pravilno.[65]

b. Gensg -οιο sinkopom daje *-oo odakle stezanjem u atičkom postaje -ου i, drugdje, -ω.[66]

c. Datsg -ῳ postaje od -ωι, a -ωι pravilno nastavlja ie. *-ōi.[67]

d. Vocsg -ε je prevoj osnove bez nastavka, tj. *-o-ø > *-e-ø.

e. Locsg -οι čuva se samo u prilozima tipa οἴκοι 'kući'.

ii. Dual

	ie.	grč.	skr.	lat.	stsl.
nom acc voc	m *-oh$_1$, n *-oi̯h$_1$	m -ω, n -ω	m *-ā*, n *-e*	m *-ō*,[a] n -	m *-a*, n *-ě*

[a] Samo u *ambō*.

a. N, A, V u grčkom postaju pravilno.[68]

[65] Za ie. *si̯ > ι v. 2.4 o.

[66] V. 1.6.3. Od toga izuzet je tesalski koji od *-oi̯o ima -οι, tj. pokazuje apokopu a ne sinkopu.

[67] Tesalski ima -ου pošto u tom dijalektu *-ōi > *-ō, kao gore, a od *-ō u tesalskom postaje *-ū*.

[68] To jest, pod pretpostavkom da ie. *-oi̯h$_1$ > *-oi̯e > *-oe > grč. -ō. Alternativno, nom npl -ω preuzeto je analogijom prema nom mpl *-oh$_1$ (gdje -ω postaje pravilno od -oh$_1$). Drugi padeži u indoevropskom dualu nejasni su.

iii. Plural

	ie.	grč.	skr.	lat.	stsl.
nom	m *-ōs,[a] n *-eh$_2$	m -, n -	m -*ās*, n -*ā*[b]	m -, n -	m -, n -*a*
gen	*-ŏm[c]	-ων	-	-	-*ŭ*
dat	*-ob^{h}os	-	-	-	-
acc	*-ōns[d]	-ους	-*ān*	-*ōs*	-*y*
voc	*-ōs	-	-*ās*	-	-
loc	*-oisu	-οισι[e]	-*ešu*[f]	-	-*ěxŭ*[f]
inst	*-ōis[g]	-οις	-*āiš*[f]	-*īs*	-*y*
abl	*-ob^{h}os	-	-	-	-

[a]Od *-o-es.
[b]Vedski.
[c]Ie. *-ōm je od *-o-om.
[d]Od *-e-ons ili *-o-ons.
[e]Homerski.
[f]Ie. *s > skr. *š*, stsl. *x* po RUKI-pravilu.
[g]Od *-o-eis ili *-o-ois.

a. G, A, I u grčkom postaju pravilno, ali I (i L) u grčkom daju D. Grč. N, V, L postaju nepravilno.

b. Nom mpl -οι (koje se poredi sa lat. -*ī* i stsl. -*i*) postaje analogijom prema ie. *-oi iz zamjeničke promjene. Nom npl -α (mjesto -ᾱ) preuzet je analogijom prema -α u konsonantskim osnovama (gdje -α postaje po pravilu od ie. *-Ch$_2$).

c. Genpl -ων nastavlja ie. *-ōm, ne *-om. (Ovaj drugi oblik ogleda se u stsl. -*ŭ*).

d. Datpl -οις potiče od ie. *-ōis. Ie. *-ōis daje grč. -οις putem Osthofovog zakona. V. 1.4 c. Hom. -οισι nastavlja ie. *-oisu u kojem je *-u zamijenjeno sa *-i analogijom prema *-i iz lokativa singulara.[69]

e. Acc mpl ie. *-ōns daje pgrč. *-ons putem Osthofovog zakona. V. 1.4 c. Od ovog oblika postaje -ους gubljenjem nazala i naknadnim duženjem vokala.[70]

Table 1: iii. Stegnute imenice

	tip πλόος			tip ὀστέον		
nom	-οῦς	< -όος	< *-ou̯os	-οῦν	< -έον	< *-ei̯on
gen	-οῦ	< -όου	< *-ou̯oi̯o	-οῦ	< -έου	< *-ei̯oi̯o
dat	-ῷ	< -όῳ	< *-ou̯ōi	-ῷ	< -έῳ	< *-ei̯ōi
acc	-οῦν	< -όον	< *-ou̯on	-οῦν	< -έον	< *-ei̯on
nom	-οῖ	< -όοι	< *-ou̯oi	-ᾶ[a]	< -έα	< *-ei̯a
gen	-ῶν	< -όων	< *-ou̯ōn	-ῶν	< -έων	< *-ei̯ōn
dat	-οῖς	< -όοις	< *-ou̯ois	-οῖς	< -έοις	< *-ei̯ois
acc	-οῦς	< -όους	< *-ou̯ons	-ᾶ[a]	< -έα	<*-ei̯a

[a]Analogijom prema nom npl -ᾱ, mjesto -η.

[69]No, problematično je onda *VsV koje ostaje, a trebalo bi po zakonu da nestane. Moguće je stoga da je -οισι postalo od ie. *-ōis na koje je dodano ι iz lokativa nakon promjene *VsV > VøV.
[70]Također, lezb. -οις. Krit. -ονς potiče od pgrč. *-ons bez promjene.

iv. Atičke *o*-osnove

nom	-εως	< -ηος	< -ᾱος	< *-āu̯os
gen	-εω	< -ηου	< -ᾱου	< *-āu̯oi̯o
dat	-εῳ	< -ηῳ	< -ᾱῳ	< *-āu̯ōi
acc	-εων	< -ηον	< -ᾱον	< *-āu̯on
nom	-εῳ	< -ηοι	< -ᾱοι	< *-āu̯oi
gen	-εων	< -ηων	< -ᾱων	< *-āu̯ōn
dat	-εῳς	< -ηοις	< -ᾱοις	< *-āu̯ois
acc	-εως	< -ηους	< -ᾱους	< *-āu̯ons

6.1.2 *a*-osnove

i. Singular

ie.	grč.	skr.	lat.	stsl.
nom *-eh$_2$	-ᾱ,[a] -η[b]	*-ā*	*-a*	*-a*
gen *-eh$_2$s	-ᾱς,[a] -ης[b]	-	*-ās*[c]	-
dat *-eh$_2$ei	-ᾳ̱,[a] -ῃ[b]	-	*-ae*	*-ě*
acc *-eh$_2$m[d]	-ᾱν,[a] -ην[b]	*-ām*	*-am*	*-ǫ*
voc *-(e)h$_2$	-α[e]	-	*-a*	*-o*
loc *-eh$_2$i	-	-	*-ae*	*-ě*
inst *-eh$_1$	-η	-	*-ae*	-
abl *-eh$_2$s	-	-	-	-

[a] U atičkom, iza ε, ι, ρ.
[b] Drugdje. V. 1.2.1 b.
[c] Starolatinski.
[d] Ie. *-eh$_2$m > ie. *-*ām*. (Stangov zakon.)
[e] U vocsg νύμφα!

a. U grčkom N, G, D, A, V, L postaju pravilno.

b. Datsg -ᾳ̱, -ῃ postaje od -ᾱι, -ηι, a -ᾱι, -ηι pravilno nastavljaju ie. *-ēh$_2$ei.

c. Vocsg *-eh$_2$, tj. *-ā biće se skratilo se u *-a pošto i grč. -ᾰ i stsl -o na to ukazuju.[71]

d. Instsg -η čuva se samo u prilogu κρυφῇ 'krišom'.

Table 2: ii. Dual

	ie.	grč.	skr.	lat.	stsl.
nom acc voc	m *-eh$_2$ih$_2$	-	*-e*	-	*-ě*

a. U grčkom N, A, V postaju nepravilno. Grč. -ᾱ biće analogija prema -ω iz *o*-osnova.[72]

[71] U latinskom N i A skratili su se analogijom *-Ch$_2$ > -Ca iz V.
[72] Up. mik. *to-pe-zo* 'dva stola' gdje je preuzet i sam nastavak.

Table 3: iii. Plural

	ie.	grč.	skr.	lat.	stsl.
nom	*-eh$_2$es[a]	-	*-ās*	*-ās*[b]	-
gen	*-eh$_2$om	-	-	-	-
dat	*-eh$_2$b^{h}os	-	-	*-ābus*[c]	-
acc	*-eh$_2$ns[d]	-ας	*-ās*	*-ās*	*-y*
voc	*-eh$_2$es[a]	-	*-ās*	-	-
loc	*-eh$_2$su	*-a-i*[e]	*-āsu*	-	*-axŭ*[f]
inst	*-eh$_2$b^{h}is	*-a-pi*[e]	*-ābhiš*[g]	-	-
abl	*-eh$_2$b^{h}os	-	-	-	-

[a] Ie. *-eh$_2$es > *-ās.
[b] Starolatinski.
[c] U izrazima poput *dīs deābusque*.
[d] Ie. *-eh$_2$ns > *-āns. (Stangov zakon.)
[e] Mikenski.
[f] Stsl. *x* mjesto *s* analogijom prema *o*-osnovama.
[g] Ie. *s > skr. *š*, stsl. *x* po RUKI-pravilu.

a. U grčkom A, L postaju pravilno. N, G, D, V postaju nepravilno.

b. Nompl -αι nastaje analogijom prema -οι iz *o*-osnova, eventualno radi toga da bi se izbjegla homonimija sa accpl -ας nakon promjene *-āns > -ας.

c. Genpl -ῶν potiče od nastavka *-ā́sōm (koji se dijelom poredi sa lat. *-ārum*, osk. *-azum*, umb. *-aru*) i za koji postoje dva objašnjenja: prvo, da je preuzet iz genitiva plurala zamjeničke promjene, kao u skr. *tāsām* 'tih', ili drugo, da je preuzet iz *s*-osnova, kao u skr. *ušasām* 'zórā'. Bilo kako bilo, *-ā́sōm pravilno je dalo -άων, što je posvjedočeno kod Homera, a -άων se u atičkom stegnulo u -ῶν.

d. Datpl -αις (koji se poredi sa lat. *-īs*) potiče od osnove *-eh$_2$ i nastavka *-ois ili *-eis iz instrumentala plurala *o*-osnova. Ie. *-eh$_2$ois stegnulo se u *-ais ili, možda, *-āis, što je opet skraćeno Oshofovim zakonom, pa i *-ais i *-āis pravilno daju grč. -αις.[73]

e. Accpl -ᾱς potiče od ie. *-eh$_2$ns iz čega je laringal ispao po Stangovom zakonu. Dakle, *-eh$_2$ns > *-ah$_2$ns > *-āns. Ovo *-āns zatim je skraćeno po Osthofovom zakonu, tj. *-āns > *-ans. To *-ans dalo je -ᾱς gubljenjem nazala i naknadnim duženjem vokala.[74]

f. Locpl *-a-i* (mik.) pravilno potiče od ie. *-eh$_2$su, tj. *-āsu s tim da je *-u zamijenjeno sa *-i iz lokativa. Od *-āsi biće i datpl -ῃ kod Homera. Varijanta -ῃς ima -ς koje je restituirano prema drugim dativima.

[73] Lezb. -αισι postalo je od *-αις i -ι iz lokativa, kao i -οισι u *o*-osnovama.
[74] Lezbijski od pgrč. *-ans ima -αις. Krit. -ανς potiče od pgrč. *-ans bez promjene.

iv. Stegnute *a*-osnove

	tip μνᾶ			tip σῦκῆ			tip Ἑρμῆς	
nom	-ᾶ	< -άᾱ	< -αίᾱ	-ῆ	< -έᾱ	< -είᾱ	-ῆς	< -έᾱς	< -είᾱς[a]
gen	-ᾶς	< -άᾱς	< -αίᾱς	-ῆς	< -έᾱς	< -είᾱς	-οῦ	< -έου	< -είου[b c]
dat	-ᾷ	< -άᾳ	< -αίᾳ	-ῇ	< -έᾳ	< -εῖι	-ῇ	< -έᾳ	< -είᾳ
acc	-ᾶν	< -άᾱν	< -αίᾱν	-ῆν	< -έᾱν	< -είᾱν	-ῆν	< -έᾱν	< -είᾱν
nom	-αῖ	< -άαι	< -αῖαι	-αῖ	< -έαι	< -εῖαι	-αῖ	< -έαι	< -εῖαι
gen	-αῶν	< -αῶν	< -αιῶν	-ῶν	< -εῶν	< -ειῶν	-ῶν	< -εῶν	< -ειῶν
dat	-αῖς	< -άαις	< -αῖαις	-αῖς	< -έαις	< -εῖαις	-αῖς	< -έαις	< -εῖαις
acc	-ᾶς	< -άᾱς	< -αίᾱς	-ᾶς	< -έᾱς	< -είᾱς	-ᾶς	< -έᾱς	< -είᾱς

[a]-ς analogijom prema -ος iz *o*-osnova.
[b]-ου analogijom prema -ου iz *o*-osnova.
[c]Jonska imena tipa Θαλῆς imaju -εω od -ηο analogijom prema -ο u -οιο iz *o*-osnova.

v. Drugo

a. Imenice na -ᾰ kao δόξα i sl. pravilno nastavljaju osnovu u praznini. Uporedi: -ᾱ < *-ā < *-eh$_2$-ø, -ᾱν < *-ān < -eh$_2$-m, i -α < *-a < *-h$_2$-ø, -αν < *-an < *-h$_2$-m. Praznina u vokativu vidi se u πολῖτᾰ, δέσποτᾰ, Πέρσᾰ i sl. gdje -ᾰ nastavlja *-h$_2$-ø.

b. Maskulina na -ᾱς kao νεᾱνίᾱς i sl. imaju nomsg -ς i gensg -ου analogijom prema *o*-osnovama.[75]

6.1.3 Konsonantske osnove

i. Tipovi statičke i kinetičke promjene konsonantskih osnova

	akrostatički I	akrostatički II[a]	proterokinetički I[b]	proterokinetički II	histerokinetički	amfikinetički
jaki[c]	ó-ø-ø	ḗ-ø-ø	ó-ø-ø	é-ø-ø	ø-é-ø	é-o-ø
slabi[d]	é-ø-ø	é-ø-ø	ø-é-ø	ø-é-ø	ø-ø-é	ø-ø-é
locsg[e]	-	-	-	-	ø-ø-é	ø-é-ø
nomsg	*nók^{w}-t-s	*i̯ék^{w}-r̥-ø	*dór-u-ø	*mén-ti-s	*ph$_2$-tér-s[f]	*u̯éd-or-h$_2$[g]
gensg	*nék^{w}-t-s	*i̯ék^{w}-n̥-s	*dr-éu-s	*mn̥-teí-s	*ph$_2$-tr-és	*ud-n-és
locsg	-	-	-	-	*ph$_2$-tr-é(i)	*ud-én-(i)
	'noć'	'jetra'	'drvo'	'misao'	'otac'	'voda'

[a]Ili Narten-tip.
[b]Ili akrostatički III ili stari akrostatički.
[c]Jaki padeži su nomsg, accsg, vocsg; nomdu, accdu, vocdu; nompl, vocpl.
[d]Slabi padeži su svi ostali padeži, uključujući accpl.
[e]Locsg razlikuje se od ostalih slabih padeža po tome što osim *-i mogao imati i -ø.
[f]Ie.*ph$_2$-tér-s > *ph$_2$-tḗr po Semerenjijevom zakonu.
[g]Ie. *u̯éd-or-h$_2$ > *u̯éd-ōr po Semerenjijevom zakonu.

a. Razlikujemo statičku i kinetičku promjenu.

b. U statičkoj promjeni razlikuju se akrostatička, mezostatička i teletutostatička paradigma: 1. akrostatička ima akcenat na korijenu, 2. mezostatička na sufiksu, 3. teleutostatička na nastavku.

[75]Homer u genitivu ima -ᾱο što odgovara jonskom -εω (koje postaje metatezom kvantiteta) i dorskom -ᾱ (koje postaje kontrakcijom od -ᾱο). Nastavak -ο može biti ili analogijom prema -οιο iz *o*-osnova ili analogijom prema ie. gensg *-oso iz zamjeničke promjene.

c. U kinetičkoj promjeni razlikuju se proterokinetička, histerokinetička, amfikinetička i holokinetička paradigma: 1. proterokinetička ima akcenat čas na korijenu čas na sufiksu, 2. histerokinetička ima akcenat čas na sufiksu čas na nastavku, 3. amfikinetička ima akcenat čas na korijenu čas na nastavku, 4. holokinetička ima akcenat čas na korijenu čas na sufiksu čas na nastavku.

d. U jezicima potomcima nema direktnih dokaza ni za jednu od ovih promjena, statičku ili kinetičku. Osnove su često ujednačene. Primjer: ie. *seúH-nu-s, gensg *suH-néu-s 'sin' u sanskritu pravilno daje *sónus*, *sūnós*, ali mjesto toga nalazimo *sūnús, sūnós* gdje je stepen korijena ujednačen prema stepenu padeža slabe osnove. Prema tome, dokazi su indirektni: generalizirana osnova u ovom jeziku u poređenju sa generaliziranom osnovom u onom jeziku, i sl. Najbolji su dokazi za proterokinetičku i histerokinetičku paradigmu.

e. I akrostatički tip. Primjer: nomsg *nók^{w}t-ø-s, gensg *nék^{w}t-ø-s. (Korijenska imenica.) Imenice na *-Cs u slabim padežima čuvaju *é-ø-ø bolje nego imenice na *-Rs. Primjer: *nék^{w}t-ø-s odakle het. *nekuz* za razliku od nomsg *dom-ø-s, gensg *dem-ø-s gdje je *dem-ø-s zamijenjeno sa *dmes (sa *ø-ø-é) odakle jerm. gensg *tan* 'dom'.[76] Također, nomsg *ḱu̯ón-ø-s, gensg *ḱu̯én-ø-s > *ḱu̯ōn, *ḱunés odakle grč. gensg κυνός 'pas' i *d^{h}u̯or-ø-s, *d^{h}u̯er-ø-s > *d^{h}u̯ōr, *d^{h}urés odakle grč. θύρα 'vrata'.

f. II akrostatički tip. Ovaj tip zove se i Narten-tip radi sličnosti sa tzv. Narten-prezentima. Primjer: ie. nomsg *i̯é́k^{w}-r̥-ø, gensg *i̯é́k^{w}-n̥-s je kao 3sg act *sté́u-ø-ti, 3sg med stéu-. U jezicima potomcima često je generalizirana osnova jakih padeža. Primjer: ie. *h$_3$ré́g-ø-s, *h$_3$rég-ø-s 'kralj' > skr. *rājan*, lat. *rēx*, stir. *rí* gdje vokalizam jezika potomaka jasno odražava ie. *é́ iz jakih padeža.

g. I proterodinamički tip. Ovaj tip potiče od prvog akrostatičkog tipa pa se zato zove i stari akrostatički. Primjer: ie. nomsg *dór-u-ø, gensg *dr-éu-s < *dór-u-ø, *dér-u-s gdje *dér- → *dr- kao *ḱu̯én- → *ḱun- iz tačke e. Naime, u padežima slabe osnove stare akrostatičke imenice mjesto nastavka u praznini pokazuju korijen u praznini, kao proterodinamičke imenice. Starim akrostatičkim imenicama pripada još samo imenica *h$_2$ói̯-u-ø, gensg *h$_2$i̯-éu-s 'život, životna snaga', odakle je ved. *āyu-́* i av. *āiiu*,[77] od starijeg *h$_2$ói̯-u-ø, *h$_2$éi̯-u-s.

h. II proterodinamički tip. U ovaj tip spadaju spadaju ie. *i- i *u- osnove živoga roda, *ti-,[78] *men-,[79] *s-osnove,[80] heteroklitičke *u̯er-/*u̯en-osnove,[81] i feminina tipa *devī*.

i. Histerodinamički tip. Ovamo idu *nomina agentis* na *-tēr.[82] Histerokinetički tip dobro je dokumentiran i u jezicima potomcima ne pokazuje sekundarni prevoj korijena.

---

[76] Ali grčki δεσπότης gdje δεσ-, valjda, nastavlja ie. *dems.

[77] Također grč. οὐ, vjerovatno od kakvog izraza tipa *ne...*h$_2$ói̯u koji se poredi sa fr. *ne...pas* ili it. *ne...mica*. Partikula *ne nestala je iz izraza *ne...*h$_2$ói̯u uslijed tzv. Jespersenovog ciklusa, kao i u romanskim jezicima (*pas, mica*).

[78] Većina *ti-osnova generalizira prazninu u korijenu jakih oblika. Primjer: *g^{w}ém-ti-s > *g^{w}m̥-ti-s > grč. βάσις 'hod', *peh$_3$-ti-s > *ph$_3$-ti-s > hom. πόσις 'piće'. Iznimka: μῆτις 'lukavost' < *méh$_1$-ti-s.

[79] Ie. *men-osnove generaliziraju prazninu u sufiksu: nomsg *CéC-mn̥-ø, gensg *CC-mén-s daje grč. -μα, -μα-τ- gdje -μα-τ- nastavlja *-mn̥-t-, ne *-mén.

[80] Ali *s*-osnove u jezicima potomcima po pravilu imaju makar dva puna stepena. Primjer: ie. *men-os, *men-es-os 'um' odakle skr. *manas, manasas* i grč. μένος, μένεος. Mjesto toga očekuje se *mén-s-ø, *mn-és-s - ali ta paradigma nije preživjela ni u jednom jeziku potomku. Ipak, postoje indirektni dokazi. Prvo, u *s-osnovama sa *seṭ*-korijenom. Primjer: ie. *kréuh$_2$-s-ø odakle grč. κρέας i skr. *kravís*, ne *kréuh$_2$-os-ø. Drugo, u indoiranskim kompozitima tipa *men-s-d^{h}eh$_1$, ne *men-os-d^{h}eh$_1$.

[81] Primjer: nosmg *péh$_2$-u̯r̥-ø, gensg *ph$_2$-u̯én-s 'vatra' sa direktnim odrazom u het. *pa-aḫ-ḫur, pa-aḫ-ḫu-e-na-aš*.

[82] Primjer: nomsg *ph$_2$t-ér-s, locsg *ph$_2$-tr-éi sa direktnim odrazom u skr. *pitā́, pitré*.

j. Amfikinetički tip. Ovamo spadaju *s-osnove tipa skr. *uš́ás*,[83] *h_2-osnove tipa av. *pantǻ*,[84] heteroklitička *r-/*n-*collective* na *-h_2.[85] One amfikinetčke imenice za koje se može pokazati da su u locsg imale akcenat na sufiksu pripadaju holokinetičkom tipu.

k Drugi tipovi.

Mezostatički tip. U ovaj tip možda spadaju *a*-osnove tipa grč. τιμή pod uslovom da se *-eh_2 shvati kao *-é-h_2 ili, bolje, kao *-éh_2-ø. Upitno.

Teleutostatički tip. Slabo evidentiran.

Holokinetički tip. Primjer: 1. akcenat na prvom slogu korijena, nomsg *d^{h}ég^h-om-s 'zemlja' odakle je -ων u grč. χθών, het. *te-e-kán*, ved. *kšā́m*; 2. akcenat na nastavku, gensg *d^{h}ǵ^{h}-m-és odakle je χαμ- u grč. χαμαί, ved. *jmás*; 3. akcenat na sufiksu, locsg *d^{h}ǵ^{h}-ém-ø odakle je χθ- u grč. χθών i ved. *kšámi*.

l. Vrste interne derivacije: 1. akrostatički → amfikinetički, kao u *u̯ód-r̥-ø → *u̯éd-or-h_2; 2. proterokinetički → amfikinetički, kao u *b^{h}lég^h-mn̥-ø, *b^{h}l̥ǵ^{h}-mén-s → *b^{h}lég^h-mon-s, *b^{h}l̥ǵ^{h}-mn-és odake je ved. *bráhmaṇ-* 'molitva' → *brahmáṇ* 'sveštenik'; 3. histerokinetički → amfikinetički, kao u grč. πατήρ → ἀπάτωρ. Takođe, 4. akrostatički → proterokinetički i 5. proterokinetički → histerokinetički - ali ove su promjene rjeđe.

ii. Nastavci

	sg.	du.	pl.
nom	mf *-s, n -ø	mf *-h_1(e), n ?	mf *-es, n *-h_2
gen	*-es/-os	?	*-om
dat	*-ei	?	*-b^{h}os
acc	mf *-m̥, n *-ø	mf *-h_1(e), n ?	mf *-n̥s, n *-h_2
voc	n *-ø	mf *-h_1(e), n ?	*-es
loc	*-i/-ø	?	*-su
inst	?	?	*-b^{h}is
abl	*-es/-os	?	*-b^{h}os

[83]To jest, ie. *$h_2$éus-os-ø, gensg *$h_2$us-s-és.
[84]To jest, ie. *pént-oh_2-s, gensg *pn̥t-h_2-és.
[85]Tip *u̯éd-or-h_2, *ud-n-és odozgo.

6.2 Zamjenice

6.2.1 Lične zamjenice

i. Prvo lice singulara

	ie.	grč.	skr.	lat.	stsl.
nom	*h_1eǵ(H)oh_2	ἐγώ	-	*egō*[a]	-
gen	*mene	-	*mama*[b]	-	*mene*
dat	*meǵ^{h}ei	-	*mah-yam*[c]	*mihī*	-
acc	*me, *mē[d]	με	*mā*[e]	*mē*[e]	-
loc	?	-	-	-	-
inst	?	-	-	-	-
abl	*med (?)	-	*mad*	*mē(d)*[f]	-

[a]Plaut. Kansije *ego* jampskim kraćenjem.
[b]Čini se da ie. *mene > *meme > skr. *mama*.
[c]Up. datdu *-bhyām*, datpl *-bhyam*.
[d]Ie. *mē pored *me je tzv. monosilabičko duženje, v. 5.4.
[e]Od ie. *mē, ne *me.
[f]Sa dužinom iz akuzativa. (Stlat. accsg i *med*.)

a. N, A postaju pravilno, G, D nepravilno.

b. Rekontrukcija zamjenica prvog lica upitna je. Moguće je da su isprva postojale dvije osnove: nomsg *h_1eǵ- i accsg *me-. Od accsg *me postali su gensg *me-me > *me-ne (?), datsg *me-ǵ^{h}ei i ablsg *me-d. Drugi padeži nisu jasni. Osim *h_1eǵ- i *me- postojala je, valjda, i osnova *$h_1$me-, ali se vjerovatno radi o ukrštenju osnova *h_1eǵ- i *me-.[86]

c. Nomsg ἐγών (hom., lezb.) poredi se sa ved. *ahám*, stpers. *adam* i stsl. *azŭ* s tim da indoiranski i slovenski oblici nastavljaju ie. *-om a grčki, valjda, i *-oh_2 i -om. (To jest, nekakvo *-ōm) U svakom slučaju, upada u oči to da su i *-oh_2 i *-om nastavci prvog lica singulara, primarnog i sekundarnog. Up. 1sg *h_2eǵ-oh_2 'vodim', 1sg *h_1e-h_2ǵ-h_2ǵ-om 'vodio sam'.

d. Gensg μου, ἐμοῦ postaje od osnove *me-, *$h_1$me- i nastavka -si̯o iz gensg *o*-osnova.[87] [88]

e. Datsg μοι, ἐμοί postaje od osnove *me-, *$h_1$me- u *o*-prevoju i nastavka *-i koji će biti ili iz datsg *-i ili locsg *-i.[89]

f. Accsg με potiče od *me, ne *mē, a ἐμέ od *$h_1$me.

[86]Alternativno, gensg *mene > *meme (kao u sanskritu) > *eme.
[87]Odatle je i hom. ἐμεῖο, ἐμέο i jon. ἐμεῦ.
[88]Hom. ἐμέθεν i lezb. ἔμεθεν potiču od osnove *$h_1$me- i ablativne partikule -θεν
[89]Dor. ἐμίν nastaje analogijom prema prvom licu plurala, ἡμῖν. Slično i dor. τίν 'tebi' prema ὑμῖν.

ii. Drugo lice singulara

	ie.	grč.	skr.	lat.	stsl.
nom	*tu, *tū[a]	τύ[b]	*tv-am*[c,d]	*tū*[e]	*ty*[e]
gen	*teu̯e	-	*tava*	-	-
dat	*teb^{h}ei	-	*tubhyam*[f]	*tibī*[g]	*tebě*
acc	*tu̯e, tu̯ē	σε[h]	*tvā*[i]	*tēd,*[j,k] *tē*[k]	-
loc	?	-	-	-	-
inst	?	-	-	-	-
abl	*ted	-	*tvad*[l]	*tē*(*d*)	-

[a]Ie. *tu, tu̯e > *tū, *tu̯ē putem monosilabičkog duženja.
[b]Dorski, od *tu. Takođe, beot. τού.
[c]Od *tu, prema *ah-ám* 'ja'. Up. osk. *tii-um*.
[d]I *tuvam*. (Lindemanova varijanta.)
[e]Od ie. *tū, ne *tu.
[f]Od osnove *tu i sa *-yam* prema du i pl.
[g]Sa *-i-* mjesto *-e-*, ali up. umb. *tefe*, osk. *tfei*.
[h]Od ie. *tu̯e, ne *tu̯ē.
[i]Nastavlja ie. tu̯ē, ne *tu̯e.
[j]Starolatinski, sa *-d* iz ablativa.
[k]Lat. *tēd, tē* nastavlja ie. ablsg *ted sa dužinom iz accsg *tu̯ē.
[l]Od *tu̯ed, ne *ted, prema drugim padežima.

a. N, A postaju pravilno, G, D nepravilno.

b. Nomsg σύ u jon.-at. ima σ- mjesto τ- analogijom prema accsg σέ gdje σ- postaje po pravilu od ie. *tu̯-.[90]

c. Gensg σοῦ, σου postaje od osnove *tu̯e- i i nastavka -si̯o iz gensg *o*-osnova.[91] [92]

d. Datsg σοί, σοι postaje od osnove tu̯e- u *o*-prevoju i nastavka *-i koji će biti ili iz datsg *-i ili locsg *-i - ali jonski ima i τοι što ukazuje na to da je praoblik datsg mogao biti i *toi.[93] To τοι poredi se sa ved. datsg *te*, ne *tve*.

e. Accsg σέ potiče od ie. *tu̯e, ne *tu̯ē, i to tako što σ- po pravilu postane od *tu̯-.[94]

iii. Prvo i drugo lice plurala

a. Rekontrukcija zamjenica prvog i druog lica množine nije sigurna.

b. Grč. ἡμεῖς, ὑμεῖς postaje generalizacijom ie. accpl *n̥s-me, *us-me.[95]

c. Ie. *n̥sme pravilno daje eol. accpl ἄμμε. Za razliku od toga, at. ἡμεῖς postaje od *n̥sme-es, i to tako što: 1. *n̥smees > *asmees; 2. *asmees > *āmees; 3. *āmees > *ēmees; 4. *ēmees > *hēmees (prema ˑ u ὑμεῖς); 5. *hēmees > ἡμεῖς. Drugi padeži: 1. genpl ἡμῶν postaje kontrakcijom od accpl *n̥sme i nastavka genpl -ων.[96] 2. datpl ἡμῖν nije čista postanja. 3. accpl ἡμᾶς postaje kontrakcijom od accpl *n̥sme i nastavka accpl -ας.[97] [98]

[90]Takođe, lezb. ark. σύ.
[91]Odatle je i hom. σεῖο, σέο jon. σεῦ, dor. τέο
[92]Hom. i lezb. σέθεν potiču od osnove *tu̯e- i ablativne partikule -θεν.
[93]Nije jasno odakle je onda dor. τοί, τοι pošto i *t- i *tu̯- u dorskom daju τ-.
[94]Takođe lezbijski. Dorski od ie. *tu̯e po pravilu ima τέ a kritski τϜέ.
[95]Ie. *n̥s-, *us- praznina je oblika *nos, *u̯os koji se prepoznaju u lat. *nōs, vōs* i stsl. *nasŭ, vasŭ*.
[96]Takođe, eol. ἄμμε-ων, hom. ἡμέ-ων.
[97]Ali eol. ἄμμε, dor. ἀμέ (sa ᾱ).
[98]Kontrakcije *-ea- > -ᾱ- u ovim oblicima čudna je. Po pravilu očekuje se η, ne ᾱ.

d. Ie. *usme pravilno daje eol. accpl ὔμμε. Za razliku od toga, at. ὑμεῖς postaje od *usme-es, kao ἡμεῖς gore, s tim da υ- kao i inače ima neetimološki asper q.v. 1.1.5 c. Drugi padeži postaju također kao kod ἡμεῖς.

6.2.2 Član

i. Singular

	ie.	grč.	skr.	lat.[a]	stsl.
nom	*so, *seh$_2$,[b] [c] *tod	ὁ, ἡ, τό	*sá, sā́, tád*	-te,[d] -, *-tud*	-, -, *to*
gen	*tosi̯o, *teh$_2$s, *tosi̯o,	τοῦ, τῆς, τοῦ	*tásya*, -, *tásya*	-, -, -	-, -, -
datsg	*to(sm)ōi,[e] [f]*tesi̯eh$_2$ei, *to(sm)ōi[e]	τῷ, -, τῷ	*tásmāi, tásyāi, tásmāi*	-, -, -	-, -, -
acc	*tom, *teh$_2$m, *tod	τόν, τήν, τό	*tám, tā́m, tád*	*-tum, -tam, -tud*	*tŭ, tǫ, to*
loc	*to(sm)i,[e] *tesi̯eh$_2$i, *to(sm)i[e]	-, -, -	*tásmi-n*,[g] -, *tásmi-n*[g]	-, -, -	-, -, -
inst	?	-, -, -	-, -, -	-, -, -	-, -, -
abl	*to(sm)ōd,[e] *teh$_2$s, *to(sm)ōd[e]	-, -, -	*tásmād*, -, *tásmād*	*-tō*,[h] -, *-tō*[h]	-, -, -

[a]Iz zamjeničkog univerbata *is-te, is-ta, is-tud*. Također, u prilozima *tum, tun-c*.
[b]Femininum isprva nije postojao; tvori se kao *a*-osnova.
[c]Osnova ovog femininuma različita je: 1. *s-/t-eh$_2$ prema *s-/t-o-; 2. *tesi̯- prema *tosi̯o.
[d]Čini se da lat. *-e* < *-o pravilno. Up. 2sg ipv *leg-ere* < ie. *leǵeso, hom. λέγεο.
[e]Elemenat *-sm- je, izgleda, praznina ie. broja sōm '1'. V. 6.4.
[f]Elemenat *-sm- dolazi samo u nekim jezicima: skr. *tasmai*, got. *þamma*.
[g]Sa neetimološkim *-n*.
[h]Od. ie. *toōd, tj. *tōd, ne *tosmōd

a. N, G, D, A postaju pravilno.

b. Gensg τοὐ postaje pravilno od ie. *tosi̯o kao što ie. *-osi̯o pravilno daje --ου.[99]

c. Dat msg i nsg τῷ postaje od ie. *toōi, tj. *tōi, ne *tosmōi. Fsg τῇ ne postaje od osnove *tesi̯-, kao u sanskritu, nego od osnove *teh$_2$, kao u gensg i accsg.[100]

ii. Plural

	ie.	grč.	skr.	lat.	stsl.
nom	*toi, *seh$_2$i (?), *teh$_2$	τοί,[a] -, -	*té*, -, *tā́-ni*[b]	*-tī*, -, *-ta*[c]	-, -, *ta*
gen	*toisom, *teh$_2$som, *toisom	-, -, -	*téšām*,[d] [e] *tā́sām*,[f] *téšām*[d] [e]	-, *-tārum*,[g] -	*tĕxŭ*,[d] [h] -, *tĕxŭ*[d]
dat	*toib^h-,* teh$_2$b^h-, *toib^h-	-, -, -	*tébh-, tā́bh-, tébh-*	-, -, -	-, -, -
acc	*tons, *teh$_2$ns, *teh$_2$	τούς, τάς, τά	*tā́n, tā́s, tā́-ni*[b]	*-tōs, -tās, -ta*[c]	-, -, *ta*
loc	*toisu, *teh$_2$su (?), *toisu	-, -, -	*téšu*,[d] *tāsu, téšu*[d]	-, -, -	*tĕxŭ*,[d] -, *tĕxŭ*[d]
instsg	toib^{h}is, *teh$_2$b^{h}is, *toib^{h}is	-, -, -	*tébhiš*,[d] *tā́bhiš*,[d] *tébhiš*[d]	-, -, -	-, -, -
abl	?	-, -, -	-, -, -	-, -, -	-, -, -

[a]Homerski.
[b]Skr. *-ni* stoji prema *n*-osnovama.
[c]Lat. ima *-tā*, ne *-tā*, prema C-osnovama gdje *-ă* postaje od *-Ch$_2$.
[d]Ie. *s > skr. *š*, stsl. *x* po RUKI-pravilu.
[e]Skr. *-ām* mjesto *-am* stoji prema *o*-osnovama gdje -(*ān*)*ām* postaje od ie. *-ōm.
[f]Skr. *-ām* mjesto *-am* analogijom prem gen mpl i npl.
[g]Ie. *VsV > lat. *-r-* po pravilu. (Rotacizam.)
[h]Iz gen i loc mpl i npl preuzeto i u gen i loc fpl.

a. N i A postaju pravilno, N, G, D nepravilno.

[99]Hom. i τοῖο, kao gensg -οῖο.
[100]Prema tome, praoblike dat fsg je vjerovatno bio *teh$_2$ei.

6.2.3 Druge zamjenice

a. 1du νώ poredi se sa av. *nā*, stsl. *na*.[101]

b. 2du i 3pl osnova σφ- nejasna je postanja.[102] [103]

c. 3sg ἕ, ἑ postaje od ie. *sṷe.[104] Drugi padeži: 1. gensg οὗ, οὑ < ie. *sṷesi̯o.[105] [106] 2. datsg οἷ, οἱ < ie. *sṷ(e)oi.

d. 3sg μιν, νιν postaje od ie. accsg *h_1i-m koji se poredi sa lat. *is*. Prvi nazal nije jasan. Može bit ili od redupliciranog oblika *im-im putem afereze ili od kakve metanaliza tipa *(h_1e)deiksm̥ $h_1$im > *(e)deiksam im > *edeiksa mim > ἔδειξά μιν. Upitno.

e. Grč. αὐτός postaje pravilno od ie. priloga *$h_2$eu, grč. αὖ 'opet', i osnove *to- (kao u članu) i poredi se sa nfrig. αυτος.

f. Posesivne zamjenice postaju tematizacijom i sufiksacijom ličnih zamjenica.

Grč. ἐμός, σός, ὅς postaje *o*-tematizacijom osnovâ *h_1m- , *tu-, *su- i poredi se sa lat. *tuus, suus* i stsl. *mojĭ, tvojĭ, svojĭ*.[107] [108]

Grč. ἡμέτερος, ὑμέτερος postaju od osnove ie. accsg *n̥sme, *usme i sufiksa *-ter-o-.

g. Deiktičke zamjenice postaju kojekakvim univerbacijama.

Grč. ὅδε ἡδε, τόδε postaje od člana i partikule -δε.[109]

Grč. οὗτος, αὕτη, τοῦτο postaje od ie. pokazne zamjenice *so, grč. ὁ, ἡ, i ie. *h_2u-to-,[110] slično kao u grč. αὐτός.

Grč. ἐκεῖνος postaje od parikula *(h_1)e- i *-ḱe-, kao u grč. ἐκεῖ 'ondje', i od ie. *$h_1$eno- što se pak poredi sa stls. *onŭ*(u *o*-prevoju).

h. Grč. ἄλλος pravilno postaje od ie. *$h_2$eli̯os i poredi se sa lat. *alius*.

i. Relativna zamjenica. Grč. ὅς, ἥ, ὅ pravilno postaje od ie. *i̯os, *i̯eh$_2$, *i̯od i poredi se sa skr. *yás, yā́, yád*, stfrig. *ios* i nfrig. ιος.[111]

j. Korelativna zamjenica. Grč. ὅσος i τόσος postaje pravilno od ie. *i̯o-ti̯o-s i *to-ti̯o-s gdje je *i̯o- relativna zamjenica a *to- prvi dio ie. priloga *to-ti 'toliko', lat. *tot*.

k. Interogativna zamjenica. Grč. τίς, τί pravilno postaje od ie. *kʷis, *kʷid i poredi se sa lat. *quis, quid* i osk. *pís, pid*.[112] Ostali padeži (τίνα, τίνος, τίνι) postaju od osnove τιν- koja je nastala generalizacijom ie. accsg *kʷim,[113] za što up. skr. *kím*, stfrig. *kin*, nfrig. κιν.[114]

---

[101] Hom. νῶϊ biće sekundarno.

[102] Moguće je da σ- postaje od praznine ie. *se-, kao u stsl. *se-bě*, tj. od ie. *s-. Upitno.

[103] Oblici σφεῖς, σφῶν, σφᾶς, σφέτερος itd. nastali su analogijom prema 1 i 2pl.

[104] Up. lezb. Fε. Također, ἑέ od *sṷeṷe.

[105] Također hom. εἷο, ἕο, jon. εὑ

[106] Hom. ἕθεν, lezb. Fέθεν postaje od ie. *sṷe i ablativne partikule -θεν.

[107] Isto tako eol. ἄμμος, ὔμμος, dor. ἀμός, ὑμός (sa ᾱ-, ῡ-) od osnovâ *n̥sm-, *usm-.

[108] Hom., lezb. i dor. τέος i hom. i dor. ἑός postaje *o*-tematizacijom osnove *teu-, *seu- iz ie. gensg *teṷe, *seṷe.

[109] Slično sa drugim partikulama po dijalektima: tes. ὅ-νε, ark. ὀ-νί, ark.-kip. ὀ-νύ, itd.

[110] Ie. *h_2u je praznina *$h_2$eu, grč. αὖ 'opet'.

[111] Grč. ὅστις, ἥτις, ὅτι postaje od relativne zamjenice *i̯os i neodređene, tj. upitne zamjenica *kʷis.

[112] Ie. *kʷis je *i*-osnova, tj. *kʷ-i-s. Od *o*-punine ove osnove, tj. od ie. *kʷo-i, nastade lat. relativna zamjenica *quī* a od atematske *e*-punine ie. kopula *kʷe, skr. *-ca*, grč. τε, lat. *-que*.

[113] Ie. *kʷim > τίν-α je kao Ζήν-α < ie. *di̯ēm.

[114] Ali hom. τέο, jon. τεῦ, at. τοῦ pored τινός od ie. gensg *kʷesi̯o, got. *ƕis*. Odavde je onda izvedena *o*-osnova hom. datsg τέωι, τῶι, genpl τέων.

6.3 Brojevi

	ie.	grč.	skr.	lat.	stsl.
1	*sem-[a]	ἕν	-	*sem-el*	-
	*Hoi-	οἰ-[b]	*e-ka*	*ū-nus*	*jed-inŭ*
2	*dṷoh$_1$[c]	δύω[d]	*dvā, duvā*[e]	*duo*[f]	*dŭva*
3	*treḭes[g]	τρεῖς	*tráyas*	*trēs*	*trĭje*[h]
4	*k^{w}etṷores	τέτταρες	*catvāras*[i]	*quattuor*[j]	*četyre*[k]
5	*penk^{w}e	πέντε	*pañca*	*quīnque*[l m]	*pę̆-tĭ*[n]
6	*s(ṷ)eḱs	ἕξ	*šašᵒ*	*sex*	*šes-tĭ*[n p]
7	*septṃ	ἑπτά	*saptá*	*septem*	*sedmŭ*[q]
8	*h$_3$eḱtoh$_1$[c]	ὀκτώ	*ašṭau*[r]	*octō*	*osmĭ*[s]
9	*h$_1$neṷṇ	ἐννέα	*nava*	*novem*[t u]	*devę̆-tĭ*[n v]
10	*deḱṃ(t)	δέκα	*dáśa*	*decem*	*desę̆-tĭ*[n]

[a]Slaba osnova. Jaka je *som- kao u nomsg *sōm odakle stsl. *samŭ*.
[b]Samo u οἰνή 'jedinica' (na kocki), οἷος 'jedini'.
[c]Ie. *-h$_1$ je nastavak za N, A, V duala.
[d]Homerski.
[e]Lindemanova varijanta. V. 5.4.
[f]Mjesto *duō*. (Jampsko kraćenje.)
[g]Ie. *-es je nastavak nompl.
[h]Od praznine *tri-, kao u accpl *tri-ns. Up. krit. τρί(ι)νς, got. *þrins*.
[i]Ie. o > skr. *ā* u otvorenom slogu. (Brugmanov zakon.)
[j]Lat. *quattuor* mjesto *quettuor* sekundarno je.
[k]Pokazuje *k^{w}etṷor- > *k^{w}etṷer-. Up. jon. τέσσερες.
[l]Ie. *penk^{w}e > *k^{w}enk^{w}e. (Italokeltska asimilacija.) Up. stir. *cóic*.
[m]Lat. *-ī-* mjesto *-e-* prema *quīntus* 'peti' < ie. *penk^{w}-to-.
[n]Plus ie. *-ti, za tvorbu apstraktnih imenica.
[o]Čini se da ie. *seḱs > *saśš (RUKI) > *saš > *šaš*.
[p]Stsl. *š-* nije jasno.
[q]Nastavlja redni broj *septm-o-.
[r]Skr. *-au* je nastavak dvojine. Također, *ašṭā*.
[s]Od rednog broja *h$_3$eḱt-mo-. (*-mo- mjesto *-o- prema *septm-o-.)
[t]Lat. *-em* mjesto *-en* prema *decem*. Up. fal. *neven*.
[u]Lat. *-o-* mjesto *-e-* nepravilno je.
[v]Stsl. *d-* prema *desę̆-tĭ*.

a. Brojevi 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 10 postaju pravilno, a brojevi 4, 9 nepravilno.

b. Jedan. Grč. εἷς, μία, ἕν pravilno postaje ie. *sem-s, *sm-ih$_2$, *sem-ø gdje su m i n u punini a f u praznini.[115] Ie. osnova *sem- porijeklom je osnova slabih oblika akrostatičkog pridjeva *sóm-s, gensg *sém-s. Praznina osnove sem- je sṃ- od čega u kompozitima pravilno nastaje grč. ἀ- ili tzv. ἄλφα ἀθροιστικόν.

c. Tri. Grč. τρεῖς postaje od ie. *treḭes pravilno, i to: 1. *-VḭV- > ø, 2. kontrakcijom -εε- > -ει-.[116] Ie. *treḭ-es je *i-osnova. Nom npl τρία potiče od ove osnove u praznini, tj. od *tri-, i od nastavka *-h$_2$ za nom npl.[117]

d. Četiri. Grč. τέτταρες ne potiče od osnove *k^{w}etṷor- nego od osnove *k^{w}etur̥-, kao u accpl *k^{w}etur-n̥s - ali kao da ovo *k^{w}etur-n̥s vrijedi *k^{w}etṷr̥-n̥s. Prema tome, osnova od koje potiče grč. τέτταρες je, izgleda, *k^{w}etṷr̥-. [118]

[115]Ie. *sems > grč. εἷς pravilno. Također, mik. *e-me*, dor. ἓς. Prvobitni oblik vidi se u krit. ἔνς, od ἔνς.
[116]Up. lezb. τρῆς. Kontrakcije nema u krit. τρέες.
[117]Odraz je -ια, ne -ī, kao u imenicama na -ια < -ih$_2$. (Laringal je u heterosilabičkom položaju - ali skr. *trī*!)
[118]Tako također hom. τέσσαρες i dor. τέτορες. (Dorski ima -τ- od -tṷ- po pravilu.) Lezb. πέσ(σ)υρες složen je slučaj. Najprvo, u prvom slogu lezbijski po pravilu ima π- od ie. *k^{w}- (Up. Lezb. πέμπε '5' < ie. *penk^{w}e.) Dalje, osnova

e. Šest. Grč. ἕξ nastavlja ie. *su̯eḱs, ne *seḱs, kao što se vidi po mik. *we-*, krit. Fέξ.

f. Devet. Grč. ἐννέα postaje nepravilno od ie. *$h_1$neu̯n̥. Ovaj oblik po pravilu dao bi grl. ἐνέα. Ne zna se odakle je -νν-.

g. Dvadeset. Grč. εἴκοσι postaje od ie. *du̯i-(d)ḱm̥t-i 'dva-deset'.[119] Kako? Od ie. *du̯i- ne postaje grč. εἰ-. No, prema tzv. glotalnoj teoriji ie. *d vrijedi kao *^{h1}tu pošto se zvučni okluzivi u toj teoriji tumače ili kao glotalni ili kao preglotalizirani okluzivi. Prema tome, ie. *du̯i- > grč. εἰ- vrijedi kao *h_1u̯i- < *^{h1}tu̯i-.[120] Grč. εἴκοσι zatim postaje od ie. *h_1u̯i-(d)ḱm̥t-i po pravilu, uključujući *-Vu̯V- > ø i *-ti > -σι, ali ne računajući -ο- koje postanjem nije jasno.[121] Grč. εἴκοσι poredi se (uz izvjesne probleme) sa skr. *víṁśatí-* i lat. *vīginti*.

h. Druge desetice. U grčkom druge desetice tvore se pomoću sufiksa -κοντα. Ovaj sufiks postaje ie. *-(d)ḱomt-h_2 koji, kao i -κοσι, -κατι u εἴκοσι, Fίκατι, nastavlja ie. broj *deḱm̥t 'deset'.[122] Grč. -κοντα poredi se sa skr. *-śat*.

i. Sto. Grč. ἑκατόν postaje od ie. *dḱm̥t-om 'sto' pravilno. Ie. *dḱ- > *h_1ḱ- > grč. ἑκ- po Kortlandovom zakonu. (V. tačku g. gore.) No, ἑ koje nastaje od *h_1- po Kortlandovom zakonu nema *asper-*. *Asper* je preuzet, kako se misli, iz broja ἕν gdje postaje pravilno od *s- iz ie. *sem. grčki ἑκατόν poredi se sa ved. *śatám* i lat. *centum*.

j. Hiljada. Jon. χείλιοι, lezb. χέλλιοι, dor. χήλιοι postaju pravilno od ie. *ǵ^{h}eslo- 'hiljada'. No, at. χῑ́λιοι ima ῑ mjesto ει. Ovo ι vjerovatno stoji radi asimilacije ει—ι > ι—ι.

πέσ(σ)υρ- nastavlja u isto vrijeme i ie. osnovu *k^{w}etu̯or-, kao u nompl *k^{w}etu̯ores, i osnovu *k^{w}etur-, kao u accpl *k^{w}eturn̥s. Naime, ie. -tu̯o*r- pravilno daje eol. -(σ)ορ- a ie. -tur- pravilno daje eol. -τυρ-. Iz -(σ)ορ- preuzet je, valjda, vokalizam a iz -τυρ- konsonantizam. Hom. πίσυρες liči na lezb. πέσ(σ)υρες ali u prvom slogu ima -ι- koje nije razjašnjeno.

[119] Ie. (d)ḱm̥t isto je što i (d)eḱm̥t 'deset' - ali je prvi slog u praznini.

[120] Ovo se zove i Kortlandov zakon. *In abstracto* taj zakon kaže: ie. *dC- > *h_1C-.

[121] Po pravilu očekuje se -α- koje se vidi u dor. Fίκατι - ali u dorskom nema *h_1-.

[122] ie. *-(d)ḱomt isto je što i *deḱm̥t - ali je prvi slogu u praznini a drugi u punini.

Neki pojmovi istorijske lingvistike

Ablativ je padež koji izriče udaljavanje ili odvajanje od čega. (Latinski ablativ, radi tzv. sinkretizma, ima i niz drugih funkcija, kao što je ona lokativna ili instrumentalna.)

Afereza je gubitak glasa na početku riječi. Primjer: EPISCOPU > sh. *biskup*.

Afrikata je vrsta glasa po načinu artikulacije koji nastaje istovremenim izgovorom okluziva i afrikate. Primjer: t + s = c, t + ś = ć, t + š = č.

Akrostatička deklinacija je tip statičke promjene (deklinacije) u kojoj su i sufiks i nastavak u prevojnoj praznini, a korijen ili u punini ili u duljini. Primjer: ie. *nok^{w}-t-s 'noć', gensg *nek^{w}-t-s.

Akuzativ je padež koji izriče direktni objekat prelaznog glagola.

Alofon je pozicijska varijanta foneme. Primjer: sh. *njih bi* gdje /h/ predstavlja [ɣ] (radi /b/), ne *x* kao inače.

Alomorf je pozicijska varijanta morfeme. Primjer: sh. *vuc-i* pored *vuk* (radi *-i*) ili *vuč-e* (radi *-e*).

Amfikinetička promjena je tip kinetičke promjene (deklinacije) u kojoj je korijen u prevojnoj punini u jakim, a nastavak u slabim padežima. Primjer: ie. *lei-mn̥-s 'jezero', gensg *li-mn-es.

Analogija je vrsta fonološke ili morfološke promjene u kojoj se neki segment mijenja tako što se povede za nekim drugim segmentom kojem je na neki način nalik. Primjer: eng. *cactus* prema *cacti* je kao *octopus* prema X, gdje je X (pod uticajem oblika *cacti*) - *octopi*, a ne *octopodes* kako bi valjda bilo da do analogije nije došlo. U najširem smislu, analogija je promjena putem koje se dva oblika izjednačavaju.

Anaptiksa je umetanje vokala u sredini riječi. Primjer: stfr. *medesme* > it. *medesimo* 'srednji'. (Anaptiksa se kadšto zove i svarabhakti.)

Anatolijski jezici su hetitski, lidijski, likijski, luvijski, hijergolifski luvijski, karijski, palajski i pisidijski. V. sliku u *Apendiksu*.

***Aniṭ*-korijeni** su korijeni bez laringala. Primjer: *b^{h}eud^{h}- 'buditi'.

Aorist je glagolsko vrijeme koje izriče prošlu svršenu radnju.

Apokopa je gubitak glasa na kraju riječi. Primjer: lat. LUPU 'vuk' > okc. *lop*.

Aproksimant je vrsta glasa po načinu artikulacije koja nastaje tako što se govorni organi u približe jedan drugom ali se ne diraju.

Asimilacija je fonetska promjena prilikom koje dva glasa hoće da se u ovom ili onom pogledu izjednače. Razlikujemo progresivnu od regresivne i kontaktnu od distantne asimilacije, q.v.

Atematska osnova je ona osnova na koju se nastavci dodaju direktno, tj. bez posredstva tematskog vokala. Primjer: ie. *h$_1$es-ø-mi 'jesam'.

Augment je, u užem smislu, prvi dio transfiksa koji izriče prošlo vrijeme u nekim indoevropskim jezicima. (To jest, u sanskritu, grčkom, frigijskom i jermenskom.) U širem smislu augment je bilo kakvo proširenje korijena ili osnove.

Baltijski jezici su litavski, letonski, staropruski i jatvinški. V. sliku u *Apendiksu*.

Baritona je riječ koja nije naglašena na posljednjem slogu. (U grčkom baritone su paroksitone, proparoksitone i properispomene.)

Bartolomeov zakon: ie. *C^{h}C > ie. CC^{h}. Primjer: ie. *bud^{h}to- > skr. *buddhá-* 'probuđen'.

Bilabijal je vrsta glasa po mjestu artikulacije koja nastaje dodirivanjem gornje i donje usne.

Brugmanov zakon: ie. *o > skr. ā. Primjer: ie. *ǵonu > skr. jānu- 'koljeno'. (Brugmanov zakon ne djeluje ako ie. *o koje postaje od laringala, kao u skr. *avi-* 'ovca' < ie. *h$_3$eu̯i-.)

Cerebral (ili kakuminal) je vrsta glasa po mjestu artikulacije koja nastaje dodirivanjem jezika i prednjeg dijela tvrdog nepca.

Dativ je padež koji izriče indirektni objekt prelaznog glagola.

Delabijalizacija je fonetska promjena prilikom koje se neki glas prestaje artikulirati i na usnama. Primjer: ie. *k^{w}uk(^{w})lo- > grč. κύκλος 'krug'.

Dental je vrsta glasa po mjestu artikulacije koja nastaje dodirivanjem jezika i zuba.

Deponentni glagol je onaj glagol koji ima pasivni izraz i aktivno značenje. Primjer: lat. *sequor* 'slijedim'.

Diftongacija je cijepanje vokala na dvoje u tautosilabičkoj poziciji. Primjer: lat. BONU 'dobar' > šp. *bueno*.

Disimilacija je glasovna promjena prilikom koje dva glasa hoće da se u ovom ili onom pogledu razjednače. Razlikujemo progresivnu od regresivne i kontaktnu od distantne disimilacije, q.v.

Distantna asimilacija je ona asimilacija (v.) koja nastaje među nesusjednim glasovima. Primjer: ie. *su̯ékru- > *svaśru- > skr. *śvaśru-* 'svekrva'.

Distantna disimilacija je ona disimilacija (v.) koja nastaje među nesusjednim glasovima. Primjer: pgrč. *t^{h}ap^{h}os > τάφος (= Grasmanov zakon, v.).

Duljina (ili dužina) je najviši stepen kvantitativnog prevoja. Primjer: ἀ-πά-τωρ, πα-τήρ prema πα-τέρ-α, ἀ-πά-τορ-α (punina) i πα-τρ-ός (praznina).

Ekskrescencija je umetanje konsonanata u sredini riječi, obično radi lakšeg izgovora. Primjer: lat. *sumsi > *sumpsi* 'uzeo sam'. (Kadšto se zove i epenteza.)

Enklitika je nenaglašena riječ koja stoji iza naglašene riječi.

Faringal je vrsta glasa po mjestu artikulacije koja nastaje u ždrijelu.

Fonema je najmanja linearna jedinica na planu izraza koja nema plan sadrža ali čijom promjenom dolazi do promjene na planu sadržaja. (Tzv. metoda minimalnih parova.)

Frikativ je vrsta glasa po načinu artikulacije koja nastaje suženjem govornih organa.

Geminacija je udvajanje glasova. Primjer: lat. AQUA > it. *acqua* 'voda'.

Geminata je grupa koja se sastoji od istih sonanata ili konsonanata.

Generalizacija je vrsta semantičke promjene prilikom koje se značenje neke riječi proširi. Primjer: lat. *adripare, *arripare 'pristati na obalu rijeke' > it. *arrivare* 'stići' (na rijeku ili gdje god drugo).

Genitiv je padež koji izriče prisvojnost.

Germanski jezici su gotski, staronordijski, staroislandski, islandski, švedski, norveški, danski, ferojski (ili farski, ferski), staroengleski, starovisokonjemački, niskonjemački, visokonjemački i holandski. V. sliku u *Apendiksu*.

Glotal je vrsta glasa po mjestu artikulacije koja nastaje u grkljanu.

Glotalna teorija je alternativna, glotalna interpetacija fonološkog sistema indoevropskog prajezika. Prema toj teoriji mjesto *p, *b, *b^{h} uzimaju se *p, *p', *p^{h} i sl. gdje je *p' glotalizirani okluziv. (Dakle, mjesto zvučnih okluziva rekontruiraju se glotalizirani okluzivi a mjesto zvučnih aspiriranih bezvučni aspirirani.) Ova teorija nije općeprihvaćena ali objašnjava mnoge pojave koje se u okviru tradicionalnog fonološkog sistema ne mogu objasniti. Konkretno, u grčkom, v. Kortlandov zakon.

Grasmanov zakon: ie. *C^{h}—C^{h} > skr. grč. *C^{h}—C^{h}. Primjer: ie. *b^{h}eud^{h}- > skr. *bodhati* 'buditi', grč. πεύθομαι 'pitati'.

Grimov zakon: indoevropske zvučne aspirate postaju pragermanski zvučni okluzivi; indoevropski zuvčni okluzivi postaju pragermanski bezvučni okluzivi; indoevropski bezvučni okluzivi postaju pragermanski frikativi. Primjer: ie. *pod- > eng. *foot*, njem. *Fuß*, got. *fōtus*, fer. *fótur*, dan. *fod*, norv. *fot*.

Haplologija je gubitak jednog od dva identična sloga. Primjer: lat. *nutritrix > *nutrix* 'dojilja'.

Hiperbola je vrsta semantičke promjene prilikom koje se neko svojstvo uveća.

Heteroklizija je izmjena osnove u jednoj

te istoj paradigmi. Primjer: ie. nomsg *u̯ord-r̥ 'voda', ali gensg *u̯ed-n̥-s.

Heterosilabička pozicija je ona pozicija koja pripada različitim slogovima.

Histerokinetička promjena je tip kinetičke promjene (deklinacije) u kojoj je nastavak u prevojnoj punini u slabim padežima, a sufiks u jakim padežima. Primjer: ie. *ph_2-ter-s 'otac', gensg *ph_2-tr-es.

Homorganskih glasovi nastaju upotrebom istih organa. Na primjer, npr. [b] i [m] su homorgani pošto i jedan i drugi nastaju pomoću usnana; [b] i [t] nisu homorgani potšo prvi nastaje pomoću usnica a drugi pomoću zubi.

Imperativ je glagolski način koji izriče zapovijed.

Imperfekat je glagolsko vrijeme koje izriče prošlu nesvršenu radnju.

Indoevropska porodica obuhvaća anatolijsku, indioiransku, grčku, italsku, germansku, keltsku, baltoslovensku, jermensku, toharsku i albansku granu. Također, indoevropska porodica obuhvaća niz tzv. fragmentarnih jezika poput frigijskog, ilirskog, tračkog itd. V. sliku u *Apendiksu*.

Indoiranski jezici su vedski, sanskrit, avestički i staropersijski. (Osim ovih jezika u indoiranska grana obuhvaća mnog novoindijske i novorinaske jezike; također, dardske i nuristanske jezike.) V. sliku u *Apendiksu*.

Inkohativni glagol je glagol koji izriče radnju koja počinje.

Italski jezici su latinski, oskički i umbrijski. V. sliku u *Apendiksu*.

Iterativni glagol je glagol koji izriče radnju koja se ponavlja.

Jaki padeži u indoevropskom su nominativ i vokativ u singularu, dualu i pluralu i akuzativ u singularu i dualu.

Kaugilov zakon: ie. *o > grč. υ između sonanata i labijala. Primjer: *$h_3$nog^{wh}- > grč. ὄνυξ" 'nokat'.

Keltski jezici su galski, keltiberski, lepontski, irski, škotski, kimrički (ili velški), bretonski, kornički i manski. V. sliku u *Apendiksu*.

Kentumski jezici su oni indoevropski jezici u kojima su se se indoevropski palatovelari odrazili kao okluzivi, npr. grčki ili latinski.

Konsonant je glas koji nastaje opstrukcijom vazdušne struje.

Kontaktna asimilacija je ona asimilacija (v.) koja nastaje među susjednim glasovima. Primjer: lat. LECTU > it. *letto* 'krevet'.

Kontaktna disimilacija je ona disimilacija (v.) koja nastaje među susjednim glasovima. Primjer: HOMINE > *omne > *omre > šp. *hombre* 'čovjek'.

Korijen je osnovni dio riječi koji nosi njeno leksičko značenje.

Kortlandov zakon: ie. *dC- > *h_1C- (glotalna teorija) pošto je *d u toj teoriji *t' ili *'t a *'t je isto što *^{h1}t pa *dC- > *h_1C- ustvari predstavlja *^{h1}tC > *h_1C-. Primjer: ie. *dḱmtom > *h_1ḱmtom > grč. ἑκατόν 'sto'.

Labiodental je vrsta glasa po mjestu artikulacije koj nastaje potpunim ili djelomičnim dodirivanjem donje usne i gornjih zuba.

Labiovelar je vrsta glasa po mjestu artikulacije koja se, osim na mekom nepcu, artikulira i na usnama.

Laringal je vrsta glasa po mjestu artikulacije koja nastaje u grkljanu.

Lindemanov zakon: Ie. *-C *Cu̯V-, *-C *Cu̯V- > *-C *CiV-, *-C CuV-. Primjer: ie. *ḱu̯ōn > skr. *śvā́* 'pas', ali *-C *ḱu̯ō > *śuvā́*.[123] Lindemanov zakon je Ziversov zakon u sandhiju.

Lokativ je padež koji izrične mjesto.

Melioracija je semantička promjene prilikom koje se značenje neke riječi poboljšava. Primjer: pgerm. *kwēniz 'žena' > eng. *queen* 'kraljica'.

Metafora je semantička promjena prilikom koje se značenje prenosi sa jednog referenta na drugi. Primjer: sh. *miš* 'poljski miš' > 'kompjuterski miš'.

Metonimija je semantička promjena pri-

[123] Grč. κύων nastavlja Lindemanovu varijantu.

likom koje se jedan izraz mijenja drugim. Primjer: sh. *Vergilije* u značenju 'Eneida' mjesto *Eneida*.

Metanaliza je pogrešna segmentacija riječi. Primjer: njem. *Hamburger* = eng. *ham-burger* (mjesto *hamburg-er*, pod uticajem riječi *ham*), odakle onda *cheeseburger* i *fishburger*.

Metateza je promjena reda u kojem glasovi ili slogovi stoje. Primjer: sh. *mogila* > *gomila*.

Monoftongizacija je promjena prilikom koje difong postaje običan vokal. Primjer. Stfr. aube > fr. [o:b] 'zpra'.

Nastavak je morfema ili grupa morfema koji se dodaje osnovi za tvorbu pojedinih oblika riječi.

Nominativ je padež koji izriče subjekat glagola.

Okluziv je vrsta glasa po mjestu artikulacije koja nastaje potpunom opstrukcijom vazdušne struje.

Oksitona je, u širem smislu, riječ naglašena na posljednjem slogu. U grčkoj akcentuaciji oksitona je riječ sa akutom na posljednjem slogu.

Optativ je glagolski način koji izriče želju.

Osnova je onaj dio riječi koji se u promjeni (deklinaciji, konjugaciji) ne mijenja.

Osthofov zakon: ie. *V̄RC > grč. VRC. Primjer: ie. *di̯ēus > grč. Ζεύς 'Zevs'.

Palatalizacija je izmještanje mjesta artikulacija na područje tvrdog nepca. Primjer: pgerm. *kinnuz > eng. *chin* 'brada'.

Palatalizovani glasovi su oni glasovi koji se artikuliraju i na tvrdom nepcu.

Paradigma je skup oblika jedne te iste riječi.

Paragoga je dodavanje glasa na kraju riječi. Primjer: sreng. *amonges* > eng. *amongst* 'između'.

Paroksitona je riječ koja ima akut na drugom slogu od kraja.

Pasiv je glagolsko stanje koje izriče radnju koju subjekat trpi.

Pedersenov zakon: sve tri serije indoevropskih okluziva, tj. velari, palatovelari i labiovelari, čuvaju se u albanskom. Primjer: ie. *kēs- > alb. *kohë* 'vrijeme', ie. *ḱēns- > alb. 1sg *thom* 'kazati', ie. *penkʷe > alb. *pesë* 'pet'. Slično je u luvijskom, koji takođe razlikuje svo troje. Primjer: ie. *kes- > luv. *kišā(i)* češljati, ie. *ḱei̯o- > luv. 3sg *ziyari* 'ležati', ie. *kʷi- > luv. *kui-* 'ko'.

Pejoracija je je vrsta semantičke promjena prilikom koje se značenje neke riječi pogoršava. Primjer: lat. *amica* 'prijateljica' pored *amica* 'hetera'.

Perfekat je glagolsko vrijeme koje izriče prošlu radnju.

Perifrastična konjugacija je ona konjugacija koja je obrazovana pomoću pomoćnog glagola, obično *biti* ili *imati*.

Perispomena je riječ koja ima cirkumfleks na posljednjem slogu.

Plurale tantum (plural pluralia tantum) je imenica koja ima samo plural.

Praznina je najniži stepen kvantitativnog prevoja. Primjer: πα-τρ-ός pored πα-τέρ-α, ἀ-πά-τορ-α (punina) i ἀ-πά-τωρ, πα-τήρ (dužina, duljina).

Preglas je zamjena jednoga vokala drugim zbog tipa vokala iz sljedećeg sloga. Primjer: sh. *živio* pored *živjeti* (ne *živjeo*).

Prevoj je smjena vokala u korijenu, sufiksu ili nastavku koja u indoevropskim jezicima, obično, nosi neko morfološko značenje. Razlikujemo kvantitativni i kvalitativni prevoj. Kvantitativni prevoj ima tri stepena, tj. praznu, puninu, i dužinu (duljinu). Primjer: 1. kvalitativni prevoj, ἀ-πά-τορ-α, ἀ-πά-τωρ (o-stepen) i πα-τέρ-α, πα-τήρ (e-stepen); 2. kvantitativni prevoj, πα-τρ-ός (praznina) pored πα-τέρ-α, ἀ-πά-τορ-α (punina) i ἀ-πά-τωρ, πα-τήρ (dužina, duljina).

Progresivna asimilacija je ona asimilacija (v.) u kojoj glas koji asimilira predhodi glasu koji se asimilira. Primjer: eng. Bob's > [bɒbz].

Progresivna disimilacija je ona disimilacija (v.) u kojoj glas koji disimilira prethodi glasu koji se dismilira. Primjer: lat. ARBOR > šp. *árbol* 'drvo'.

Proklitika je nenaglašena riječ koja stoji ispred naglašene riječi.

Proparoksitona je riječ koja ima akut na trećem slogu od kraja.

Properispomena je riječ koja ima cirkumfleks na drugoms slogu od kraja.

Proterokinetička promjena je tip kinetičke promjene (deklinacije) u kojem je korijen u punini u jakim, a sufiks u slabim padežima. Primjer: ie. *menti-s 'misao', gensg *mn̥-tei-s

Protetski vokal je onaj vokala koji je dodan na početku riječi. Primjer: lat. SPATHA > šp. *espada* 'mač'. (U jermenskom, frigijskom i grčkom pod protetskim vokalima misli se na one koji potiču od indoevropskih laringala.)

Reduplikacija je morfološki proces uslijed kojega se jedan dio korijena ponavlja. Primjer: lat. *te-tig-ī* prema *tangō*.

Regresivna asimilacija je ona asimilacija (v.) u kojoj glas koji se asimilira prethodi glasu koji asimilira. Primjer: lat. NOCTE > it. *notte* 'noć'.

Regresivna disimilacija je ona disimilacija (v.) u kojoj glas koji se disimilira prethodi glasu koji disimilira.

RUKI-pravilo: ie. *s > iir. *š*, slov. *x* iza ie. *r, *u, *k, *i. (Katkada i u litavskom.)

Satemski jezici su oni indoevropski jezici u kojima su se indoevropski palatovelari odrazili kao frikativi, npr. sanskrit ili staroslovenski.

Semerenjijev zakon: ie. *VRs > ie. V̄R. Primjer: ie. *ph$_2$ters > *ph$_2$tēr 'otac'.

***Seṭ*-korijeni** su korijeni sa laringalom. Primjer: *b^{h}euH- 'postati'.

Sinegdoha je vrsta semantičke promjene prilikom koje se dio uzima za cjelinu, tj. *pars pro toto*. Primjer: *krov* u značenju 'kuća'.

Singulare tantum (pl singularia tantum) je imenica koja ima samo singular.

Sinkopa je gubitak glasa u sredini riječi. Primjer: lat. CALIDU > it. *caldo* 'topao, vruć'.

Sinkretizam je vrsta morfološke promjene u kojoj dvije različite kategorije, npr. dva padeža, srastaju u jednu te istu kateogriju, tj. u jedan te isti padež. (Latinski ablativ primjer je sinkretizma ie. ablativa sa instrumentalom i lokativom.)

Slabi padeži u indoevropskom su genitiv, dativ, lokativ, instrumental i ablativ u singularu, dualu i pluralu i akuzativ u pluralu.

Slovenski jezici su staroslovenski, ruski, ukrajinski, poljski, češki, slovački, slovenački, srpskohrvatski, bugarski i makedonski. V. sliku u *Apendiksu*.

Specijalizacija je vrsta semantičke promjene prilikom koje se značenje neke riječi suzi.

Stangov zakon: ie. *-VRm, *-VHm > ie. *V̄m. Primjer: ie. accsg -eh$_2$m > ie. *-ām, accsg *g^{w}oum > ie. *g^{w}ōm 'govedo'.

Statička promjena je tip promjene (deklinacije) u kojoj se jaki i slabi padeži ne razlikuju u prevoju (tj. kvantitativnom prevoju).

Stativ je glagolski način koji izriče stanje.

Sturtevantov zakon: indoevropski bezvučni u hetitskom u sredini riječi pišu se pomoću dva slova (kao *-pp-, -tt-, -kk-*), a indoevropske zvučne aspirate i zvučni okluzivi pomoću jednoga slova. Primjer: ie. *petr̥ 'krilo' > het. *pattar*, ali het. *wātar* < ie. *u̯odr̥ 'voda'.

Suplecija je smjena korijenâ u jednoj te istoj paradigmi. Primjer: ie. nom msg *so > grč. ὁ, ie. nom nsg *tod > grč. τό.

Tautosilabička pozicija je ona pozicija koja pripada istom slogu.

Tematska osnova je ona koja završava tematskim faktorom, obično vokalom.

Toharski jezici su toharski A ili turfanski i toharski B ili kučanski. V. sliku u *Apendiksu*.

Uvular je vrsta glasa po mjestu artikulacije koja nastaje na resici.

Vernerov zakon: indoevropski bezvučni okluzivi postaju pragermanski zvučni okluzivi u slogu ispred indoevropskog naglaska. Primjer: ie. *ph$_2$tḗr > pgerm. *fadēr 'otac' (mjesto *fat^{h}ēr).

Vokal je glas koji nastaje neometenim prolaskom vazdušne struje.

Vokativ je padež dozivanja.

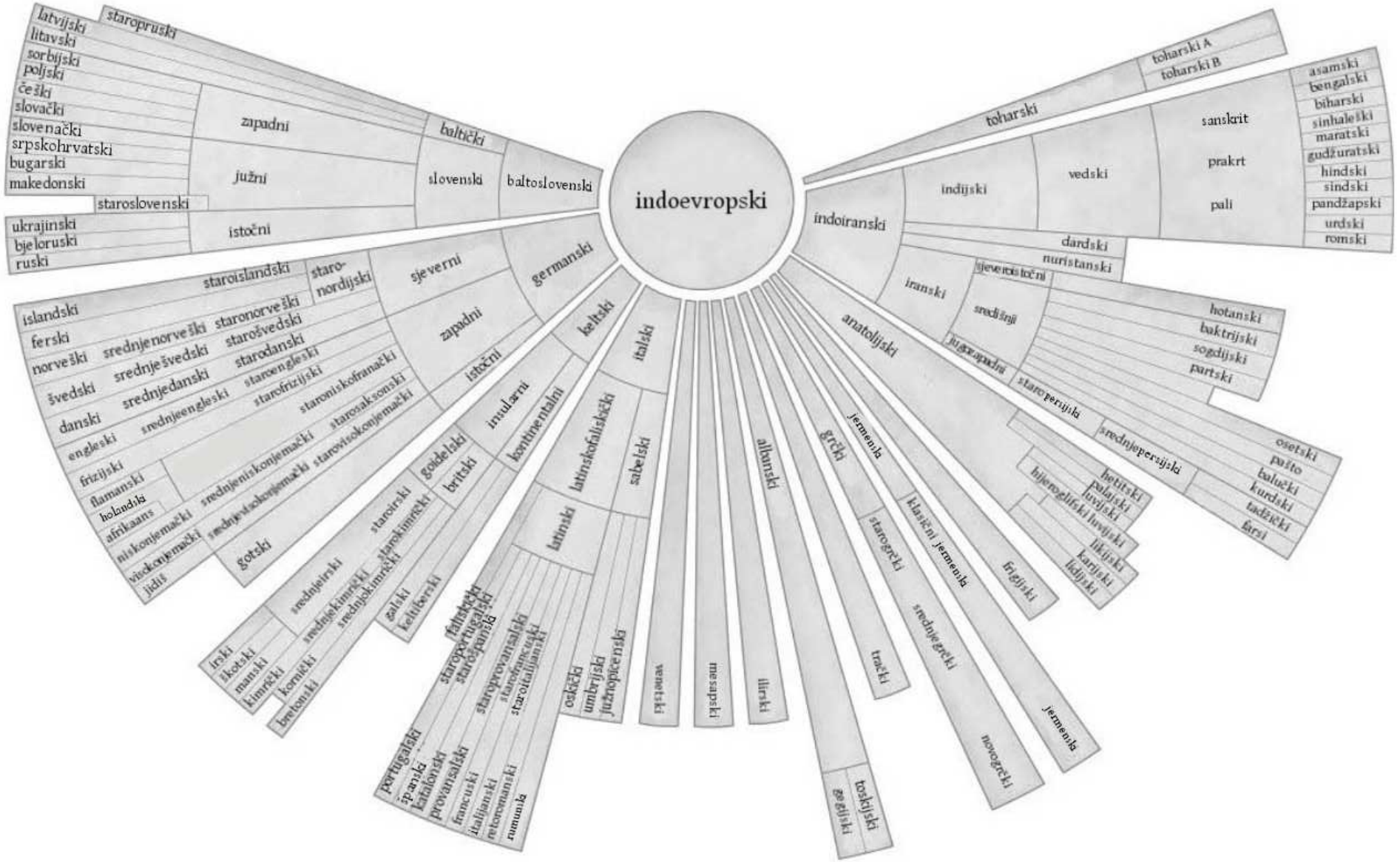
indoevropski
baltoslovenski
baltički
slovenski
zapadni
staropruski
latvijski
litavski
sorbijski
poljski
češki
slovački
slovenački
srpskohrvatski
bugarski
makedonski
staroslovenski
južni
istočni
ukrajinski
bjeloruski
ruski
germanski
sjeverni
zapadni
istočni
staroislandski
staro-nordijski
islandski
ferski
norveški
švedski
danski
engleski
frizijski
flamanski
holandski
afrikaans
niskonjemački
visokonjemački
jidiš
staronorveški
srednjenorveški
srednješvedski
srednjedanski
srednjeengleski
staroengleski
starofrizijski
staroniskofranački
starosaksonski
starovisokonjemački
srednjeniskonjemački
srednjevisokonjemački
gotski
keltski
insularni
kontinentalni
goidelski
britski
staroirski
starokimrički
srednjeirski
srednjekimrički
srednjokimrički
galski
keltiberski
irski
škotski
manski
kimrički
kornički
bretonski
italski
latinskofaliskički
sabelski
latinski
faliskički
staroportugalski
starošpanski
staroprovansalski
starofrancuski
staroitalijanski
portugalski
španski
katalonski
provansalski
francuski
italijanski
retoromanski
rumunski
oskički
umbrijski
južnopicenski
venetski
mesapski
ilirski
albanski
grčki
jermenski
klasični jermenski
starogrčki
srednjegrčki
novogrčki
jermenski
trački
toskijski
gegijski
anatolijski
frigijski
hetitski
palajski
luvijski
hijeroglifski luvijski
likijski
karijski
lidijski
indoiranski
toharski
toharski A
toharski B
indijski
vedski
sanskrit
prakrt
pali
asamski
bengalski
biharski
sinhaleški
maratski
gudžuratski
hindski
sindski
pandžapski
urdski
romski
dardski
nuristanski
iranski
sjeveroistočni
središnji
jugozapadni
hotanski
baktrijski
sogdijski
partski
staropersijski
srednjepersijski
osetski
pašto
balučki
kurdski
tadžički
farsi